

Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016

Pasi Koski, Pasi Mäenpää

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25

Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisu 2018:25

Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016

Pasi Koski, Pasi Mäenpää

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2018

Opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN PDF: 978-952-263-575-4

Kannen kuvat: Antero Aaltonen/Leonatan Oy (kuvat 1, 3 ja 6),
Jari Kanerva (kuvat 2 ja 4) ja Juha Tuomi/Kuvatoimisto Rodeo (kuva 5)

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto, Teija Metsänperä

Helsinki 2018

Kuvailulehti

Julkaisija	Opetus- ja kulttuuriministeriö	19.6.2018
Tekijät	Pasi Koski, Pasi Mäenpää	
Julkaisun nimi	Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa 1986–2016	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 2018:25	
Diaarinumero		Teema liikunta
ISBN PDF	978-952-263-575-4	ISSN PDF 1799-0351
URN-osoite	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-575-4	
Sivumäärä	128	Kieli suomi
Asiasanat	liikunta, liikuntaseura, urheiluseura, muutos, pitkäaistutkimus, organisaatio, järjestöt, vapaaehtoistyö	
Tiivistelmä	<p>Seuratason näkökulmasta suomalaista liikunta- ja urheiluseurakenttää on analysoitu pitkäjänteisesti kymmenen vuoden välein 1980-luvulta alkaen. Tässä raportissa kuvataan keskeisimmät havainnot muutoksista ja trendeistä vuoden 2016 (n=835) tilannetta kuvaavia seuratietoja hyödyntäen. Vertailuja tehdään vuosien 1986 (n=835), 1996 (n=495) ja 2006 (n=550) tietoihin nähden. Aineistot on kerätty kyselyin. Kysely nojautuu Heinilän malliin liikuntaseurasta sosiaalisena organisaationa.</p> <p>Tutkimusongelmat, joihin vastausta haettiin, olivat:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Miten suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat ja koko seurakenttä on muuttunut edeltäneen 30 vuoden aikana ja erityisesti viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana?2. Millaiset olivat seurojen ominaispiirteet vuonna 2016?3. Millaisia kehityskulkuja on tunnistettavissa seuratoimintaan liittyen? <p>Seurakentän keskeisimmät trendit olivat eriytyminen, moninaistuminen, ammattimaistuminen ja kustannustason nousu. Kyseiset kehityslinjat olivat tunnistettavissa jo kymmenen vuotta sitten, mutta ne näkyivät tuoreimman aineiston kautta konkreettisesti seurasolla entistä selkeämmin. Yleisesti ottaen seurojen kehitys oli kohentuneen osaamisen ja asiantuntemuksen myötä edennyt suuntaan, johon seurat ovat pyrkinneetkin. Useimmiten esiintyneet ongelmat liittyivät vapaaehtoistoimijoihin, vaikka aktiivisimpien toimijoiden määrä seuraa kohden oli kasvanut.</p>	
Kustantaja	Opetus- ja kulttuuriministeriö	
Julkaisun jakaja/myynti	Sähköinen versio: julkaisut.valtioneuvosto.fi Julkaisumyynti: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Presentationsblad

Utgivare	Undervisnings- och kulturministeriet	19.6.2018
Författare	Pasi Koski, Pasi Mäenpää	
Publikationens titel	Finländska idrotts- och motionsföreningar stadda i förändring 1986–2016	
Publikationsseriens namn och nummer	Undervisnings- och kulturministeriets publikationer 2018:25	
Diarienummer		Tema idrott
ISBN PDF	978-952-263-575-4	ISSN PDF 1799-0351
URN-adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-575-4	
Sidantal	128	Språk finska
Nyckelord	idrott, idrottsförening, motionsförening, förändring, longitudinell undersökning, organisation, föreningar, frivilligarbete	
Referat	<p>Det finländska idrotts- och motionsfältet har analyserats på föreningsnivå med tio års mellanrum sedan 1980-talet. I föreliggande rapport beskrivs de viktigaste observationerna gällande de förändringar och trender som kännetecknar läget år 2016 (n=835) med utgångspunkt i föreningsdata. Jämförelserna är i förhållande till uppgifterna från 1986 (n=835), 1996 (n=495) ja 2006 (n=550). Materialet har insamlats via enkäter. Enkäten stöder sig på Heiniläs modell för idrottsföreningen som social organisation.</p> <p>De frågor som undersökningen sökt svar på är följande:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Hur har de finländska idrotts- och motionsföreningarna och hela föreningsfältet förändrats under de senaste 30 åren, och särskilt under de senaste de senaste tio åren? 2. Vilka egenskaper karakteriserade föreningarna år 2016? 3. Vilka slags utvecklingslinjer kan identifieras för föreningarnas del? <p>De viktigaste trenderna på föreningsfältet är en allt större differentiering, mångsidighet och professionalism samt högre kostnadsnivå. Dessa utvecklingslinjer har kunnat identifieras redan för tio år sedan, men de manifesterar sig allt tydligare rent konkret på föreningsnivå i de färskaste uppgifterna. Allmänt taget har föreningarna tack vare högre kompetens och mer sakkunskap utvecklats i den riktning de eftersträvat. Oftast sammanhänger de problem som uppstått med de aktörer som ägnar sig åt föreningarnas frivilligverksamhet, trots att de mest aktiva aktörerna per förening hade ökat i antal.</p>	
Förläggare	Undervisnings- och kulturministeriet	
Distribution/ beställningar	Elektronisk version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Beställningar: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Description sheet

Published by	Ministry of Education and Culture	19.6.2018
Authors	Pasi Koski, Pasi Mäenpää	
Title of publication	Transition of Finnish sports clubs in 1986–2016	
Series and publication number	Publications of the Ministry of Education and Culture, Finland 2018:25	
Register number		Subject Sport
ISBN PDF	978-952-263-575-4	ISSN (PDF) 1799-0351
Website address (URN)	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-575-4	
Pages	128	Language Finnish
Keywords	physical activity, sports club, change, longitudinal study, organisation, NGOs, voluntary work	
<p>Abstract</p> <p>The long-term development of the Finnish sports club sector has been analysed from the clubs' perspective every ten years since the 1980s. This report analyses key observations on changes and trends based on club data describing the situation in 2016 (n=835). The comparisons made in the report are based on data from years 1986 (n=835), 1996 (n=495) and 2006 (n=550). The data was collected by means of a survey based on Heinilä's model of a sports club as a social organisation.</p> <p>The research questions the study sought to answer were the following:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. How have Finnish sports clubs and the entire field of club activities changed in the last 30 years and, in particular, over the last ten years? 2. What were typical features of clubs in 2016? 3. What trends can be identified in club activities? <p>Key trends in the field of sports club activities were differentiation, diversification, increased professionalism and a rise in cost levels. These trends could already be identified ten years ago, but in the most recent data, they were more clearly visible at the club level in concrete terms. Thanks to improved competence and expertise, club development has in general progressed towards the direction for which the clubs were aiming. In most cases, any problems that occurred were associated with volunteer actors, even if the number of the most active volunteers per club had increased.</p>		
Publisher	Ministry of Education and Culture, Finland	
Distributed by/ publication sales	Online version: julkaisut.valtioneuvosto.fi Publication sales: julkaisutilaukset.valtioneuvosto.fi	

Sisältö

1	Johdanto	11
2	Teoreettisia lähtökohtia seuratoiminnan ymmärtämiseen	14
3	Yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin keskeisimpiä muutoksia seuratoiminnan näkökulmasta	19
3.1	Yleisympäristön muutoksia	20
3.2	Liikuntakulttuuriin liittyviä muutoksia.....	23
4	Tutkimuksen tarkoitus ja menetelmät	26
5	Seuratoiminnan ominaispiirteet ja niiden muutokset	31
5.1	Perustamishistoriat ja ikä.....	31
5.2	Toiminnan aatteellinen perusta	34
5.3	Toimintaohjelma.....	38
5.3.1	Toiminnan päätarkoitus ja tarjonta.....	38
5.3.2	Lajiorientaatio.....	41
5.3.3	Toimintaryhmät.....	45
5.4	Ihmiset seurassa	47
5.4.1	Jäsenmäärä	48
5.4.2	Jäsenistön ikäjakauma.....	50
5.4.3	Jäsenistö tasa-arvonäkökulmasta	52
5.5	Ilmapiiri	55
5.6	Hallinto ja rakenne.....	57
5.6.1	Hallintoelimet.....	57
5.6.2	Puheenjohtajat	59
5.7	Resurssit.....	63
5.7.1	Vapaaehtoistoimijat	63
5.7.2	Päätoimiset ja osa-aikaiset työntekijät.....	67
5.7.3	Asiantuntemus.....	74
5.7.4	Taloudelliset resurssit	76
5.7.5	Tilat ja olosuhteet	82
5.7.6	Toimintapotentiaalin käyttö ja resursseihin liittyvät muutokset	83
5.8	Ympäristösuhteet	86
5.8.1	Toimintaympäristö.....	86
5.8.2	Ympäristöstrategiat	90
5.8.3	Yhteistyö eri tahojen kanssa	91

5.9	Seurojen muutosten yleistarkastelu.....	96
5.9.1	Muutokset avovastausten perusteella	96
5.9.2	Kehityssuunnat summamuuttujien perusteella	99
6	Yhteenvetoa ja pohdintaa	101
6.1	Muutokset ja seuratoiminnan kehityssuunnat.....	102
6.2	Seurakentän monimuotoistumisesta.....	105
6.3	Seuratoiminnan mallit 1.0 ja 2.0.....	105
6.4	Seuratoiminnan tutkimuksesta.....	108
Lähteet	110
Liitteet	110
	Liite 1. Webropol-kyselyn kysymykset.....	112
	Liite 2. Seurojen sisäisen ilmapiirin profiili vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa	127
	Liite 3. Muutoskehitystä kuvaavan summamuuttujan laskentaperusteet.....	128

LUKIJALLE

Liikunta- ja urheiluseurat ovat suomalaisen liikuntakulttuurin selkäranka, jonka olemassaolo perustuu ennen muuta ihmisten omaehtoiseen aktiivisuuteen. Suurelle yleisölle tarjolla oleva kuva urheiluseuratoiminnasta rakentuu paljolti päivittäin mediassa näkyvien lööppiseurojen kautta. Seurakentän kokonaisuus ja liikunnan kansalaistoiminnan kirjo on kuitenkin paljon monimuotoisempaa ja moniulotteisempaa kuin mitä tuo pinta-aines ilmentää. Tämän tutkimuksen kautta halutaan paitsi kunnioittaa tätä monimuotoista, pitkäjänteistä ja arvokasta työtä myös hahmottaa seuratoiminnan laajakaarisia trendejä ja nykyistä tilaa.

Työ on osa pidempää tarinaa. Kirjoittajista ensin mainittu aloitteli tutkimustöitä seuratu-
kimusta käynnistäneen professori Kalevi Heinilän tutkimusapulaisena yli 30 vuotta sitten. Tuolloin ei ollut näköpiirissä, että hän askaroisi saman aihepiirin parissa vielä vuosikymmeniä myöhemmin. Niin kuitenkin kävi. Vuoden 1986 tietoja koskeneen ensimmäisen tutkimusaineiston keruun jälkeen asiaan on palattu kymmenen vuoden välein. Niinpä käytössä on nyt neljä edustavaa aineistoa suomalaisesta seuratoiminnasta.

Kirjoittajakaksikolla on tutkimusnäkökulman lisäksi pitkä historia myös käytännön seuratyöstä. Kummankin ensikontaktit seuratoimintaan ovat 1960-luvulta. Yhtäjaksoista eloa seurayhteisöissä on kertynyt yhteensä noin sadan vuoden ajalta. Yhteenlaskettuna kaksikko on matkan varrella ollut enemmän tai vähemmän mukana 38 eri seuran toiminnassa, 13 eri paikkakunnalla ja 13 eri lajissa. Roolien kirjo ulottuu liikkujan ja urheilijan sekä valmentajan ja valmennuspäällikön roolista, nuorisopäällikön, jaostojäsenen, jaostosihteerin, hallituksen jäsenen roolien kautta erilaisiin muihin luottamustehtäviin. Onpa toinen kirjoittajista ollut myös seuran päätoimisesti palkkaamana työntekijänä. Omien lasten myötä on oltu lisäksi mukana toimitsija-, varainhankinta-, kuljetus- ja huoltotehtävissä. Tuttu on myös katsojan rooli, eikä kannatusjäsenyysskään listalta puutu. Näiden rinnalla työn puolesta on paitsi tutkittu seuratoimintaa myös toimittu asiantuntija-, koulutus- ja kehitysteh-
tävissä aihealueeseen liittyen.

Tällaisen tutkimuksen toteuttaminen ei onnistuisi ilman yhteistyötä monien eri tahojen kanssa. Suuret kiitokset esitetään ensinnäkin Kalevi Heinilälle, jonka työn varaan kokonaisuus vahvasti nojaa ja joka aikanaan ymmärsi tutkimuksen käynnistää. Käytännön toteutuksen kannalta olemme saaneet arvokasta apua monilta lajiliitoilta ja heidän työntekijöiltään, kuten myös TUL:n, FSI:n, VAU:n, SAUL:n ja Suomen Ladun väeltä sekä liikunnan aluejärjestöiltä. Myös Olympiakomitea on ollut matkassa mukana ja heidän joukoistaan haluamme kiittää etenkin Eija Alajaa ja Rainer Anttilaa. Kiitoksen ansaitsevat myös Seuraverkon näkökulmasta asiaa työstäneet Anu Oittinen ja Markku Patrikainen. Kiitos myös Ilkka Patrikaiselle, joka on toiminut tutkimusavustajana. Opetus- ja kulttuuriministeriön henkilökunnasta Sari Virta on auttanut niin aineistonkeruuseen kuin työn viimeistelyynkin liittyvissä asioissa. Ministeriön taloudellinen tuki mahdollisti tutkimuksen toteutuksen. Lopuksi suuret kiitokset ansaitsevat ne henkilöt, jotka seurojensa puolesta kyselyyn vastasivat.

Eräänä helteisenä toukokuun päivänä 2018

Kirjoittajat

1 Johdanto

Suomen kaltaisen itsenäisen demokraattisen valtion perustana on niin sanottu kansalaisyhteiskunta. Sellaisessa yhteiskunnassa kansalaisten oma-aloitteisella toiminnalla ja yhteistyöhön perustuvalla aktiivisuudella on merkittävä roolinsa. Suomessa kansalaisyhteiskuntaa ja sen kokonaisuutta ovat pitkään olleet rakentamassa myös liikunta- ja urheiluseurat¹.

Vanhin vielä toimiva suomalainen urheiluseura Björneborgs Segelförening perustettiin yli 60 vuotta ennen maan itsenäistymistä eli vuonna 1856. Tuon vuosisadan aikana seuroja perustettiin vielä verkalleen, mutta seuraavalle vuosisadalle siirryttäessä perustamisten rytmi alkoi kiihtyä. Suomen itsenäistyessä maassa oli lähes 700 urheiluseuraa (Koski 1987, 194). Tänä päivänä maan aktiivisesti toimivien liikunta- ja urheiluseurojen määrän laske- taan olevan noin 10 000 (Koski 2013, 28).

Seurat ovat keskeisessä asemassa suomalaisessa liikuntakulttuurissa. Liikuntakulttuurin moninaistumisesta ja esimerkiksi organisoitumistapojen kirjon kasvusta huolimatta seurat ovat organisoidun liikunta- ja urheilutoiminnan ydinyksiköitä. Niiden merkitys niin huip- pu- ja kilpaurheilun kuin harrasteliikunnankin näkökulmasta on suuri. Ennen kaikkea las- ten ja nuorten liikuttajina ja liikuntaan sosiaalistajina seurojen rooli on nykytilanteessa jok- seenkin korvaamaton. Seurathan tavoittavat tänä päivänä vähintäänkin hetkellisesti lähes 90 prosenttia nuorisostamme ennen heidän täysikäisyyttään (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 28).

Liikuntakulttuurimme tulevaisuus lepääkin suurelta osin seuratoiminnan varassa. Jo usean sukupolven ajan seurat ovat toimineet liikuntakulttuurin lipunkantajina, kansanterveyden ja kilpaurheilun promoottoreina, nuorison kasvattajina ja demokratian edistäjinä. Seura-

¹ Liikuntaseura-termi lanseerattiin 1980-luvulla. Sen perusta on ajatuksessa, että liikunta on yläkäsite, joka kattaa myös urheilun. Arkiseen kielenkäyttöön liikuntaseura ei ole kovin hyvin vakiintunut, vaan urheiluseura-termiä käy- tetään yleisesti. Tarkkaan ottaen jälkimmäinen ei kuitenkaan kata koko liikunta-alalla toimivien yhdistysten kirjoa. Näin ollen välillä olisi tarpeen ilmaista asia vähintäänkin muodossa liikunta- ja urheiluseurat. Ilmaisun napakoitta- miseksi tässä teoksessa puhutaan pääosin vain seurasta.

toiminta on myös merkittävä kansalaistoiminnan ja yhteisöllisyyden kanava, jonka yhteiskunnallinen painoarvo myös tästä näkökulmasta on suuri. Tietysti seurat vapaan kansalaistoiminnan ilmentyminä ovat arvokkaita sinänsä ilman välineellistäkin arvoa.

Moneen muuhun yhteiskunnalliseen elämäntilanteeseen verrattuna luotu järjestelmä on varsin poikkeuksellinen, sillä toiminnan toteuttaminen etenkin ruohonjuuritasolla perustuu edelleen pitkälti vapaaehtoisuuteen tai ainakin vapaaseen kansalaistoimintaan. Järjestelmä on kuitenkin vuosien saatossa osoittanut toimivuutensa ja yhteiskunnan näkökulmasta edullinen toimintamalli on kyennyt tuottamaan toivottuja tuloksia. Yhteiskunnan näkökulmasta seurojen toiminta toteutetaan erittäin edullisesti. Kansainvälisessä ympäristössä suomalainen järjestelmä on vähintäänkin vertailukelpoinen.

Näin ollen seurojemme toimintaedellytyksistä olisi syytä huolehtia myös pitkällä tähtäimellä. Tämä taas edellyttää sitä, että liikunnan ammattilaisilla, liikunnan päättäjillä sekä tietysti liikuntajärjestöillä ja niissä toimivilla ihmisillä olisi ajan tasalla olevat tiedot seurojen nykytilanteesta ja niiden kehitystrendeistä.

Suomalaisessa liikunnan kansalaistoiminnan ja seuratoiminnan tutkimuksessa voi erottaa ainakin viisi eri näkökulmaa. Ensimmäinen perustuu yksittäisten seurojen historian analyysiin eli niin sanottuihin seurahistoriikkeihin. Toisessa pyrkimyksenä on ollut ymmärtää väestön liikuntakäyttäytymistä ja heidän osallistumistaan. Kolmannessa huomio on seurata yhdistystasolla ja sen tieteellinen perusta on haettu organisaatio- ja hallinnon tutkimuksesta. Neljäs on tutkimusotteeltaan niin sanottua historiallista sosiologiaa ja viidennessä seuratoimintaa on lähestytty terveyden edistämisen ja terveystieteiden näkökulmasta. (ks. tarkemmin Koski 2009, 6–8)

Suomen seuratoiminnan tilanteen analysoiminen seuratason näkökulmasta on ollut harvojen yksittäisten tutkijoiden harrastuneisuuden varassa. Tosin tätä harrastuneisuutta on löytynyt sen verran, että maan seuratoiminnan muutoksesta ja kehityksestä on olemassa tietoa pidemmältä aikaväliltä kuin tiettävästi missään muualla. Käsillä oleva tutkimus jatkaa tuota työtä. Seuratason järjestelmällisen tutkimustyön voidaan katsoa alkaneen noin 30 vuotta sitten. Tuolloin 1980-luvun puolivälissä käynnistettiin Kalevi Heinilän johdolla liikuntaseuratutkimusprojekti, jonka tavoitteena oli hahmottaa yleiskuva koko seurakentästä organisaatioteoreettisesta näkökulmasta. Vuonna 1986 toteutettiin ensimmäinen peruskartoitus, jossa laajaan aineistoon tukeutuen luodattiin seuratoiminnan keskeiset ominaispiirteet tuolloisen tilanteen hahmottamiseksi (ks. esim. Koski & Heinilä 1988; Heinilä & Koski 1991; Koski 1991; Koski 1994). Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 1996, vastaava tiedonkeruu toteutettiin toisen kerran (Koski 2000b) ja vuonna 2006 kolmannen kerran (Koski 2009; Koski 2012a). Vuonna 2016 tuli kuluneeksi 30 vuotta ensimmäisestä peruskartoituksesta. Näin pitkä ajanjakso luo ainutlaatuisen asetelman antaen perspektiiviä suomalaisen liikuntakulttuurin ja sen perusyksikön laajakaarisista muutoksista.

Tässä tutkimuksessa keskitytään analysoimaan seurakentän tämänhetkistä kokonaistilannetta, sen trendejä sekä sitä, miten seurat yksittäisinä toimintayksikköinä ovat muuttuneet. Aikaisemmat seuratutkimukset ja niiden aineistot antavat mahdollisuuden tarkastella muutoksia aikavälillä 1986–2016.

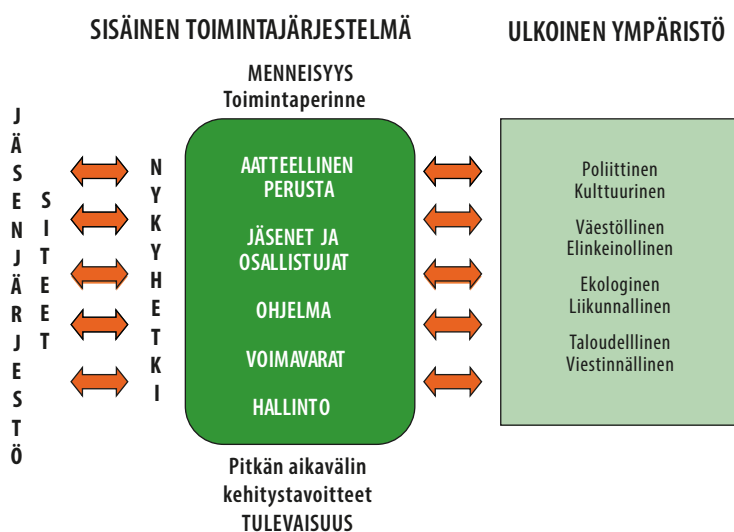
2 Teoreettisia lähtökohtia seuratoiminnan ymmärtämiseen

Toteutetussa seuratoiminnan ja sen muutoksen analyysissä oli järkevää ja tarkoituksenmukaista tukeutua tutkimustradition alkuvaiheessa luotuihin ja käytettyihin viitekehyksiin. Ne mahdollistavat vertailtavuuden ja ne ovat edelleen ajanmukaisia ja käyttökelpoisia. Niissä yhdistyy toimivasti käytännönläheinen ja teoreettinen näkökulma. Lisäksi niiden operatiivisuus on käytännössä testattua ja hyväksi todettua.

Seuratutkimuksen alkuvaiheessa 1980-luvulla hanketta luotiin tiiviissä yhteistyössä liikunnan kattojärjestöjen kanssa. Valitussa näkökulmassa korostui käytännön seuratoiminnan kehittäminen, jossa huomio kohdistui seuran toimivuuteen ja toimivuuden ehtoihin. Tutkimuksen kohdeyksiköksi ja tarkastelutasoksi valittiin seura organisaationa, ei siis niissä toimivat ihmiset, yksilöt tai ryhmät. Hanketta suuntasi alusta alkaen viitekehys, jossa seuraa lähestyttiin sosiaalisena organisaationa (Heinilä 1986). Viitekehys oli perustana empiirisen aineiston osa-alueiden valinnalle. Sitten seuran toimivuuden tarkasteluun kehitettiin oma mallinsa (Koski 1991; Koski 1994; Koski 1995). Kyseisten teoreettisten mallien lisäksi tukea analyttiselle otteelle on haettu myös Quinin ja Cameronin (1983) organisaation elinkaari -mallista sekä Unruh'n (1979; 1980) mallista koskien sosiaaliseen maailmaan osallistuvien tyyppisiä. Ajan myötä myös muutoksen teoretisointi on tullut tutkimuskokonaisuudessa ajankohtaiseksi (Koski 2009).

Sekä Heinilän että Kosken malleja voidaan pitää niin sanottuina kokonaisvaltaisina tai holistisina malleina. Niissä pyritään kattamaan samanaikaisesti kyseisen tarkastelukulman kaikki oleelliset elementit.

Heinilä (1986) loi viitekehyksensä (kuvio 1) liikuntaseurasta sosiaalisena organisaationa kirjallisuuteen nojaten. Se on aikojen kuluessa osoittautunut toimivaksi ajattelumalliksi, eikä isoihin päivityksiin tai muutoksiin ole ilmennyt tarvetta. Oikeastaan ainoa säätö, joka on matkan varrella alkuperäiseen tehty, on siinä, että empiirisiin havaintoihin nojaten on alkuperäisen jäsenistö ilmaisun sijaan siirrytty puhumaan jäsenistä ja osallistujista tai vain ihmisistä seurassa.

Kuvio 1. Heinilän malli: Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa (mukailtu Heinilä 1986, 127)

Heinilän luoma malli pohjautuu ajatukseen, että liikuntaseura on toimintayksikkö, jonka ”jäsenistö toteuttaa yhteisiä intressejään liikuntaosallistumisessa ja yhteisvastuullisesti kartuttaa ja ohjaa voimavarojaan seuran toimivuuden ja toimintatarkoituksen hyväksi” (Heinilä 1986, 126). Nytemmin saman ajatuksen voisi ehkä ajanmukaisemmin muotoilla seuraavasti: Liikuntaseura on toimintayksikkö, jonka toimintaan osallistuvat toteuttavat intressejään liikuntaosallistumisessa ja yhdessä toimien kartuttavat ja ohjaavat voimavaroja seuran tai sen siipien suojassa toimivan ryhmän toimivuuden ja toimintatarkoituksen hyväksi.

Heinilä (1986) näkee seuran aktiivisena toimijana toimintaympäristössään ja hän aloittaa jäsenyyksensä erottamalla seuran sisäisen toimintajärjestelmän ja seuran ulkoisen ympäristön. Tämän lisäksi seuroilla on siteensä muihin liikuntajärjestöihin, esimerkiksi lajiliittoon/-liitoihin. Yksi mallin hienoista oivalluksista on se, että tunnistetaan seuran olevan dynaaminen ajassa elävä organisaatio. Näin ollen sillä on menneisyytensä, toimintaperinteensä, nykyhetkensä ja tulevaisuutensa. Ne kaikki omalla tavallaan määrittävät sitä vaihetta, jota seura kulloinkin elää.

Sisäisen toimintajärjestelmän keskeisiksi elementeiksi Heinilä (1986) nostaa viisi eri osa-aluetta, jotka edellä mainitussa seuran määritelmässä nousi esiin. Ensinnäkin seuroilla on oma ominainen aatteellinen perustansa. Se näkyy paitsi siinä, miten seurassa suhtaudutaan liikuntaan myös siinä, mitä liikunnan ulkopuolisia ihanteita ja teemoja toiminnassa otetaan huomioon ja korostetaan sekä siinä, mikä nähdään seuran toiminnan tarkoituksena. Toiseksi seuratoiminnan ytimessä ovat ihmiset eli jäsenet ja osallistujat. Empiiriset havainnot ovat osoittaneet, että jäsenistö ja osallistujat eivät ole välttämättä lainkaan sama asia. Seurojen toiminnassa on nimittäin runsaasti osallistujia, jotka eivät ole muodollisesti

jäsenenä seurassa ja toisaalta on paljon jäseniä, jotka eivät juurikaan osallistu itse toimintaan (Koski 2009, 57–58). Kolmanneksi seuroilla on toimintaohjelmansa, jossa liikunta on ymmärrettävästi keskeisessä roolissa. Toimintaohjelma kuvastaa sitä näkökulmaa, joka seuralla on liikuntakulttuuriin. Siinä ilmenee erilaiset kohderyhmät, eri toimintamuodot, usein kyse on liikunta/urheilulajista tai -lajeista. Neljänneksi oleellinen elementti ja toimintaa määrittävä tekijä on käytössä olevat resurssit eli voimavarat. Voimavarat eivät viittaa tässä vain taloudellisiin resursseihin, vaan myös ihmisiin, heidän tekemiseensä, osaamiseensa ja aktiivisuuteensa sekä välineisiin, tiloihin sekä erilaisiin materiaaleihin, joita toiminnan toteuttamisessa tarvitaan. Viides sisäisen järjestelmän elementti viittaa johtamiseen, toiminnan organisoimiseen muotoihin ja hallinnollisiin rakenteisiin.

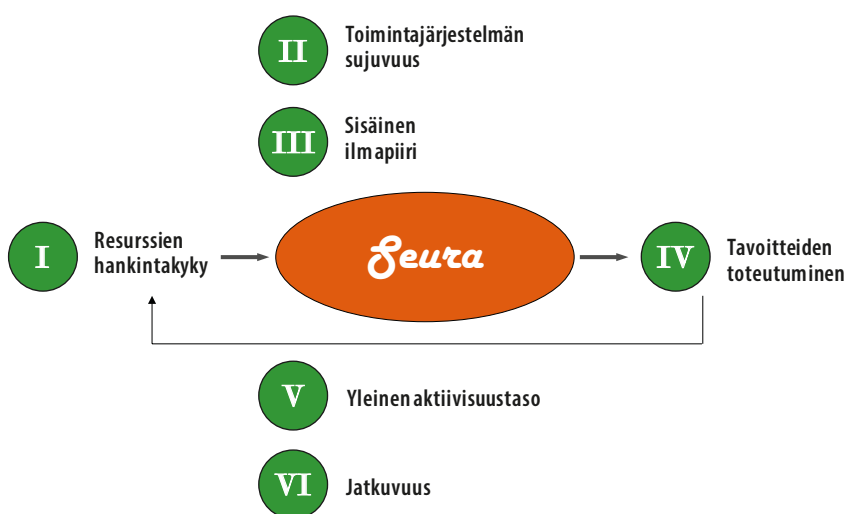
Seuran ulkoisen ympäristön voi nähdä muodostuvan eritasoisista kehistä tai tasoista. Lähimpänä on seuran lähiympäristö, sitten yleensä kotikunta ja edelleen kotimaakunta, valtakunnallinen toimintaympäristö sekä myös kansainvälinen toimintaympäristö (Heinilä & Koski 1991, 11). Globalisaation etenemisen ja viestintävälineiden kehittymisen myötä näiden kehien väliset rajat eivät ehkä enää ole niin määrääviä tekijöitä kuin vielä 1980-luvulla.

Ulkoisen ympäristön erittelyä voi tehdä myös eri sektoreiden perusteella. Viitekehykseen Heinilä (1986) nimesi tällaisiin sektoreihin kuuluviksi keskeisiksi lohkoiksi poliittisen, kulttuurisen, väestöllisen, elinkeinollisen, ekologisen, liikunnallisen, taloudellisen ja viestinnällisen ympäristölohkon. Näistä kukin voi omalla tavallaan olla määrittämässä yksittäisen seuran toimintaa ja toimivuutta.

Kosken toimivuusmallin (kuvio 2) luomisessa on hyödynnetty organisaatioteorian eri näkökulmia. Keskeinen käsite mallissa on toimivuus, joka viestittää, että näkökulmassa organisaation kehittäminen ja sen hyvinvointi ovat keskeisessä roolissa. Liikuntaseurat ovat pääosin puhtaita vapaaehtoisorganisaatioita, joille on varsin tyypillistä, että toimijoiden päähuomio keskittyy päivittäisten toimintojen toteuttamiseen, eikä energiaa jää kokonaisuuden aktiiviseen kehittämiseen. Toimivuus käsitettä voi verrata ihmisen terveyteen. Tyypillistä on, ettei terveyttä kehitetä aktiivisesti ja monipuolisesti. Reagoidaan vasta, kun terveydessä alkaa ilmetä ongelmia. Terveys ja toimivuus ovat laaja-alaisia, monta osa-aluetta kattavia käsitteitä. Terveys on huono, jos jollakin sen osa-alueella ilmenee riittävän suuria ongelmia. Tämä pätee myös toimivuuteen. (Koski 1991; Koski 1994; Koski 2009)

Monissa seuroissa ja ylipäätään organisaatioissa toimivuus ymmärretään kapeasti. Päähuomio saattaa esimerkiksi kilpaurheiluseurassa keskittyä vain menestyksen saamiseen. Monet käytännön esimerkit ovat osoittaneet, että kapeasti rahan avulla menestykseen pyrkivissä seuroissa alkaa esiintyä ongelmia, jos toimivuuden muut osa-alueet jäävät huonolle hoidolle. Niinpä laaja-alainen ja pitkäjänteinen seurakokonaisuuden kehittäminen tuo yleensä paremman, varmemman ja pitkäkestoisemman tuloksen. (Koski 2009)

Mikäli seuralla on halua kehittää toimintaansa ja sitä, mitä se on organisaationa, pelkän menestyksen sijaan, seuran kannattaakin asettaa tavoitteeksi olla mahdollisimman hyvä seura. Hyvä seura yleensä myös menestyy. Millainen seura sitten on hyvä eli mitkä ovat ne osa-alueet, joissa seuran pitäisi olla hyvä? Tähän kysymykseen kuviossa 2 esitetty malli esittää organisaatioteoreettiseen kirjallisuuteen perustuvan vastauksen.

Kuvio 2. Seuran toimivuuden ulottuvuudet (Koski 2009; ks. Koski 1991; Koski 1994)

Malli rakentuu kuudesta toimivuusulottuvuudesta. Ensimmäinen ulottuvuus nojaa organisaatiotutkimuksessa jo varhain sovellettuun niin sanottuun systeemi-resurssi-lähestymistapaan (Yuchtman & Seashore 1967), jossa keskitytään tarkastelemaan sitä, miten tehokkaasti organisaatio kykenee hankkimaan ympäristöstään hyvään suoritukseen tarvitsemansa resurssit. Mallissa tämä ulottuvuus on nimetty *resurssien hankintakyvyksi*. Hyvä seura kykenee hankkimaan tarvitsemansa voimavarat (jäsenet, puuhaihmiset, tilat, varusteet, rahat, asiantuntemuksen). Toinen ulottuvuus, *toimintajärjestelmän sujuvuus*, perustuu sisäisen prosessin lähestymistavaksi kutsuttuun näkökulmaan (Nadler & Tuchman 1980). Siinä keskitytään sisäisten toimintojen kehittämiseen, toimintojen sujuvuuteen ja tehokkuuteen. Hyvässä seurassa sisäinen työnjako toimii, tieto kulkee, ideoita syntyy ja ne myös toteutetaan. Kolmas ulottuvuus, *sisäinen ilmapiiri* korostaa liikuntaseurojen luonnetta yhdessäolo-organisaatioina, joissa ihmisten viihtyvyys ja tyytyväisyys ovat keskeisiä toimivuuden kriteereitä. Hyvässä seurassa onkin kiva olla. Me-henki on vahva ja ryhmän intressi korostuu henkilökohtaisten intressien sijasta. Vapaaehtoisuuteen ja vapaaseen kansalais-toimintaan perustuvassa yhdistystoiminnassa ei kannata tämän ulottuvuuden painoarvoa väheksyä. Neljännen ulottuvuuden, *tavoitteiden toteutuminen*, taustalla on päämäärälähestymistapa (Bluedorn 1980). Siinä keskitytään organisaation tuotoksiin ja arvioidaan toimivuutta, sen perusteella, miten hyvin organisaatio saavuttaa toiminnalleen asetetut

tavoitteet. Hyvän seuran tulokset ovat laadukkaita liikuntapalveluja, fiksuja nuoria ihmisiä, liikunnan harrastusta, menestystä tms. Viides toimivuusulottuvuus keskittyy piirteisiin, jotka todennäköisesti peilautuvat ulkopuolisten ihmisten mielikuvissa tietyn seuran aktiivisuudesta. Tällaisia piirteitä ovat muun muassa seuran tunnettavuus, toiminnan laajuus ja suuntautuminen ulkoiseen ympäristöön. Tämä viides ulottuvuus on nimetty *yleiseksi aktiivisuustasoksi*. Hyvä seura on aktiivinen, sillä on hyvä imago, se tunnetaan ja se on aktiivinen toimija ympäristössään ja myös suhteessa ympäristöönsä. Kuudes toimivuusulottuvuus linkittyy Heinilän mallin aikaulottuvuuteen. Seuratoiminnassa nimittäin eletään helposti kulloinkin käsillä olevaa hetkeä, eikä esimerkiksi tulevaisuuden hahmotukseen löydy resursseja tai tahtoa, mutta hyvin toimivassa seurassa myös tulevaisuus on turvattu ja siitä huolehditaan aktiivisesti. Kuudes ulottuvuus on nimeltään jatkuvuus ja sen merkitys yksilöiden lyhytjänteisemmän sitoutumisen myötä on viime aikoina vain korostunut.

3 Yhteiskunnan ja liikuntakulttuurin keskeisimpiä muutoksia seuratoiminnan näkökulmasta

Viimeisen 30 vuoden aikana maailma on muuttunut melkoisesti (ks. esim. Koski 2000b; Koski 2009). Esimerkiksi Euroopan kartta on piirretty uuteen muotoon, globalisaatioksi kutsuttu kehitys on levittäytynyt ympäri maapallon ja tekninen kehitys on mullistanut vuorovaikutusverkostot. Suomi on moniarvoistunut, kansainvälistynyt, hyvinvointivaltiota on purettu, kuntakarttaa muutettu ja hallintojärjestelmiä uudistettu. Ajanjaksoon mahtuvat myös melkoiset talouden heilahtelut. Väitetään, että kulttuurisesti on siirrytty uuteen jälkitraditionaaliseen kauteen, jota leimaa yhteisöllisyyden murros, medioituminen, markkinoistuminen, digitalisaatio ja yksilöllistyminen. Lähitulevaisuuden näköpiirissä häämöttää jo osin toteutunut väestörakenteen ikääntyminen ja kunnallisen palvelurakenteen muutos. Vapaan kansalaistoiminnan varaan rakentuvan liikunnan seuratoiminnan kannalta nämä muutokset ovat merkittäviä. Kun listaan vielä lisätään, liikuntakulttuurin sisäiset muutokset ammattimaistumisineen, eriytymisineen ja järjestörakenteiden muuttumisineen on hieman raotettu verhoa niiden haasteiden edestä, joita seuratoiminta on joutunut ja joutuu tulevaisuudessa kohtaamaan.

Haasteita kohdistuu seuroihin yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman hautomoina, kilpa- ja huippu-urheilun edistäjinä, harraste- ja terveysliikunnan tuottajina, nuorisokasvattajina kuin yhteiskunnallisina toimijoinakin. Koko seurakentän odotetaan tänä päivänä palvelevan kansalaisia monin eri tavoin tuottaen lukuisia erilaisia palveluja. Osittain sen odotetaan huolehtivan jopa julkishallinnolle perinteisesti kuuluneista tehtävistä. Kulutusyhteiskunnan ihmiset asiakkuuteen oppineina luovat yksittäisille seuroille ja niiden palveluille melkoisia paineita myös laadun suhteen. Yritykset ja yrittäjät ovat entistä useammin yhteistyössä seurojen kanssa, mutta osittain myös kilpailemassa samoilla markkinoilla. Vaatimustason nousu luo jatkuvan resurssiongelman. Samalla ihmisten valmius sitoutumiseen rakentuu eri tavoin kuin aiemmin.

3.1 Yleisympäristön muutoksia

On todettu, että seuroissa ja koko seurakentällä tapahtuvat kehityskulut heijastelevat yhteiskunnallisia muutoksia (Koski 2012a). Siksi onkin perusteltua listata ainakin eräitä trendeistä, joita seurojen toimintaympäristössä on tarkastelujaksolla tunnistettavissa. Seuraavassa nostetaan esiin muutamia demografisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia piirteitä, joita on hyvä tunnistaa seurakentää pidemmällä aikavälillä analysoitaessa (ks. myös Koski 2000b; Koski 2009).

Väestöön liittyviä muutoksia

Tutkimuksen aikahaarukka ajoittuu 30 vuoden jaksolle vuodesta 1986 vuoteen 2016. Tuona aikana Suomen asukasluku on kasvanut noin 600 000 ihmisellä. Jakson alkupäässä suomalaisia oli noin 4,9 miljoonaa ja lopussa noin 5,5 miljoonaa. Erityisesti ikääntyneiden yli 65-vuotiaiden osuus väestössä on kasvanut. Nuorempia ikäryhmiä on etenkin suhteellisesti, mutta myös absoluuttisestikin aiempaa vähemmän. (Väestön ikärakenteen kehitys 2018) Suomi onkin ikärakenteeltaan yksi nopeimmin ikääntyvistä maista Euroopassa (European Commission 2018a). Syntyneiden määrä oli huipussaan vuosina 1946–49, jolloin syntyi hieman yli 100 000 lasta vuodessa. Vuonna 2016 Suomeen syntyneiden määrä oli 53 000. Luku oli tuohon mennessä pienin vuoden 1868 jälkeen. Tällä vuosituhanella syntyneiden määrä on vaihdellut vuosittain 55 000–61 000 välillä. Edellisen kerran alle 15-vuotiaita on ollut yhtä vähän maassamme 1800-luvulla. (Suomen virallinen tilasto 2017c)

Vuonna 1986 Suomen väestöstä oli yli 64-vuotiaita 12,8 prosenttia ja vuonna 2016 jo 20,9 prosenttia eli ikääntyneiden suhteellinen osuus väestöstä kasvoi yli kahdeksan prosenttiyksikköä 30 vuodessa. Vastaavana aikana 0–14-vuotiaiden osuus väestöstä väheni yli kolmella prosenttiyksiköllä. (Väestön ikärakenteen kehitys 2018) Eliniän odote on kasvanut vuoden 1986 tilanteesta miehillä kahdeksan vuotta (70 v. -> 78 v.) ja naisilla kuusi vuotta (78 v. -> 84 v.) (Suomen virallinen tilasto 2018a).

Ikääntymisen rinnalla väestöön liittyviä piirteitä, jotka tässä yhteydessä kannattaa nostaa esiin, ovat tuotantorakenteen muutos ja koulutustason nousu. Suomen tuotantorakenne ja sen myötä työllisten toimialarakenne ovat muuttuneet merkittävästi muutaman vuosikymmenen aikana. Suomi on palveluvaltaistunut ja toimihenkilöistynyt. Vielä 1980-luvulla palkansaajista työntekijöitä oli saman verran kuin toimihenkilöitä, mutta jo vuonna 2004 toimihenkilöitä oli lähes kaksikertainen määrä työntekijöihin verrattuna. (Rouhelo 2008, 28–29) Vuonna 2009 oli työllisistä 31 prosenttia työntekijöitä ja 57 prosenttia toimihenkilöitä (Pyykkönen & Pajunen 2012). Vastaavasti koulutustaso on noussut huomattavasti 1980-luvulta. Vuonna 1987 enintään perusasteen suorittaneita oli noin 2,1 miljoonaa 15 vuotta täyttäneistä suomalaisista. Korkea-asteen koulutettujen määrä oli tuolloin noin 640 000. Vuonna 2016 sekä enintään perusasteen suorittaneita oli 1,3 miljoonaa ja

korkea-asteen koulutuksen saaneita oli noin 1,4 miljoonaa. (Väestön koulutus rakenne 2017)

Kansalaisten taloudellinen tilannekin on ollut muutoksessa kolmena viime vuosikymmenenä. Yhtäältä kotitalouksien käytössä olevat tulot ja varallisuus kasvoivat 1990-luvun alun laman jälkeen. Toisaalta väestön taloudellinen eriarvoisuus on lisääntynyt. Keskimääräisten tulojen kasvu pysähtyi tämän vuosikymmenen alussa, mutta varallisuuden kasvu on jatkunut. Kaikkien kotitalouksien nettovarallisuuden keskiarvo oli vuonna 1987 80 325 euroa. Vuoteen 2013 mennessä se oli yli kaksinkertaistunut 195 332 euroon. Tuona vuonna kotitalouksien nettovarallisuuden mediaani oli 110 000 euroa, joka oli reaalisesti 4,7 prosenttiyksikköä suurempi kuin edellisellä mittauskerralla vuonna 2009. (Suomen virallinen tilasto 2017a)

Varallisuuden jakautuminen on kuitenkin epätasaista. Vuonna 2013 neljäsosalla kotitalouksista nettovarallisuutta oli yli 252 000 euroa ja neljäsosalla alle 10 000 euroa. Varakaimpia olivat 65–74-vuotiaat. (Suomen virallinen tilasto 2013) Lisäksi kaikkein köyhimmän ryhmän, niin sanottujen vähävaraisten, osuus on 2000-luvulla noussut 10 prosentista 12,5 prosenttiin. (Suomen virallinen tilasto 2017a). Toisaalta niin sanotulla Gini-kertoimella vertailtuna tuloerot olivat pienimmillään 1980-luvun puolivälissä, jonka jälkeen ne kasvoivat melko nopeasti vuosituhannen loppuun asti. Tällä vuosituhanella Gini-kertoimen vaihtelut ovat olleet suhteellisen pieniä. (Tuloerot 2017)

Lienee selvää, että niin väestön ikääntyminen, nuorten ikäluokkien pienuus, työelämän muutokset, koulutustason nousu kuin väestön taloudellinen tilannekin ovat muokkaamassa sitä liikunnan kansalaistoiminnan pohjaa, josta seuratoiminta kumpuaa.

Kuntakentän muutoksia

Suomen urbanisoitumiskehitys lähti kansainvälisesti vertaillen liikkeelle suhteellisen myöhään. Yhteiskuntarakenteen muutoksen myötä muutto kaupunkeihin alkoi vauhdittua etenkin 1960-luvulla. Nykyään kaupunkialueilla asuu noin 3,8 miljoonaa asukasta eli noin 68 prosenttia koko väestöstä. Vastaavat luvut vuonna 1990 olivat 3,1 miljoonaa ja 62 prosenttia. Väestömäärillä mitattu kaupungistuminen on jatkunut jo vuosia. Pelkästään vuonna 2016 kaupunkien väestö kasvoi yli 20 000 hengellä. Maan 21 suurimman kaupungin alueella asuu jo 2,9 miljoonaa ihmistä eli yli puolet (52 %) suomalaisista. (Suomen virallinen tilasto 2017b)

Vuoden 2017 alussa Suomessa oli 311 kuntaa. Kuntamäärä on vähentynyt oleellisesti. Ensimmäisen seura-aineiston keruun aikana kuntia oli vielä 461. Erityisesti vuonna 2005 käynnistynyt kunta- ja palvelurakennemuutos sekä vuonna 2011 käynnistynyt kuntuuudistus vähensivät kuntien määrää. Vuosina 2005–2016 Suomessa tehtiin 86 kuntaliitosta, joissa oli mukana 216 kuntaa. (Valtionvarainministeriön tilasto 2017)

Vaikka edellä kerrottiin suomalaisten kotitalouksien keskimääräisen varallisuuden noususta, ei vastaava taloudellinen trendi koske julkisen hallinnon organisaatioita. Niin valtion kuin kuntien talouskeskusteluja on leimannut säästöpuhe. Valtion menot ovat vuodesta 1991 alkaen olleet paria poikkeusvuotta lukuun ottamatta suuremmat kuin tulot (Valtionvarainministeriö 2017). Kuntien talous on ollut vieläkin tiukemmalla, tosin kuntien väliset erot ovat suuria. Tarkastelujakson aikana kuntien valtionosuuksia on leikattu. Samalla kuntien palvelujen kysyntä ja tehtävämäärä on lisääntynyt. Tästä yhtälöstä johtuen kuntien velkaantuminen on kasvanut 2000-luvun aikana. Vuosituhannen alussa kuntien kokonaislainakanta oli neljä miljardia. Vuoden 2016 loppuun mennessä tuo luku oli nelinkertaistunut. (Kuntaliitto 2017)

Suomi ja elämänmeno kansainvälistynyt

Globalisaation, Euroopan yhdentymisen ja teknisen kehityksen myötä myös Suomi ja suomalaiset ovat kansainvälistyneet. Valmiudet ja halukkuus kansainväliseen yhteistoimintaan ovat oleellisesti kohentuneet kyseisen 30 vuoden aikana. Suomalaiset ovat matkailleet ulkomailla 2000-luvun toisella vuosikymmenellä paljon enemmän kuin aikaisemmin. Yöpymisen sisältäneitä ulkomaanmatkoja 15–74-vuotiaat suomalaiset tekivät vuonna 2007 noin 3,2 miljoonaa kappaletta. Kymmenen vuotta myöhemmin 25–84-vuotiaiden vastaava matkamäärä oli 5,7 miljoonaa (Suomen virallinen tilasto 2018b). Kansainvälistymisestä kertoo myös se, että opiskelijujen yhteydessä tapahtuva opiskeluvaihto on nykyisin monin verroin yleisempää kuin 1980-luvulla. Lisäksi verkkoympäristön monet mahdollisuudet ovat lisänneet kansainvälistä kanssakäymistä niin opiskelussa, työelämässä kuin vapaa-ajantoiminnoissa vaikkapa pelaamisessa.

Kansainvälistyminen on yleistynyt myös Suomen kamaralla. Selkein esimerkki lienee maahanmuutto. Ulkomailla syntyneiden Suomeen pysyvästi asumaan muuttaneiden määrä oli pitkään suhteellisen harvinaista. Vielä 1970-luvulle saakka tuo määrä oli kokonaisuudessaan hieman yli 10 000 henkilöä. Ensimmäisen seurattukimusaistoin keruun aikoihin oltiin noin 20 000 lukemassa. (ks. Zacheus, Koski, Rinne & Tähtinen 2012, 13) Vuoden 2016 lopulla Suomen väestöstä ulkomaalaistaustaisia oli 6,6 prosenttia eli lähes 365 000 henkeä. Maahanmuuttajien osuus väestössä on keskimääräistä yleisempää Etelä- ja Itä-Suomen kaupunkikeskuksissa. (Suomen virallinen tilasto 2017b)

Teknologian ja sähköisen toimintaympäristön nopea kehitys

Siitä, kun seurattukimetus ensimmäisen kerran 30 vuotta sitten toteutettiin, on teknologian ja sähköisen toimintaympäristön kehitys ollut nopeaa. Kotitietokoneet yleistyivät 1980-luvun lopulla, GSM-verkko käynnistyi 1991, tekstiviestit tulivat kansalaisten käyttöön 1992 ja internetin käyttö yleistyi 1990-luvun puolivälin jälkeen. Tämä vuosituhat toi tullessaan älypuhelimet ja sosiaalisen median. Kehityksen myötä viestinnän nopeus, määrä ja mahdollisuudet ovat kasvaneet huomattavasti. (Lehti & Rossi 2017)

Suuri enemmistö suomalaisista käyttää internetiä. Vuonna 2015 käyttäjien osuus 16–89-vuotiaiden joukossa oli 87 prosenttia. Lähes kaikilla alle 55-vuotiailla netti oli jo käytössä. Ikähaarukassa 16–44-vuotiaat nettiä käytti 90 prosenttia päivittäin. (Suomen virallinen tilasto 2015) Puhelinteknologian kehitys ja älypuhelinien yleisyys ovat osittain kehityksen taustalla. Esimerkiksi nuorista 12–29-vuotiaista suomalaisista yli 90 prosentilla oli vuonna 2016 käytössään oma älypuhelin. Neljällä viidestä 7–14-vuotiaasta oli älypuhelin käytössään ja tuon ikähaarukan viimeisenä vuonna sellainen oli jo lähes kaikilla. (Merikivi, Myllyniemi & Salasuo 2016)

3.2 Liikuntakulttuuriin liittyviä muutoksia

Edeltäneen kymmenen vuoden aikana seuratoiminnan kannalta merkittävimpiin liikuntakulttuuriin liittyviin kehityskulkuihin voidaan nimetä eriytymisen jatkuminen, kustannustason nousu, ammattimaistumispyrkimykset, järjestökentän muutokset ja istuvan elämäntavan yleistyminen.

Istumiseen käytetty aika on lisääntynyt viime vuosikymmeninä selvästi (Pesola 2013). Istuvan elämäntavan yleistyminen on liikuntatoimijoiden haasteena etenkin siinä mielessä, että arjen liikkeen hiipumisen myötä liikkujan lähtötaso, jolla esimerkiksi seurojen toimintaan tullaan voi olla kovasti heikompi kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Toisaalta kehityskulku merkitsee sitä, että seurojen palvelut ja toiminta tulee yhteiskunnallisesti entistä arvokkaammaksi.

Liikunta ja urheilu ovat kulttuurisina ilmiöinä edelleen monimuotoistuneet, eriytyneet ja kirjavoituneet. Uusia tekemisen ja liikkumisen tapoja kehitellään jatkuvasti. Kolmen vuosikymmenen takainen ymmärrys siitä, mitä liikunta on tai voi olla oli kovasti erilainen kuin tänä päivänä. Osalle muutoksista selittävää linkkiä löytyy yleisympäristön kehityskuluista ja Zacheukseen (2008) viitaten liikuntasukupolvien eroista. Esimerkiksi kaupungistuminen ja rakennettujen liikuntapaikkojen yleisempi tarve ja käyttö linkittyvät toisiinsa. Vastaavasti kytkeytyy kaupallistuminen ja yhä pidemmälle eriytetyt liikuntavälineet ja -varusteet.

Eri lajien ja liikuntamuotojen tila-, olosuhde- ja varustevaatimusten kasvu on yhtenä tekijänä lisäämässä myös seuratoiminnan kustannustason nousua. Puronahon vuosina 2012–13 keräämän aineiston mukaan etenkin kilpaurheilun kustannukset olivat kohonneet kymmenessä vuodessa noin kaksinkertaisiksi. Osan harrastusten kustannusten noususta selitti harrastuskertojen nousu. Nuorimmilla (6–10v.) kilpaurheilun harrastajilla keskimääräinen kokonaiskustannus oli perheelle 1495 euroa vuodessa. Seuraavassa ikävaiheessa 11–14-vuotiaille summa oli jo 4642 euroa ja 15–18-vuotiailla 7541 euroa vuodessa. (Puronaho 2014). Ruotsissa on huomattu, että seuroissa ja seurajohtajien ajatuksissa yritystoi-

minnasta tuttu ”markkinalogiikka” on pikku hiljaa syrjäyttänyt vapaaehtoisen kansalais-toimintaan kuuluneen ajatuksen ”hyväntekijänä” olemisesta (Herrting 2009). Seuraharrastus onkin alkanut karsia osallistujia. Perheiden, jonka lapset harrastavat seurassa, tulotaso onkin keskimääräistä korkeampi (Puronaho 2014).

Yksi kustannuksia nostava kehityslinja on ammattimaistuminen. Kokeilussa, jossa valtion seuratuella 200 seuraa sai palkata päätoimisen työntekijän, pyrittiin siihen, etteivät harrastamisen kustannukset saisi nousta. Tuesta ja pyrkimyksestä huolimatta 22 kuukauden kokeilun aikana harrastavaa lasta kohden vuositason kustannukset nousivat noin 200 eurolla (Koski 2012b, 48).

Ammattilaisten palkkaaminen seuratyöhön tuntuu kuitenkin yleistyvän. Paine ammattimaistumiseen syntyy ennen kaikkea seurojen toiminnoille asetettujen vaatimusten ja vapaaehtoispotentiaalin epäsuhdasta. Monet kulttuuriset ja yhteiskunnalliset muutokset, ei vain Suomessa, vaan muuallakin, ovat muovanneet yksittäisen ihmisen arkea vapaaehtoispotentiaalia rajoittavaan suuntaan. Esimerkiksi elinpiirit ovat kulkumahdollisuuksien parantumisen myötä laajentuneet ja näin mahdollisuuksien kirjo on kasvanut. Taloudellisen vaurauden myötä kulutuskeskeisyys on lisääntynyt. Tämä on mahdollistanut yksilökeskememmän identiteetin rakentamisen ja erilaisten vaihtoehtojen hyödyntämisen. Toisaalta työelämän vaativuus ja sitovuus ovat tehneet työn ja vapaa-ajan selkeän erottamisen monelle hankalammaksi. Odotukset ja vaatimukset seurojen toiminnoille ovat kasvaneet yhtäältä asiakkuuteen oppineiden kansalaisten kuin uuden hallintoajattelun omaksuneiden julkishallinnon toimijoiden suunnasta. Lisäksi esimerkiksi lainopilliset, teknologiset ja taloudelliset vaatimukset seuroja kohtaan aiheuttavat painetta täyspäiväisten ammattilaisten palkkaamiselle seuratyöhön. (Cuskelly, Hoye & Auld 2006; Helander 1998; Koski 2009; Koski 2012b; Nichols, Shibli & Taylor 1998; Nichols, Taylor, James, Holmes, King & Garrett 2005)

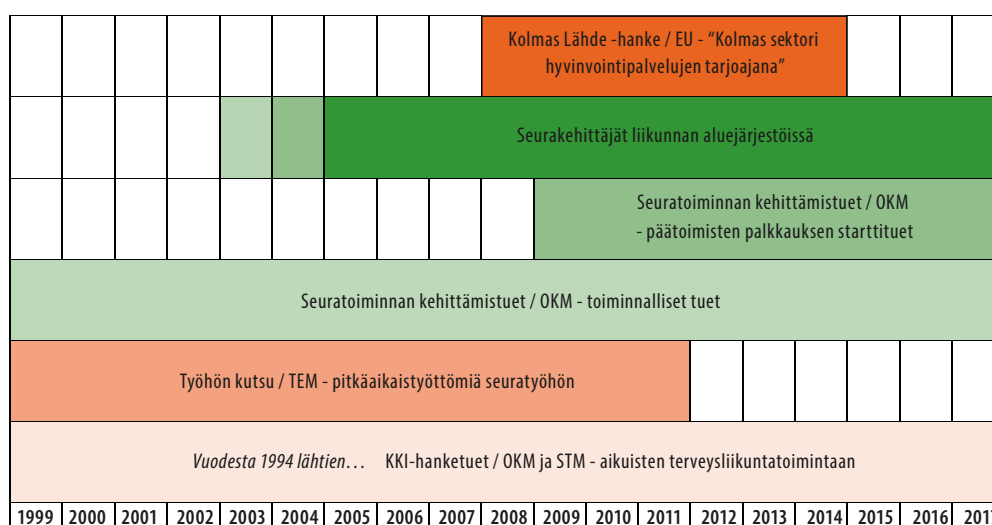
Ammattilaisten tarve kumpuaa tietysti myös kilpaurheilun kehittämisen näkökulmasta. Kilpaurheilun vaatimustason nousun myötä huipulle pyrkiminen edellyttää lähes lajissa kuin lajissa täyspäiväistä omistautumista ja monipuolista ammattiosaamista. Puskan, Potinkaran ja Lämsän mukaan vuonna 2002 Suomessa oli 441 päätoimista ammattivalmentajaa. Vuonna 2016 luku oli yli nelinkertainen eli 1 682. Heistä yli 70 prosenttia työskenteli urheiluseuran palkkaamana. (Puska, Potinkara & Lämsä 2017).

Vaikka valtakunnan tason liikunta- ja urheilujärjestöasiat eivät välttämättä paljoakaan heilauta paikallisen tason seuratoimijaa tai yksittäistä seuraa, lienee paikallaan ottaa niitä esiin liikuntakulttuurin muutosten yhteydessä. Edellisen seuratuksen julkaisemisen jälkeen urheilujärjestökentällä on nimittäin tapahtunut. Ensin vuosina 2010–2012 toimi paljon keskustelua herättänyt huippu-urheilun muutosryhmä. Sen myötä syntyi ainakin liikuntapoliittista spekulointia huippu-urheilusta ja sen asemasta yhteiskunnassa. Sitten 2012 SLU, Nuori Suomi ja Kuntoliikuntaliitto lakkautettiin ja tilalle perustettiin uusi valta-

kunnallinen liikuntajärjestö Valo. Sitten Valon ja Olympiakomitean yhteistyötä syvennettiin ja vuoden 2017 alkuun mennessä myös Valo lakkautettiin ja koko liikunnan toimialojen kirjo jäi Olympiakomitean hoidettavaksi.

Tapahtuneilla järjestömuutoksilla on suhteellisen vähän välittömiä vaikutuksia seurojen toimintaan. Aika monet liikunnan ja urheilun paikallistason aktiivitoimijoista ei taida edes tietää, mitä järjestökentällä on tapahtunut. Lehtonen (2015) kuvaa ajan henkeä ja valtakunnantason vaikutusmahdollisuuksia paikallistasolle seuraavasti: "Tällä hetkellä paikallistaso on irrallaan valtakunnallisesta liikuntapoliittisesta ohjauksesta, ja näin ollen paikallinen kansalaistoimijuus voi jäädä irralliseksi ja omaehtoiseksi, paikallisiin toimintaedellytyksiin nojaavaksi toiminnaksi. Erot paikallisten resurssien ja valtakunnallisten tavoitteiden välillä, olivat ne järjestöjen tai valtion asettamia, voivat siten muodostua entistä epärealistisemmiksi ja vaikeimmin hallittaviksi, jolloin koko systeemin kehittämis- ja uusiutumiskyky kyseenalaistuu."

Valtionalta sitä vastoin on pyrkinyt vaikuttamaan seurakentän toimintaan. Kuviossa 3 on esitetty tällä vuosituohannella seurojen toiminnan kehittämiseen liittyneitä hankkeita. Seurat ovat niiden kautta olleet muun muassa aikuisten terveysliikunnan edistäjiä sekä pitkäaikaistyöttömien ja muidenkin työllistäjinä. Valtakunnallisten yhteishankkeiden 2000-luvun alussa suosituin tavoite taisi olla päätoimisten työntekijöiden saaminen seuroihin. Muutakin on toki haettu. Esimerkiksi EU:n rahoittamassa "Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisalan kolmas sektori hyvinvointipalvelujen tarjoajana" hankkeessa haettiin kolmannen sektorin järjestöjen kokemuksia ja näkemyksiä palvelujen tuottajana perinteisen jäsenille järjestettävän toiminnan rinnalla (Kinnunen & Lindman 2014).

Kuvio 3. Seuratoimintaan liittyviä valtakunnallisia hankkeita ja rahoituksia 2000-luvulla

4 Tutkimuksen tarkoitus ja menetelmät

Tutkimuksen tarkoituksena on analysoida, miten yhtäältä seurakenttä kokonaisuudessaan ja toisaalta seurat yksittäisinä toimintayksikköinä ovat muuttuneet vuosien 1986–2016 välisenä aikana. Analyysissä keskeisin tutkimusyksikkö on seura ja havainnot tehdään ennen kaikkea seuratasolla. Lisäksi huomion kohteena on koko seurakenttä.

Tutkimusongelmat, joihin vastausta haetaan ovat:

1. Miten suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat ja koko seurakenttä on muuttunut edeltäneen 30 vuoden aikana ja erityisesti viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana?
2. Millaiset ovat seurojen ominaispiirteet vuonna 2016?
3. Millaisia kehityskulkuja on tunnistettavissa seuratoimintaan liittyen?

Tuoreimman aineiston keruussa käytetty kysely (liite 1) perustuu vuoden 1986 tiedonkeruuta varten luotuun lomakkeeseen (ks. Koski & Heinilä 1988). Useimmat kysymykset on pidetty joka vuosikymmenellä mahdollisimman samanlaisina. Jonkin verran ajan vaatimaa muotoilua on kuitenkin tehty, eikä esimerkiksi kaikkia kysymyksiä ole joka vuosikymmenen tiedonkeruussa pidetty mukana. Vuoden 2016 seurakyselyn pohjana käytettiin vuoden 2006 kyselylomaketta (ks. Koski 2009). Vastaamisen keventämiseksi jätettiin viisi aiemmin mukana ollutta kysymystä pois (vuoden 2006 kysymykset 3 (kotikunnan koko), 17 (vapaaehtoisryhmä), 19b (valmentajien koulutustaso), 23 (seuran oma koulutus) ja 36 (arviot liikuntajärjestöistä)). Kysymysten järjestystä myös muutettiin jonkin verran.

Maailma muuttuu ja sen myötä erilaisten teemojen painotukset sekä niiden yhteydessä käytetty kieli. Pitkittäistutkimuksessa on oleellista, että kysymysten muotoilut pysyvät mahdollisimman samanlaisina. Alkuperäiselle kyselylle oltiin niin uskollisia kuin mahdollista ottaen kuitenkin huomioon, etteivät jotkut sanamuodot tai teemat aiheuttaisi vastajalle kielteistä reaktiota ajanmukaisuuden puutteellisuuden takia. Muutamien kysymysten muotoilua tai vastausvaihtoehtoja päädyttiin päivittämään (mm. seurojen jäsenyydet lajiliitoissa, olosuhdekysymys). Muutosten jälkeen vuoden 2006 kyselystä oli kuitenkin alku-

peräisessä muodossaan noin 80 prosenttia. Muutettujen kysymysten osalta suoraa vertailua edellisvuosien tuloksiin ei tutkimuksessa tehdä.

Seura-aineiston keruu ja siihen liittyvät haasteet

Seura-aineiston keruuseen liittyy monia haasteita. Esimerkiksi seurojen tarkkaa määrää ei ole tiedossa (ks. Koski 2013) eikä seurojen yhteystietoja ole suoraan saatavilla mistään. Suomessa ei ole yhteistä tietokantaa toimivista liikunta- ja urheiluseuroista. Seuroilla on monta eri taustatahoa tai -toimijaa. Onkin olemassa lähes yhtä monta tapaa kerätä ja ylläpitää seuratietoja sekä seurojen yhteystietoja. Tämä moninaisuus luo haastetta tutkijoille, jotka haluaisivat tavoittaa seurat mahdollisimman kattavasti. Lisäksi seuratoiminnan kirjo kauttaaltaan on kasvanut ja eriytynyt. Enää ei esimerkiksi organisatorinen ja juridinen hahmo sekä ymmärrys, mitä seuratoiminta ja seura ovat, ole lainkaan niin yhtenäinen kuin 30 vuotta sitten.

Patentti- ja rekisterihallituksen (PRH) yhdistysrekisterissä on rekisteröityneistä liikuntayhdistyksistä tekniset perustiedot, mutta ilman suurta työmäärää niistä ei ole ajantasaista hyötyä tutkijan aineiston keruussa. Suomessa on kolme muuta toimijatahoa, jotka pitävät omiin tarpeisiin seurojen yhteystietorekistereitä eri muodoissaan: eri lajien lajiliitot, liikunnan aluejärjestöt ja kunnat. Niiden rekistereissä on arviolta 4000–8000 seuran yhteystiedot. Lisäksi on muutamia muita toimijoita (Olympiakomitea, TUL, FSI, Suomen Latu, VAU, SAUL), joilla on noin 200–1000 seuran yhteystietoja omiin tarpeisiinsa. Eri rekistereissä seurojen tiedot ovat valtaosaltaan päällekkäisiä. Toisin sanoen saman seuran tiedot löytyvät useamman eri toimijatahon rekisteristä.

Seurarekisterien laatuhaasteena tutkimuksen yhteystietojen näkökulmasta on myös rekisterien kokoamisperusteet. Rekistereitä kerätään seuratoiminnan ja urheilun eri osa-alueisiin liittyen. Rekistereitä ylläpidetään muun muassa puheenjohtajista, toiminnanjohtajista, seuran yhteyshenkilöistä, valmennuspäälliköistä, nuorisopäälliköistä tai kilpailuvastaavista. Näin ollen eri rekistereissä ja myös yksittäisessä rekisterissä voi yhdestä seurasta olla lukuisia yhteystietoja.

Vuosien 1986, 1996 ja 2006 seurakysely välitettiin vastaajille vielä perinteisenä paperisena versiona ja kirjepostina. Vuoden 1986 aineiston muodostivat SVUL:n, TUL:n, CIF:n, Palloliiton ja Suomen Ladun alaiset liikuntaseurat (N = noin 6650), joista kyselyn vastaajiksi valittiin satunnaisotannalla noin neljännes. Vastauksia saatiin 835 seuralta. Vuonna 1996 tutkimuksen perusjoukon muodostivat Suomen Liikunnan ja Urheilun, CIF:n, Palloliiton ja Suomen Ladun osoiterekistereissä olleet seurat (N = noin 6200), joista kyselyn vastaajiksi valittiin satunnaisesti 18 prosenttia (n= 1133). Tuolloin vastauksia saatiin 495 seuralta. Vuoden 2006 seurojen osoitetietojen hankkiminen oli edellisiä kertoja hankalampaa. Osoitelista saatiin TUL:lta, CIF:ltä, Palloliitolta ja Suomen Ladulta. Lisäksi käytiin läpi liikunnan

aluejärjestöjen, eräiden isompien kaupunkien ja monien kuntien seuralistoja. Päällekkäisyyksien karsimisen jälkeen kysely toimitettiin lopulta 2338 eri osoitteeseen. Vastauksia tästä joukosta saatiin 550 seuralta.

Vuotta 2016 koskevien tietojen osalta seurakysely toteutettiin ensimmäistä kertaa sähköisessä muodossa. Työkaluna toimi Webropol 3.0 -kyselytyökalu. Seurakyselyn vastauspyyntöjä ja -linkkiä välitettiin liikunnan aluejärjestöjen, valtakunnallisten lajiliittojen ja viiden muun järjestön toimesta (TUL, FSI, Suomen Latu, VAU, SAUL). Aluejärjestöjen kautta tavoiteltiin alueellista tasapainoa ja runsasta lajikirjoa. Lajiliittojen ja valtakunnallisten järjestöjen kautta haluttiin varmistaa aktiivinen vastaaminen kyseisen lajin tai järjestön seurojen osalta. Pyyntö seurakyselyn vastauspyynnön välittämisestä toimitettiin järjestöjen ja lajiliittojen seurakehittäjille, mutta toisessa vaiheessa tarvittaessa myös järjestöjen ja liittojen muille toimihenkilöille.

Osalta välittäjätahoina toimineilta järjestöiltä saatiin seurojen sähköpostiosoitteet ja osa osoitteista kerättiin tutkimusryhmän toimesta järjestöjen nettisivuilta. Kaikkiaan seurakyselyn suorapostitusta varten saatiin kasaan 2 725 seuran yhteystiedot.

Vastauspyyntöjen välittäminen aloitettiin vuoden 2017 maaliskuun lopulla. Saatujen välitystietojen perusteella 34 lajiliiton rekisterien pohjalta vastauspyyntöä välitettiin yhteensä 6 633 seuralle ja 14 liikunnan aluejärjestön rekisterien pohjalta vastauspyyntö lähetettiin 4173 seuralle. Tämän lisäksi Suomen Työväen Urheiluliitto (TUL), Finlands Svenska Idrott (FSI), Suomen Aikuisurheiluliitto (SAUL), Suomen Vammaisurheilu- ja liikunta (VAU) ja Suomen Latu välittivät viestiä yhteensä 1597 jäsenyhdistykselleen. Useat seurat saivat vastauspyyntöä kahdelta tai jopa kolmelta eri taholta. Vastauspyyntöjä lähti yli 12 000 kappaletta, mutta arviolta noin 7 000–8 000 eri seuralle.

Kyselylinkki lähetettiin saatuihin sähköpostiosoitteisiin maaliskuun vaihteessa 2017. Ensimmäisessä vaiheessa seuroille annettiin vastausaikaa neljä viikkoa. Tuossa ajassa vastauksia tuli 492 seuralta. Kahden muistutuskierroksen jälkeen vastaajien määrä kohentui. Kaikkiaan seitsemän viikon aikana kyselyyn saatiin 854 vastausta. Oleellisesti puutteellisten ja samojen seurojen päällekkäisten vastausten karsimisen jälkeen lopullisen analysoitavan aineiston kooksi tuli 835.

Kyselyn ja kysymysten laajuudesta johtuen on luonnollista, että kaikki seurat eivät ole vastanneet kyselyn kaikkiin kysymyksiin. Varsinkin pienemmät ja vasta viime vuosina perustetut seurat eivät ole vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Vuoden 2016 tutkimusaineiston edustavuus ja luotettavuus

Eri tietoihin perustuvien laskelmien perusteella Suomessa toimivien liikunta- ja urheiluseurojen kokonaismäärä on noin 10 000 (Koski 2013). Yhteystieto sähköpostiosoitteiden jäljityksen avulla saatiin näistä noin 70–80 prosentilta. Tarkkaa tietoa osoitteiden ajanmukaisuudesta ja paikkansa pitävyydestä ei ole, eikä näin ollen ole myöskään tietoa siitä, kuinka monen eri seuran yhdyshenkilölle kyselyn linkki onnistuttiin lähettämään. Selvää lienee, että osoitejäljitykseen liittyen tavoittamatta jääneiden joukossa on monia vain paikallisesti toimivia pieniä seuroja, jotka eivät ole rekisteröityneet alueellisiin tai valtakunnallisiin järjestöihin.

Kyselylinkin saaneiden tarkka määrä ei ole tiedossa, eikä näin ollen tarkkaa vastausprosenttiakaan ole mahdollista laskea. Kuten sanottua, kyselyn vastauspyynnön sai arviolta 7 000–8 000 eri seuraa ja siihen vastasi 835 seuraa eli noin 10–12 prosenttia. Vastausprosentti on pieni, mutta tämän tyyppisissä laajoissa ja aikaa vievissä kyselyaineistoille se on hyvin tyypillistä.

Aineiston edustavuutta tarkasteltiin alueellisesta, kuntatyyppisestä ja lajinäkökulmasta. Seurakyselyyn vastasi seuroja kaikkiaan 192 eri kunnasta eli noin kaksi kolmannesta Suomen kunnista on edustettuina 835 seuran aineistossa. Ahvenanmaan 16 kunnasta saatiin kaksi vastausta. Eri maakunnista vastauksia tuli määrällisesti eniten Etelä-Suomesta (n=219) ja vähiten Ahvenanmaan lisäksi Keski-Pohjanmaalta (n=12). Maakuntien asukaslukuun suhteutettuna saadut vastaukset jakaantuivat melko tasaisesti. Asukaslukuun suhteutettuna vastauksia tuli hieman yli keskiarvon Satakunnasta, Kainuusta ja Etelä-Savosta, sekä hieman alle keskiarvon vastaavasti Ahvenanmaalta, Päijät-Hämeestä ja Lapista. Kaiken kaikkiaan saatu aineisto on hyvä ja riittävä alueellisen tasapainon näkökulmasta.

Kuntatyypeittäin tarkasteltuna voi todeta, että vastauksia saatiin sekä suurista kaupungeista että pienemmistä kunnista. Manner-Suomen maakuntien 18 keskuskaupungissa sekä Espoossa, Vantaalla ja Kotkassa asui vuoden 2016 lopussa Tilastokeskuksen tietojen mukaan 2 894 337 asukasta. Se on 52,6 prosenttia Suomen väestöstä. Näistä 21 suuresta kaupungista saatiin seuravastauksia yhteensä 398. Luku vastaa 47,7 prosenttia koko aineiston seurojen vastaajamäärästä. Osuus on suhteellisen hyvä, sillä koska suurten kaupunkien seurojen jäsenmäärä on keskimäärin suurempi kuin muualla, ollaan väestön edustavuuden näkökulmasta lähellä asukkaiden jakautumista erikokoisille paikkakunnille.

Lajiliittojen suurista ja keskisuurista lajeista hieman aliedustettuina olivat koripallo, golf ja moottoriurheilun eri muodot. Vastaavasti hieman yliedustettuina olivat lentopallo, suunnistus ja keilailu. Vähiten harrastettujen lajien seuroilta ei luonnollisesti kovin monia vastauksia saatu, mutta pienistä lajeista on hyvä edustus mukana. Näin saatiin kokonaisuuden kannalta pienten lajien kirjoa ja seuratoimintaa riittävän hyvin kuvaavaa aineistoa. Kaiken kaikkiaan muutamista pienistä lajeihin liittyvistä vinoumista huolimatta aineisto edustaa

varsiin hyvin suomalaista seurakenttää niin valtalajien, keskisuurten kuin pientenkin lajien osalta.

Pitkittäistutkimusten perusongelma on, että maailma muuttuu ja tutkittavaan ilmiöön liittyy matkan varrella myös sellaisia uusia vivahteita, joihin ei alkuperäisessä kyselyssä voitu valmistautua. Vastaavasti tutkimusjakson alussa on ollut mukana teemoja tai yksityiskoh- tia, jotka eivät enää jakson lopussa ole ajanmukaisia. Myös seuratoiminnassa on asioita ja piirteitä, jotka muuttuvat vuosikymmenien aikana. Vuonna 1986 tehdyn kyselyn teemoista ja kysymyksistä suurin osa on kuitenkin edelleen valideja kuvaamaan nykyistä suomalais- ta seuratoimintaa. Seurakyselyyn on tehty eri vuosien välillä muutamia muutoksia, mutta näiden muuttuneiden osien osalta vertailua edellisiin tutkimusvuosiin ei tehdä.

Eriytyneestä ja monimuotoisesta seuratoiminnasta ilman kattavaa seurarekisteriä on lähes mahdotonta kerätä täysin edustavaa aineistoa. Varsinkin, kun se, mitä tai mikä liikunta- ja urheiluseura on, ei ole täysin yksiselitteistä. Vuonna 2016 vastauspyynnön välittäjinä oli laaja joukko seuroille olennaisia sidosryhmiä ja vastauspyyntö tavoitti aktiivisesti toimivis- ta seuroista arviolta vähintään kolme seuraa neljästä.

Suuren vastaajamäärän (n=835) ja katoanalyysin tietojen pohjalta saatua näytettä voidaan pitää hyvänä ja tasapainoisena kuvaamaan aktiivisten suomalaisten liikunta- ja urheiluseu- rojen tilannetta. Passiiviset tai vähäisen toiminnan seurat ovat aineistossa todennäköisesti aliedustettuina, mutta vertailu edellisiin aineistoihin tuskin tästä kärsii, sillä tilanne lienee ollut vastaava aiemminkin.

5 Seuratoiminnan ominaispiirteet ja niiden muutokset

5.1 Perustamishistoriat ja ikä

Ensimmäisen vielä toimivan seuran perustamisesta on tätä kirjoitettaessa ehtinyt kulua jo yli 160 vuotta. Vielä 1800-luvulla urheilun alalla toimivia yhdistyksiä perustettiin harvakseltaan. Seurojen perustaminen alkoi yleistyä maan itsenäistymisprosessin myötä. Sen jälkeen perustamisinto on vuosikymmenittäin kasvanut varsin jyrkästi. Sotien jälkeen 1950-luvulla uusia seuroja perustettiin noin sata vuodessa. Seuraavilla vuosikymmenillä, 1960- ja 1970-luvuilla luku lähes tuplaantui ja 1980-luvulla uusia seuroja syntyi vuodessa keskimäärin yli 300. Erityisen aktiivisia seurojen perustamisessa oltiin 1990-luvuilla ja 2000-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä. Tuolloin uusia seuroja rekisteröitiin lähes 500 vuotta kohden. (Koski 2013, 24)

Seurojen yhdistysrekisterin rekisteröitymistä koskevat tiedot ovat luotettavia, mutta toimintansa lopettaneiden tai lakkautettujen seurojen määristä ei ole tarkkoja tietoja. Näin ollen tarkkaa kuvaa seurojen elinkaarista ei ole olemassa. Selvää lienee, että osa seuroista hiipuu jo alkutaipaleella, osa pidemmän historian jälkeen ja osaa ei perustettaessa ole pitkäikäiseksi tarkoitettukaan.

Vuoden 1986 tilanteeseen keskittynyt seuratutkimus kertoi, että 35 prosenttia seuroista harjoitti tulevaisuuteen liittyvää pohdintaa tekemällä asiaan liittyen suunnitelmia. Vuosina 2006 ja 2016 kysyttiin seuran jatkuvuuteen liittyen suoralla kysymyksellä ”Kuinka paljon seurassanne on kiinnitetty huomiota toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen?” Vuoden 2006 tulosten perusteella päädyttiin siihen, että jatkuvuudesta huolehtiminen oli tullut osaksi usean seuran toimintamallia mahdollisesti erilaisten koulutussisältöjen ansiosta. Jatkuvuudesta tuolloin nimittäin kertoi huolehtivansa aktiivisesti 43 prosenttia vastanneista seuroista ja jokseenkin saman verran oli niitä, jotka kertoivat huolehtivansa asiasta jonkin verran (44 %) näin ollen vain reilu kymmenesosa tunnusti, ettei tulevaisuuspohdintaa tehdä lainkaan. Viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana ei tässä asiassa ole tapahtu-

nut muutosta, sillä vuoden 2016 aineistossa jakauma on jokseenkin täsmälleen sama kuin kymmenen vuotta aiemmin (taulukko 1)

Taulukko 1. Kuinka paljon seurassa kiinnitetään vuosien 2006 ja 2016 aineistojen perusteella huomiota toiminnan jatkuvuuden turvaamiseen (%)

	2006	2016
Paljon, jatkuvuudesta huolehditaan tietoisesti	43	44
Jonkin verran (esim. tulevaisuuden suunnitelmien tekeminen)	44	45
Ei juurikaan, päivittäinen toiminta vie kaiken huomion	13	11
Yhteensä	100	100
(n)	556	818

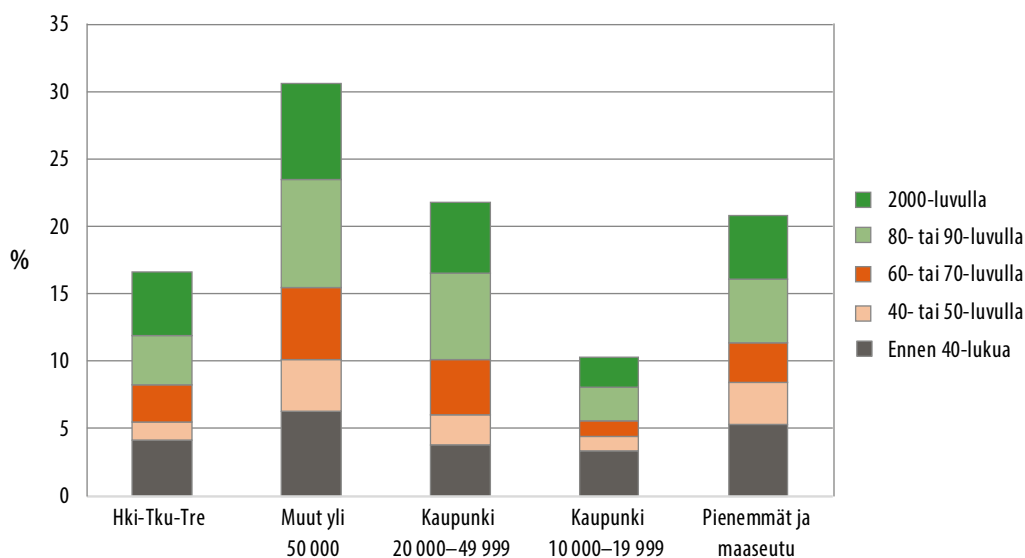
Aineiston seurojen perustamisvuosien tarkastelu paljastaa, että osassa seuroista jatkuvuudesta on osattu todella huolehtia. Noin joka kymmenes vastanneista seuroista oli nimittäin perustettu ennen vuotta 1920 (taulukko 2). Seurojen ikäjakauman perusteella aineisto on edustava ja vertailut aiempiin aineistoihin paljastaa sen loogisen piirteen, että seurojemme keski-ikä on kasvanut. Koko tarkastelujakson aikana seurojen keski-ikä on vanhentunut 3–6 vuotta kymmenessä vuodessa. Tuoreimmassa aineistossa seurat olivat keskimäärin 47-vuotiaita.

Taulukko 2. Seurojen perustamisvuosikymmenet vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

	1986	1996	2006	2006 ¹	2016
–1909	5,2	3,1	6,0	4,6	5,4
1910–	6,5	5,3	4,7	3,4	4,5
1920–	9,9	7,9	8,1	7,6	6,7
1930–	10,7	9,6	8,8	7,8	6,2
1940–	11,9	9,0	8,6	8,5	5,3
1950–	8,8	8,8	8,4	6,8	6,3
1960–	12,0	10,4	9,4	9,0	6,7
1970–	17,4	15,9	11,8	11,7	9,6
1980–	18,2	19,4	14,6	16,1	11,1
1990–		10,6	12,4	15,8	14,2
2000–			7,1	8,8	12,3
2010–					11,7
Yhteensä	100	100	100	100	100
Perustamisvuoden keskiarvo	1953	1960	1961	1965	1970
Seurojen keski-ikä	33 v.	36 v.	45 v.	41 v.	47 v.
(n)	806	479	533	411	812

¹ Ilman vuoden 1986 näytteen seuroja

Kuntatyyppittäinen vertailu paljastaa, että niin perinteisiä vanhoja seuroja kuin uusiakin seuroja löytyy kuntatyyppistä riippumatta. Noin puolet seuroista oli perustettu 80-luvulla tai sen jälkeen (kuvio 4). Paikkakunnilla, jossa asuu alle 20 000 asukasta, näiden uusien seurojen osuus oli noin 45 prosenttia. Suhteellisesti eniten (54 %) uusia seuroja oli 20 000–49 999 asukkaan kaupungeissa.

Kuvio 4. Vuoden 2016 aineiston seurojen jakaumat perustamisajankohdat ja kuntatyyppin mukaan seurojen (%) (n=812)

Vuosikymmeniä sitten seuroja perustettiin etenkin uusina yhdistyksinä ikään kuin neitseellisille alueille ja ympäristöihin, jossa seuroja ylipäättään tai varsinkaan tietyn lajin seuroja ei aikaisemmin ollut. Sittemmin muunlaiset tarinat perustamiseen ovat jonkin verran yleistyneet. Vuoden 2016 aineistosta joka neljäs oli tällaisia muun perustamishistorian seuroja (taulukko 3). Uutena perustettujen seurojen osuus olikin pudonnut yhdeksällä prosenttiyksiköllä. Muista syntyhistorioista yleisin oli lajijaoston itsenäistyminen omaksi seurakseen. Tällainen tausta oli reilulla kymmenellä prosentilla seuroista. Seuran syntyminen vanhoja yhdistämällä on suhteellisen harvinaista. Yhdistymisprosessin kautta syntyneitä seuroja oli kaikista neljä prosenttia.

Taulukko 3. Seurojen perustamishistoriat vuosien 1986, 1996 ja 2006 aineistoissa (%)

Perustamishistoria	1986	1996	2006	2016
Perustettu uutena	83	78	77	74
Erosi ja itsenäistyi	8	12	10	12
Yhdistynyt	2	3	4	4
Aikaisemmin muuna	3	3	6	4
Muu historia	4	4	3	6
Yhteensä	100	100	100	100
(n)	818	495	537	833

5.2 Toiminnan aatteellinen perusta

Yhdistystoiminta on lähtökohdiltaan ja historialtaan ollut ennen kaikkea aatteellista toimintaa. Urheilun ja liikunnan alalla toimivat yhdistykset eivät tee tässä asiassa poikkeusta. Heinilän (2001) arvion mukaan liikunta on valjastettu useampaan aatteelliseen tarkoitukseen kuin yksikään muu yhteiskunnallinen toimintamuoto. Toiminnan ja yhteisen tekemisen taustalla ja välillä johtotähtenäkin ovat historian aikana olleet lukuisat erilaiset arvot ja aatteet, joiden viitottamina toimintaa on toteutettu. Aatteellisuuden ja ihanteiden rooli on vuosikymmenten saatossa muuttunut. Etenkin sisällölliset painotukset ovat heilahdelleet yhteiskunnan ja maailman virtausten sävyttäminä.

Liikuntaseuratoiminnan ydin on liikunnan ja urheilun edistäminen, mutta samalla tekemisen taustalla on painotuksia, joiden suunnassa kokonaisuutta sävytetään. Seurojen aatteellisia perusteita on jäljitetty seuratutkimuksessa erilaisten aatesuuntien merkityksen painoarvoa kysyen. Mittarin runko on pyritty pitämään eri vuosikymmenien tiedonkeruussa mahdollisimman samanlaisena, mutta samalla on pyritty huolehtimaan siitä, että ajankohtaan liittyvät aatevirtaukset eivät olisi jääneet huomiotta. Vuoden 2016 tilannetta kartoitettaessa aatteellisuusmittarissa oli 19 eri osiota. Näistä neljä oli uutta ja tämän päivän näkökulmasta ajankohtaista: monikulttuurisuus/kansainvälisyys, ammattimaisuus, yhdenvertaisuus, suvaitsevaisuus. Vastaajien työn helpottamiseksi ja näin myös suuremman vastaajamäärän takaamiseksi kymmenen vuotta aiemmin käytetystä jätettiin kahdeksan vuonna 2006 vähiten painottunutta aatealuetta pois (oikeistolaisuus, yhteiskunnallinen luokkatietoisuus, pohjoismainen yhteistyö, vasemmistolaisuus, naisasia-aate, kristilliset arvot ja ihanteet, maanpuolustusaate sekä työväenaate). Nämä kaikki olisivat toki olleet tutkimuksellisesti etenkin trendinäkökulmasta kiinnostavia osioita.

Taulukossa 4 on esitetty vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoista tuoreimmassa tiedonkeruussa käytettyjen aatealueiden osuudet seuroista, jotka ovat pitäneet kyseisen aatteen merkitystä omassa toiminnassaan melkoisena tai suurena.

Taulukko 4. Melkoisena tai suurena eri aatteiden merkitystä toiminnalleen pitävien seurojen osuudet vuosien 1986 (n=743), 1996 (n=495), 2006 (n=516) ja 2016 (n=813) aineistoissa (%)

	1986	1996	2006	2016
Sääntöjen ja reilun pelin kunnioitus	96	94	94	97
Suvaitsevaisuus				92
Yrittäminen, eteenpäin pyrkiminen	82	77	70	86
Yhdenvertaisuus				85
Terveet ja raittiit elämäntavat	83	79	81	81
Tapakasvatus, käytöstavat	73	71	75	81
Seuran itsenäisyys, riippumattomuus	85	81	67	80
Rauha, ystävyys, yhteisymmärrys	57	48	41	78
Nuorisokasvatus	79	72	73	72
Ammattimaisuus				67
Yhdistysdemokratia	51	45	39	60
Kotiseutu- ja -kiintymys	47	42	32	55
Kulttuuriperinteen vaaliminen	37	41	41	54
Monikulttuurisuus, kansainvälisyys				43
Luonto- ja -harrastus	47	46	38	43
Isänmaallisuus	38	34	29	39
Suomalaisuus	45	43	35	35
Esteettisyys, kauneusarvot	32	31	22	29
Taloudellinen hyötyajattelu	26	26	13	22

Sääntöjen ja reilun pelin kunnioitus, terveet ja raittiit elämäntavat sekä tapakasvatus ja käytöstavat ovat olleet merkittäviä aatteellisia ohjenuoria aina, kun seuratuksilla asiaa on jäljitetty. Ne olivat pitäneet pintansa myös tuoreimman aineiston vastausten perusteella. Käytöstapojen korostamisen osalta oli tunnistettavissa ainakin oireellista nousua. Uusista ensi kertaa kysytyistä teemoista suvaitsevaisuus ja yhdenvertaisuus olivat tärkeitä aatteellisia lähtökohtia yli kahdeksalle seuralle kymmenestä.

Kymmenen vuotta aiemmin kerättyyn aineistoon perustuvassa raportissa (Koski 2009, 34) todettiin, että liikunnan ja urheilun ulkopuolisten aatteiden merkitys oli vähentynyt lähes kaikilla kysytyillä osa-alueilla. Tuoreimman aineiston lukemat kertovat suunnan muuttuneen. Vain kahden kysytyyn osion (nuorisokasvatus, terveet ja raittiit elämäntavat) kohdalla painotusta kuvaava prosenttiosuus oli kymmenen vuotta aiempaan tilanteeseen nähden pienempi, mutta vain oireellisesti. Lähes kaikissa muissa osioissa kasvua sen sijaan oli tapahtunut.

Muutokset aatteellisissa painotuksissa heijastelevat maailman tapahtumia ja Suomen tilannetta. Maailmanpolitiikassa kehittynyt epävarmuus näyttäytyy rauhan, ystävyden ja yhteisymmärryksen näkökulman korostumisena myös urheiluseuratoiminnassa. Vuonna

2006 tätä näkökulmaa pidettiin merkittävänä 41 prosentissa vastanneita seuroja. Nyt vastaava prosenttiosuus oli 78. Tätä ennen korkeimmillaan rauhan, ystävyys- ja yhteisymmärryksen näkökulma oli 1980-luvulla, jolloin 57 prosenttia seuroista piti kyseistä aatetta toiminnassaan merkityksellisenä.

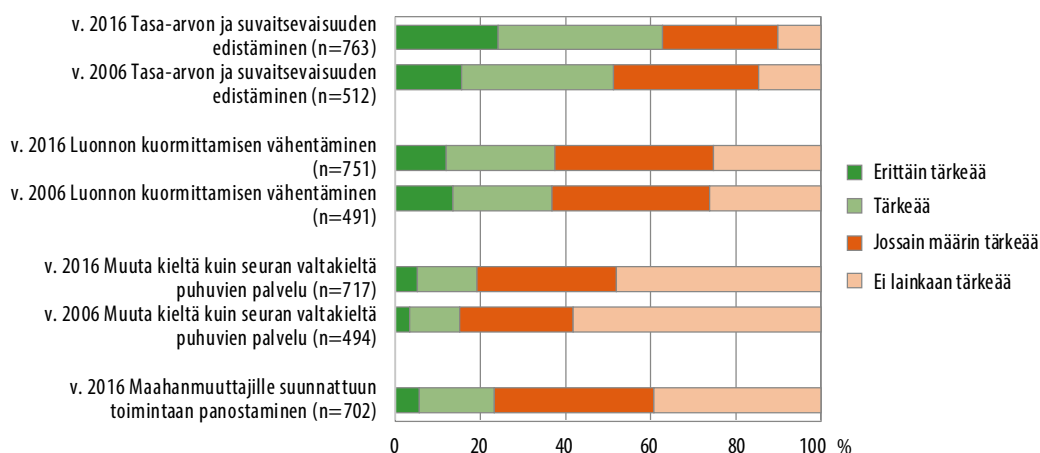
Urheilun sisäiseen logiikkaan kuuluu itsestään selvänä eteenpäin pyrkiminen ja yrittäminen. Yhteiskunnallisessa toiminnassa näiden kahden asian sisältö on vähän toinen, mutta samansuuntaisesta ajatuksesta on kyse. Hyvinvointivaltion huippuvaiheen jälkeen koko yhteiskunta on väestörakenteen muutosten ja globalisaation myötä hakenut uudenlaisia suuntia. Tässä prosessissa on yritystoiminnalla ja yrittämisellä nähty olevan merkittävä rooli. Kyseinen näkökulma onkin vahvistunut (esim. Suomalainen, Stenholm, Kovalainen, Heinonen & Pukkinen 2016). Yrittämisen ja eteenpäin pyrkimisen merkityksen kasvu seuratoiminnan aatteellisena suuntana selittyy näillä suuremmilla painotuksen muutoksilla. Tosin 1980-luku oli hyvinvointivaltion kulta-aikaa ja silloin oltiin asiassa jotakuinkin samalla tasolla kuin nyt.

Yritystoiminnan näkökulman yleinen vahvistuminen ja toisaalta julkisen hallinnon säästötoimet heilauttavat sitä tasapainoa, jossa kolmantena osapuolena on ollut kolmas sektori ja jolle myös kansalaistoimintaan perustuvat liikuntaseurat asettuvat. Muutokset ovat alkaneet yhdessä kansalaisten toimintavalmiutta koskevan yksilöllistymisprosessin kanssa muodostua uhaksi yhdistystoiminnan perustalle. Nämä seikat näkyvät paitsi seuran itsenäisyyden ja riippumattomuuden tason palautumisessa 1980- ja 1990-lukujen tasolle sekä etenkin yhdistysdemokratian korostumisen vahvistumisessa. Globalisaation vastinparina on väitetty olevan niin sanottu lokalisaatio, mistä linjassa edellä mainittujen kanssa on havainto siitä, että seurojen rooli sekä kotiseudun että kulttuuriperinteen vaalimisen korostumisessa oli vahvistunut.

Kaiken kaikkiaan vaikuttaa siltä, että seurojen rooli ei vain liikuntatoiminnan ja palvelujen tuottajana vaan myös aatteiden ja ihanteiden alustoina oli jonkin verran vahvistunut etenkin edelliseen mittauskertaan verrattuna. Uusista kysytyistä näkökulmista voi nostaa esiin sen, että noin kaksi kolmasosaa seuroista katsoi ammattimaistumisen merkityksen olevan oleellinen. Toisaalta kansainvälisyys ja monikulttuurisuuskin olivat toiminnalle merkityksellistä noin 40 prosentille vastanneista seuroista.

Vuoden 2006 seuraraportissa (Koski 2009) kirjoitettiin, että odotukset seurojen toimintaa ja niiden tuottamia ”palveluja” kohtaan olivat nousseet ja että seuroilta edellytettiin julkisiin talkoisiin osallistumista sitäkin kautta, että toiminnalla edistettäisiin myös liikunnan ytimeen kuulumattomia ajankohtaisia painotuksia. Vaikuttaa, etteivät tämän suuntaiset odotukset olleet ilmeisesti vähentyneet. Tähän päätelmään voi päätyä tarkastelemalla muutamaa teema-aluetta, joihin lähitulevaisuudessa panostamista seuroilta kysyttiin (kuvio 5). Aiemmin kysytyistä tässä yhteydessä oleellisesta kolmesta teema-alueesta

vain luonnon kuormittamisen vähentäminen näytti säilyneen samalla tasolla. Sen sijaan tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden edistäminen sekä muuta kieltä kuin seuran valtakieltä puhuvien palvelu olivat kasvamaan päin. Kaksi kolmasosaa vuoden 2016 aineiston seuroista piti lähitulevaisuudessa tasa-arvoisuuden ja suvaitsevaisuuden edistämiseen paneutumista vähintäänkin tärkeänä. Kymmenen vuotta aiemmin vastaava osuus oli noin puolet. Muuta kuin valtakieltä puhuvien palveluun panostamista piti tuoreimman aineiston seuroista tärkeänä vajaa viidennes. Sitä vastoin uutena kysytyn maahanmuuttajanäkökulman huomioiminen oli vähintäänkin tärkeää joka neljännen seuran mielestä. Todettakoon, ettei kolmasosa seuroista pitänyt viimeksi mainittua lainkaan tärkeänä.

Kuvio 5. Eräiden seuran aateperustaan liittyvien teemojen painotus lähitulevaisuudessa vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

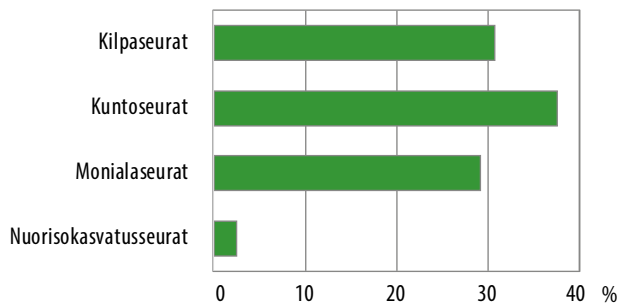
Yhteenveto seuran historiasta ja aatteellisuudesta

- Uusia seuroja on perustettu vilkkaasti, mutta kokonaisuudessa seurakentän keski-ikä oli noussut edelleen.
- ”Reilun pelin kunnioitus”, ”terveet ja raittiit elämäntavat” sekä ”tapakasvatus ja käytöstavat” ovat olleet merkittäviä aatteellisia ohjenuoria seurojen toiminnalle.
- Liikunnan ja urheilun ulkopuolisten aatteiden merkitys oli vankistunut. Muutokset seurojen aatteellisissa painotuksissa heijastelevat maailman tapahtumia ja Suomen tilannetta.

5.3 Toimintaohjelma

5.3.1 Toiminnan päätarkoitus ja tarjonta

Suomalaiset liikunta- ja urheiluseurat voidaan karkeasti jakaa niiden päätarkoituksen mukaan neljään luokkaan: kilpaseuroihin, kuntoseuroihin, monialaseuroihin ja nuorisokasvatusseuroihin (kuvi 6). Ensin mainittuja oli vuoden 2016 aineistossa noin kolmannes (30,7 %). Tuohon luokkaan tulivat määritetyksi seurat, jotka ilmoittivat päätarkoituksenaan pyrkivänsä kilpailutoiminnassa vähintään maakunnalliseen tasoon, eikä tämän rinnalle nostettu liikunnan edistämistä ilman saavutustavoitteita. Kuntoseuroiksi määritettiin seurat, jotka kertoivat päätarkoituksenaan edistävänsä liikuntaa ilman saavutustavoitteita tai tavoitteet jäivät maakunnallisen tason alapuolelle. Tällaisia seuroja oli tuoreimmasa aineistossa 37,6 prosenttia. Monialaseurojen ryhmään luokitettiin seurat, jotka nostivat kummatkin määreet päätarkoituksensa joukkoon. Monialaseuroiksi luokitui hieman alle 30 prosenttia (29,2 %) seuroista. Tämän lisäksi 2,5 prosenttia seuroista ilmoitti päätarkoitukseen ainoastaan nuorisokasvatuksen. Todettakoon, että mikäli nuorisokasvatuksen lisäksi oli määritetty muita päätarkoituksia, seura ryhmitettiin tuon tiedon perusteella johonkin edellisistä kolmesta ryhmästä.

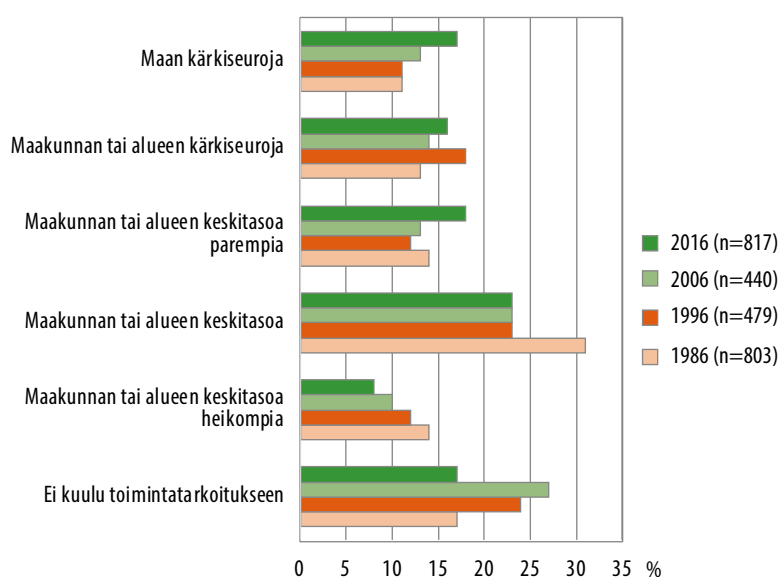

Kuvio 6. Vuoden 2016 aineiston seurojen jakautuminen liikunta- ja urheilutoiminnan päätarkoituksen mukaan (% , n=833)

Seurojen liikunnallisen päätarkoituksen muutoksia eri vuosikymmenien seura-aineistojen perusteella arvioitaessa joutuu olemaan varovainen, sillä eri ajankohtina on saatettu tavoittaa erityyppisiä seuroja. Vuoden 1986 aineistossa vähintään kansalliseen kilpailumenestykseen pyrkiviä seuroja oli vajaa kolmannes (31 %), vuosien 1996 ja 2006 aineistossa niitä oli noin neljännes (24 %) ja uusimmassa vuoden 2016 aineistossa yli kolmannes (36 %). Vastaava havainto kilpaseurojen suhteellisesta osuudesta on tehtävissä myös seurojen kilpailumenestystä tarkasteltaessa.

Vuoden 2016 aineiston seuroista noin 60 prosenttia ilmoitti pyrkivänsä kilpaurheilussa vähintään maakunnalliseen tasoon. Aineiston seuroista noin puolet (51 %) arvioi oman seuransa kilpailumenestyksen tai liikuntasaaevutusten olleen vuonna 2016 oman maakunnan

seuroihin verrattuna keskitasoa tai sitä parempaa (kuvio 7). Maan kärkiseurojen, parhaimman kymmenen prosentin, joukkoon arvioi seuroista kuuluvansa 17 prosenttia. Muutokset 30 vuoden aikana tässä asiassa olivat vähäisiä ja ne selittyvät osittain jo otantaan liittyvillä vaihteluilla. Vuoden 2016 aineistossa keskimääräistä paremmin menestyneet seurat olivat hieman suuremmalla osuudella edustettuina kuin aiemmin.

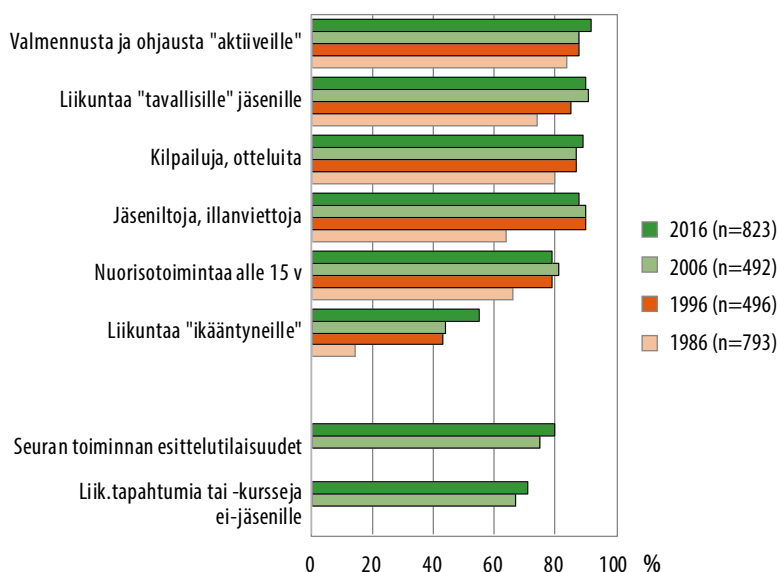

Kuvio 7. Seurojen kilpailumenestys tai liikuntasaavutukset muihin seuroihin verrattuna vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Vuosittain paljon erilaista toimintaa

Kun tarkastellaan seurojen toimintaa ja sen eri muotoja vuositasolla, voidaan todeta, että tarjonta on varsin monipuolista ja laajaa (kuvio 8). Valmennuksen ja ohjauksen järjestäminen ”aktiiveille” ja liikunnan järjestäminen ”tavallisille” jäsenille, sekä erilaiset tapahtumat, kilpailut ja ottelut ovat luonnollisesti seurojen ydintoimintaa. Tämän lisäksi seurat järjestävät kohtuullisen paljon erilaisia muita tilaisuuksia ja tapahtumia.

Kohderyhmittäin seurat järjestävät edelleen yleisimmin toimintaa alle 15-vuotiaille, mutta muutokset väestön ikärakenteessa ovat alkaneet näkyä myös seuratoiminnan tarjonnassa. Ikääntyvien liikunta on nimittäin kuromassa nuorisotoiminnan etumatkaa kiinni hyvää vauhtia. Alle 15-vuotiaille toimintaa tarjoavien seurojen osuus on ollut viimeksi kuluneen 30 vuoden aikana 70–80 prosentin tuntumassa. Kun taas ikääntyneille toimintaa tarjoavien seurojen osuus oli kasvanut vuoden 1986 alle 20 prosentista (16 %) yli 50 prosentin (55 %).

Kuvio 8. Seurojen toiminnallinen tarjonta vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa (%)

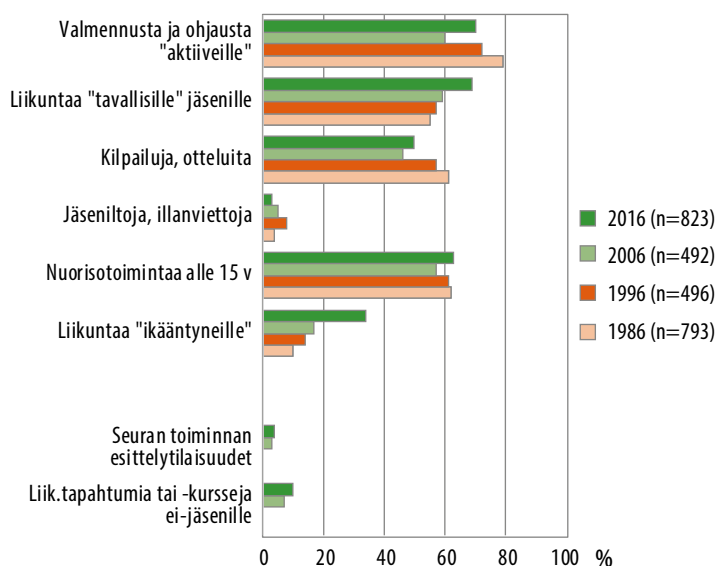
Näyttää siltä, että seuroilla on varsin yleisesti pyrkimys laajentaa toimintaansa. Tähän viittaa muun muassa se, että suurin osa seuroista järjesti vuosittain seuran toiminnan esittelytilaisuuksia (80 %) ja loi toimintaa myös satunnaisesti tai kurssimuotoisesti "ei jäsenille" (71 %).

Kuukausittainen perustoiminta liikunta- ja urheilutoiminnoissa

Kun tarkennettiin tarjonnan tarkastelu säännölliseen vähintään pari kertaa kuukaudessa toteutettuun toimintaan, painottui varsinaisen liikunta- ja urheilutoiminnan rooli (kuvio 9). Ohjausta tai liikuntaa "tavallisille" jäsenille ja "aktiiveille" järjesti uusimman aineiston seuroista vähintään kahdesti kuukaudessa noin kaksi seuraa kolmesta. Joka toinen seura järjesti vähintään kaksi kertaa kuukaudessa myös kilpailuja ja otteluita. Kannattaa panna myös merkeille, että kymmenen prosenttia seuroista järjesti vähintään kahdesti kuukaudessa toimintaa myös "ei jäsenille".

Jäseniltoja, illanviettoja ja seuran esittelytilaisuuksia järjestettiin yleisesti seuroissa vuosittain, mutta vähintään kahdesti kuukaudessa niitä järjesti vain alle viisi prosenttia seuroista.

Muutoksia jäljitettäessä huomio kiinnittyy siihen, että liikunnan tarjonta "tavallisille" jäsenille oli yleistynyt. Seurojen osuus, jotka tarjosivat tällaista toimintaa, oli vuoden 2016 aineistossa jo samaa tasoa kuin niiden seurojen osuus, jotka tarjosivat valmennusta ja ohjausta aktiiviurheilijoille. Toinen ja suhteellisesti suurempi muutos koskee ikääntyneitä. Kymmenessä vuodessa sellaisten seurojen osuus, jotka tarjosivat liikuntaa ikääntyneille oli noin kaksinkertaistunut. Vuoden 2016 aineiston seuroista kolmannes tarjosi ikääntyneille liikuntaa vähintään pari kertaa kuukaudessa.

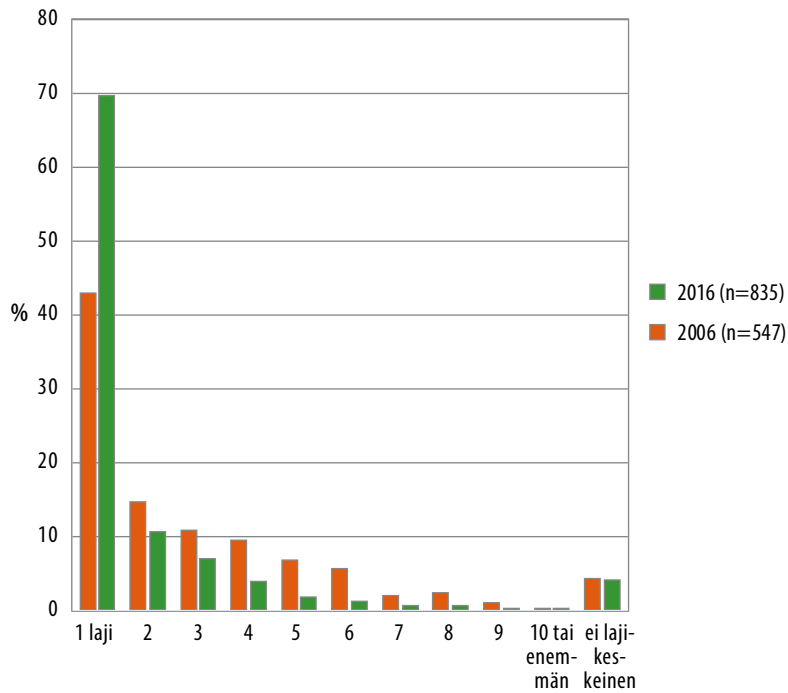

Kuvio 9. Seurojen toiminnallinen tarjonta vähintään kaksi kertaa kuukaudessa vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

5.3.2 Lajiorientaatio

Liikunnasta ja urheilusta innostuneet ihmiset ovat innokkaita keksimään ja luomaan uudenlaista liikuntamuotoja. Liikunta- ja urheiluseuroissa harrastettavien lajien kirjokin on vuosien varrella kasvanut entistä laajemmaksi. Vuoden 1986 aineistossa mainittuja eri lajeja seurojen ohjelmistossa oli 95 kappaletta. Vuoden 2016 aineistossa vastaavanlaisia eri mainintoja oli 135 eli lajikirjo oli kasvanut 30 vuoden aikana 40 uudella liikuntamuodolla.

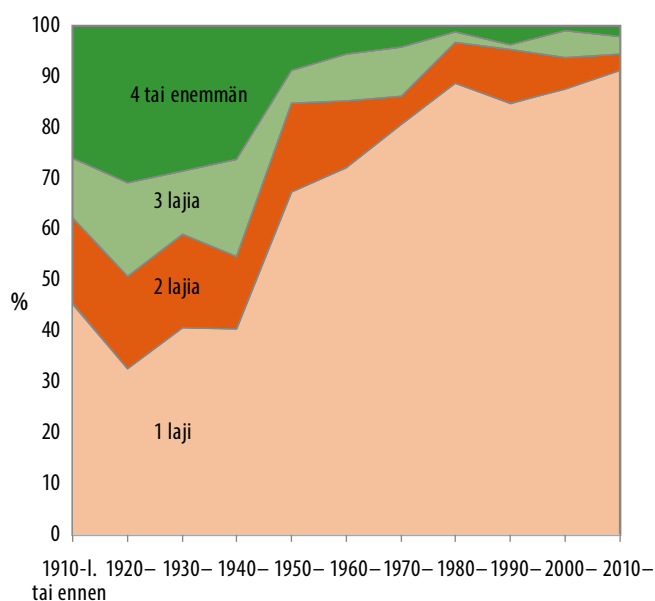
Lajikirjo kasvaa, mutta yksittäisen seuran tarjonta useinkaan ei. Erikoistumiskehitys eli se, että yhä useammalla seuralla on taipumus keskittyä vain yhteen lajiin, on trendi, joka on tunnistettu seurakentältä jo pitkään (esim. Koski 2000b, 39). Tuoreimmassa aineistossa lajeja oli keskimäärin kaksi lajia seuraa kohden. Selvä enemmistö eli 70 prosenttia seuroista ilmoitti seurassa harrastettavan vain yhtä lajia (kuvio 10). Osuus on selvästi suurempi kuin kymmenen vuotta aiemmin. Enimmillään vuonna 2016 yhdellä seuralla lajeja oli 14. Tämän lisäksi 4,1 prosenttia seuroista ilmoitti, ettei seuran toiminta ole lajikeskeistä.

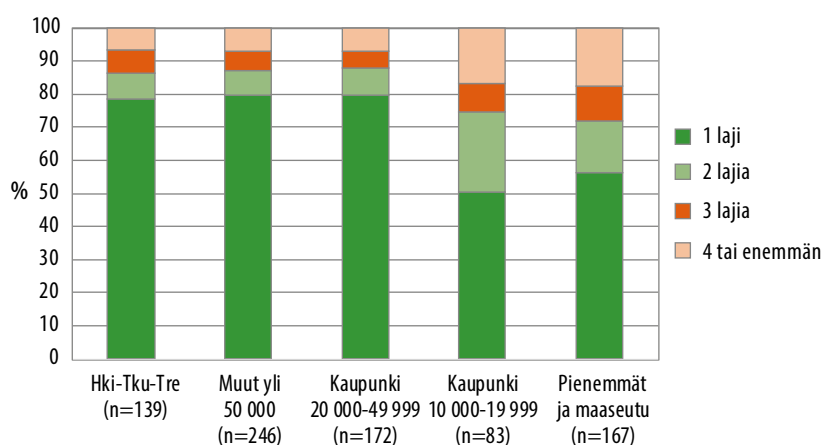
Kuvio 10. Seurojen lajimäärän jakaumat vuoden 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Kuviossa 11 on kuvattu seurojen toimintaohjelmassa olevien lajien määrä seuran perustamisvuosikymmenen mukaan. Erikoistumiskehitys alkoi jo vuosikymmeniä sitten ja tuoreimman aineiston perusteella kehitys jatkuu. Vuoden 1980 jälkeen perustetuissa seuroissa on harvinaista, että toimintaohjelmassa olisi enemmän kuin yksi laji.

Useamman lajin seurojen eli niin sanottujen yleisseurojen osuus oli suurempi maaseutumisissa kunnissa ja alle 20 000 asukkaan paikkakunnilla kuin asukasmäärältään suuremmissa kunnissa (kuvio 12). Pienten paikkakuntien seuroista noin puolessa oli tarjolla enemmän kuin yksi laji, kun taas isommissa kaupungeissa useamman lajin seurojen osuus oli viidennes.

Kuvio 11. Seurojen lajimäärä vuoden 2016 aineistossa perustamisvuosikymmenen mukaan (% , n=768)

Kuvio 12. Vuoden 2016 aineiston seurojen lajimäärä kuntatyyppittäin (%)

Taulukossa 5 on listattu lajit, jotka vuoden 2016 aineiston seurat ilmoittivat löytyvän heidän toimintaohjelmastaan päälajina/-lajeina. Perinteiset lajit jalkapallo, yleisurheilu ja hiihto ovat edelleen listan kärjessä, mutta lajikirjon kasvu on merkinnyt laskevaa trendiä seurakentän suhteellisissa osuuksissa. Tämä ei välttämättä tarkoita lajin suosion hiipumista tai harrastajamäärien laskua. Monia valtalajeja harrastetaan jäsenmäärältään suurissa seuroissa. Vastaavasti uusien lajien seurat ovat usein varsin pieniä. Esimerkiksi jalkapallon harrastajamäärät ovat 2000-luvulla kasvaneet, mutta suhteellisesti jalkapalloseurojen osuus koko seurakentällä oli pienentynyt. Vuoden 1996 aineistossa oli kyseisen lajin seuroja 29 prosenttia ja vuoden 2016 aineistossa niitä oli 14 prosenttia. Osin ero voi selittyä myös otantaan liittyvillä seikoilla.

Taulukko 5. Seuroissa harrastetut lajit vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%) (mukana lajit, jotka jossakin aineistossa on yltänyt vähintään kahden prosentin osuuteen)

	1986 (n=835)	1996 (n=496)	2006 (n=550)	2016 (n=829)
Jalkapallo	21	29	20	14
Yleisurheilu	28	20	18	14
Hiihto	35	26	21	13
Salibandy	0	15	12	13
Lentopallo	31	22	16	12
Voimistelu eri muotoineen	19	13	10	11
Suunnistus	14	12	8	9
Keilailu	1	1	4	8
Jääkiekko	10	10	6	7
Pesäpallo	6	5	3	5
Tanssi eri muotoineen	4	3	3	5
Uinti	7	4	5	4
Sulkapallo	2	6	4	4
Ei-lajikeskeiset			4	4
Ratsastus	2	3	2	4
Pyöräily	8	9	6	3
Koripallo	7	4	4	3
Melonta	2	4	3	3
Tennis	9	6	4	2
Ammunta	5	5	3	2
Soutu	2	2	3	2
Paini	3	3	2	2
Taitoluistelu/Luistelu	1	1	2	2
Kaukalopallo	7	8	4	1
Pöytätennis	5	3	2	1
Autourheilu eri muotoineen	2	3	2	1
Purjehdus	2	2	2	1
Golf	0	1	2	1
Jousiammunta	2	0	1	1
Voimanosto	2	3	1	1

Tuoreimman aineiston suuri lajikirjo viittaa siihen, että kyselyllä oli tavoitettu erilaisia seuroja monipuolisesti. Pieniä lajeja ja pieniä seuroja on syntynyt etenkin budo- ja kamppailulajeihin. Annettujen nimikkeiden perusteella aineistossa on noin 20 eri kamppailulajia perinteisten painin, nyrkkeilyn, judon, karaten ja taekwondon lisäksi. Myös erilaisia kohtuullisen uusia tai vähän tunnettuja lajeja on organisoitunut jo seuroiksi asti kuten cheerleading, ultimate, kiipeily, parkour, seikkailu-urheilu, vapaasukellus, agility, darts ja käden-

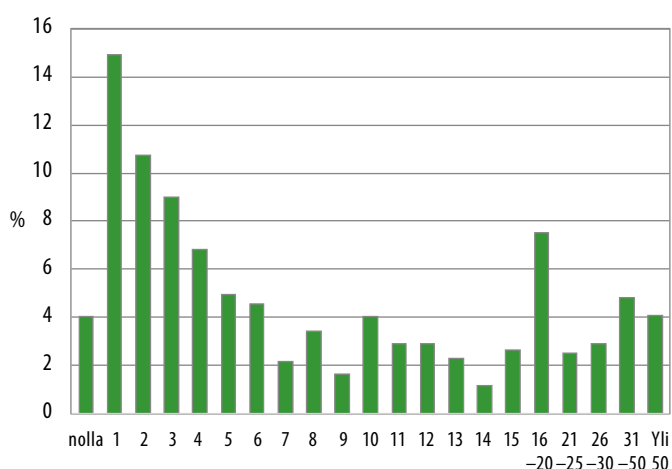
vääntö. Yhtään elektronisen urheilun seura aineistossa ei ollut. Kaiken kaikkiaan alle yhden prosentin osuuteen jääneiden lajien joukossa löytyi 82 eri lajia tai liikuntamuotoa.

Eri vuosikymmeniä koskevassa lajimäärien vertailussa on huomioitava, että vuosien 1986 ja 1996 kyselyissä seuroilta kysyttiin erikseen päälajeja ja sivulajeja, mutta vuosien 2006 ja 2016 vain seuroissa harrastettavia päälajeja.

5.3.3 Toimintaryhmät

Yksittäisten toimintaryhmien määrä ja niiden autonominen toiminta muodostavat usein seuran toiminnallisen ytimen. Etenkin suurissa seuroissa koko seuran tasolla tapahtuvat yhteiset toiminnot voivat olla vain pieni osa kokonaisuutta. Seurassa voi olla jäseniä, jotka kokoontuvat ryhmän tapahtumiin vuodessa satoja kertoja, mutta koko seuran tapahtumiin vain muutaman kerran. Seuratoimintaa arvioitaessa on myös hyvä muistaa, että hyvin toimivassa seurassa voi olla huonosti toimivia ryhmiä tai huonosti toimivassa seurassa voi olla hyvin toimivia ryhmiä.

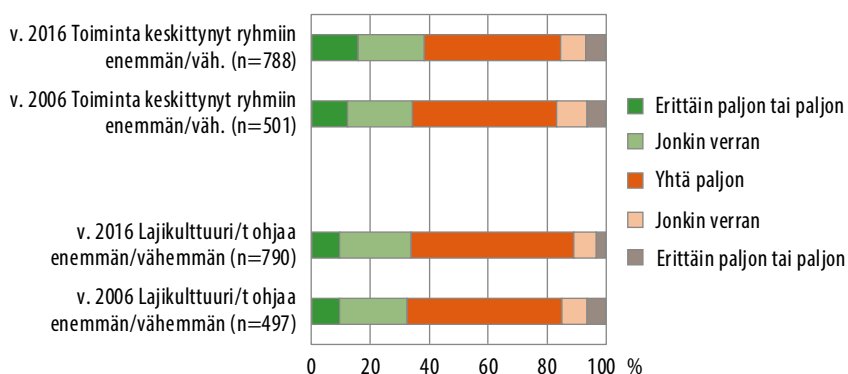
Vuoden 2016 tietojen perusteella yksittäisessä seurassa toimi keskimäärin 13 toimintaryhmää (mediaani 5). Yleisin (15 %) toimintaryhmien määrä oli yksi (kuvio 13). Suurimmillaan toimintaryhmiä oli yhdessä seurassa 460. Yksilölajien seuroista 32 ilmoitti toimintaryhmien määräksi nolla. Se tarkoittanee sitä, että seurassa toimii yksittäisiä harrastajia ilman varsinaista ryhmätoimintaa. Näiden seurojen joukossa oli muun muassa ratsastusseuroja, joissa toiminta toteutetaan yksilöopetuksena tai yksittäisen ratsastajan itsenäisenä toimintana. Näin toimivat seurukset eivät välttämättä ole ihan pieniä, sillä niiden joukossa oli monta yli sadan jäsenen seura.

Kuvio 13. Toimintaryhmien määrän jakauma vuoden 2016 aineiston seuroissa (%; n=790)

Seurojen toimintaa ja niiden muutoksia analysoitaessa yksittäisen toimintaryhmän ja pääseuran välinen suhde on ajankohtainen teema. Jo pitkään "emoseuran" merkitys on ollut heikkeneään päin ja individualisoituneet seuratoimijat kiinnittyvät toimintaan oman ja perheensä elämänvaiheeseen liittyen lähinnä joukkue- tai ryhmätasolle (Koski 2009, 50). Tämä suuntaus oli jonkin verran vahvistunut kymmenen vuoden takaisesta tilanteesta (kuvio 14). Yhä useammassa seurassa toiminta keskittyi entistä enemmän ryhmien tasolle. Reilu kolmannes seuroista näki kehityksen kulkeneen tähän suuntaan viimeisen vuosikymmenen aikana. Harjoitukset, kilpailu- ja pelimatkat, palaverit ja talkootoiminta tapahtuvat näissä seuroissa pääosin ryhmä- tai joukkueetasolla. Myös viestintää on todennäköisesti paljon enemmän joukkueen sisällä kuin seuratasolla. Toiminnan suunnittelu, maksuliikenne ja sen hallinnointi voi tapahtua pääosin ryhmän tai joukkueen tasolla. Ääritapauksissa yksittäinen toimintaryhmä voi toimia kuin "seura" seuran sisällä. Tämä voi johtaa jopa säädösten vastaisiin käytäntöihin.

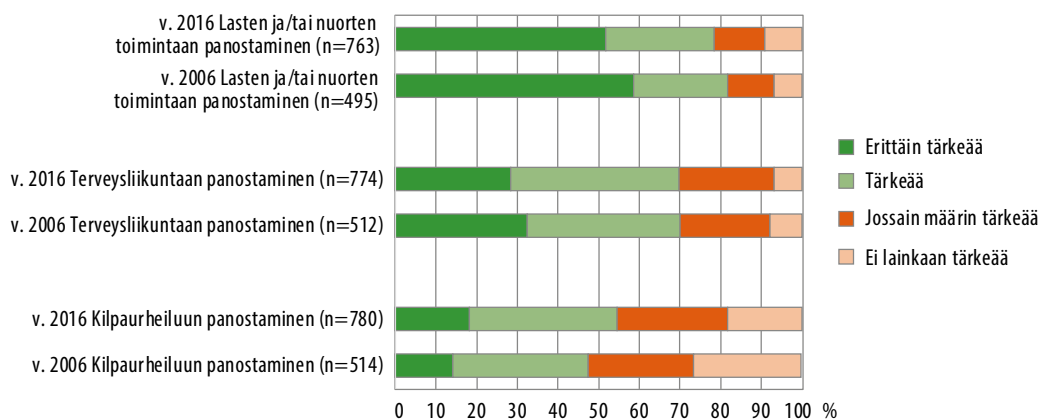
Ryhmäkeskeisyyden korostuminen merkitsee myös usein sitä, että seurakulttuurin merkitys heikkenee. Tätä suuntausta tukee myös se, että lajikulttuurien ote on ollut vankistumaan päin.

Kuvio 14. Seurojen arviot toiminnan keskittymisestä enemmän ryhmien tasolle sekä lajikulttuurin ohjaavuudesta vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Lähitulevaisuudessa edelleen monialaista panostamista

Ei ole syytä epäillä, etteikö seurojen toiminnan monipuolisuus niin lajien kuin toimintatarkoitustenkin mielessä säilyisi tulevaisuudessakin. Suurin osa seuroista näki tärkeäksi lähitulevaisuudessa paneutua monialaisesti eri toimintoihin ja vain harvalla seuralla oli vain yksi tärkeä panostamisen kohde (kuvio 15). Liikunnan toimialavertailussa lasten ja nuorten toiminta oli edelleen suosituin lähitulevaisuuden painotuksen kohde, mutta yli puolet seuroista piti tärkeänä paneutua myös terveysliikunnan ja kilpaurheilun asioihin. Kilpaurheilun panostaminen oli lisännyt suosiotaan viimeisen kymmenen vuoden aikana.

Kuvio 15. Kuinka tärkeää seuralle on lähitulevaisuudessa paneutua liikunnan eri toimialoihin vuosien 2006 ja 2016 aineiston seuroissa (%)

Yhteenveto toiminnasta seurassa

- Toiminta, lajikirjo ja kohderyhmät monipuolistuneet
- Ikääntyneille toimintaa tarjolla aiempaa yleisemmin
- Lajiorientaatio vankkaa ja yhden lajin seurojen osuus jo 70 prosenttia

5.4 Ihmiset seurassa

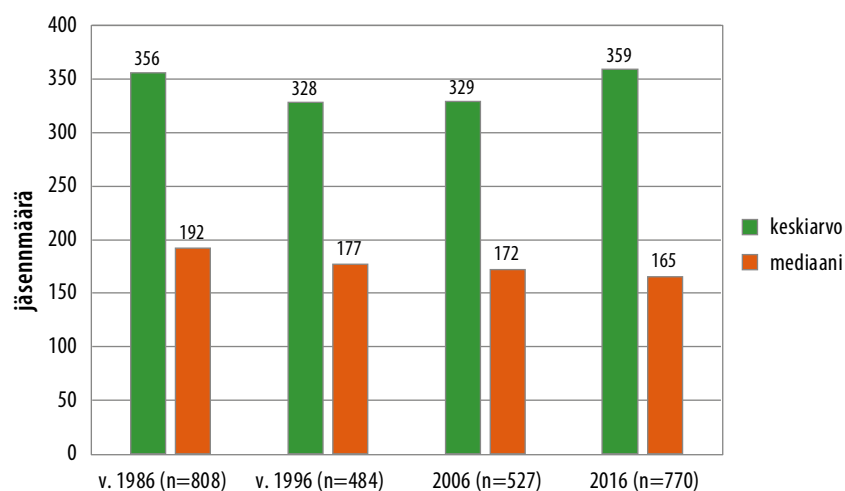
Seurojen toiminta on laajentunut ja monimuotoistunut vuosikymmenten saatossa. Myös toiminnassa mukana olevien ihmisten määrä ja kirjo on monimuotoistunut. Edelleen on seuroja, joissa toimii vain jäsenmaksun maksaneita jäseniä, mutta on myös seuroja, joissa jäsenten lisäksi toimii satunnaisesti, lyhytaikaisia tai jopa pitkäaikaisesti osallistuvia osallistujia ja toimijoita ilman seuran jäsenyyttä. Jäsenyys ei välttämättä merkitsekään osallistumista eikä osallistuminen sitä, että olisi myös jäsen (ks. Koski 2009, 57–59). Tuoretta yksityiskohtaista väestötason tietoa seuratoimintaan osallistumisesta eri rooleissa ei ole tarjolla. LIITU-tutkimuksen mukaan tiedetään, että nykylapsista ja nuorista lähes 90 prosenttia on vähintäänkin kokeillut seuratoimintaan osallistumista. Kohderyhmän olleista 9–15-vuotiaista suomalaislapsista noin puolet (51 %) osallistui kyselyn aikana säännöllisesti ja aktiivisesti seuratoimintaan. Lisäksi 11 prosenttia kertoi osallistuvansa silloin tällöin. (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 29–30). Aikuisten osalta oikeastaan ainoa tuore tieto taitaa olla se, että Eurobarometrin mukaan suomalaisista vähintään 15-vuotiaista 13 prosenttia oli jäsen liikuntaseurassa (European Commission 2018b, 48)

Seurojen jäsen- ja etenkin osallistujamääräarvioita on vaikea luokitella yhdenmukaisella tavalla. Jäsenten luokittelu on jäsenmaksujen maksamisen myötä kohtuullisen tuttu ja yhdenmukainen luokittelu eri seuroissa. Osallistujien ja satunnaisten osallistujien luotettava ja yhdenmukainen kirjaaminen on huomattavasti vaikeampaa. Vuoden 2016 aineistossa osallistujista kuvaavissa vastauksissa oli sen verran epäloogisuuksia, että niitä ei tässä käsitellä.

5.4.1 Jäsenmäärä

Polarisaatio vahvistunut – isojen ja pienten seurojen osuus kasvussa

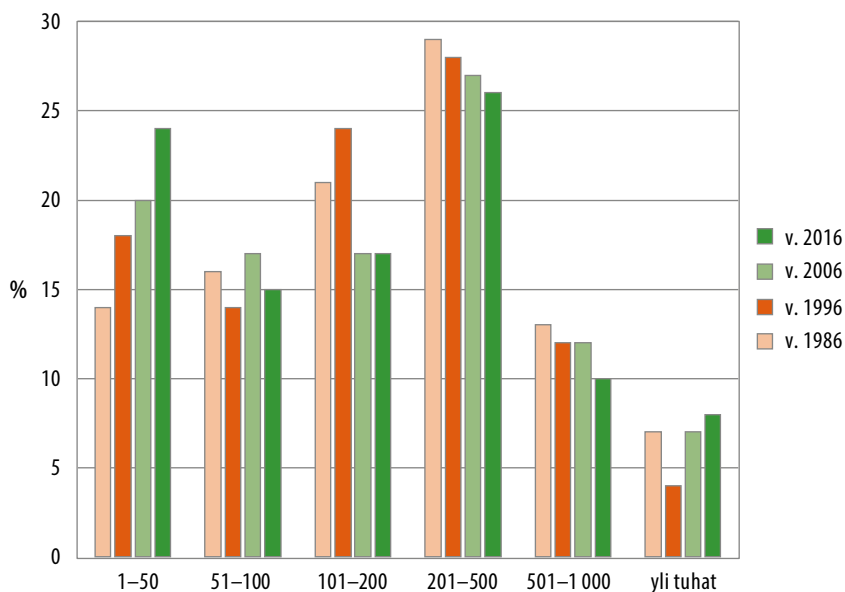
Suomalaisen liikunta- ja urheiluseuran jäsenmäärän keskiarvo vuonna 2016 oli 359 jäsentä (kuvio 16). Keskiarvo on jokseenkin sama kuin 30 vuotta aiemmin. Vuosien 1996 ja 2006 tietojen mukaan seurojen keskimääräinen koko oli tuolloin jonkin verran pienempi kuin vuonna 1986. Uusimman aineiston keskiarvon perusteella oltiin taas palattu samalle tasolle. Mediaanien kehitys viittaisi kuitenkin siihen, että seurojen koko olisi ollut pienenevässä. Puolessa vuoden 2016 aineiston seuroista on enintään 165 jäsentä, kun vastaava luku vuonna 1986 oli 192. Seurojen jäsenmäärän jakaumien tarkastelu antaa tarkempaa kuvaa asiasta.

Kuvio 16. Seurojen jäsenmäärän keskiarvo ja mediaani vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa

Olennessa muutos seurojen jäsenmäärien jakaumissa on se, että pieniä alle 50 jäsenen seuroja ja toisaalta suuria yli tuhannen jäsenen seuroja oli vuonna 2016 aiempaa enemmän (kuvio 17). Pienten 1–50 jäsenen seurojen osuus oli kasvanut tasaisesti ja seuroja oli uusimmassa aineistossa 24 prosenttia. Isoja yli tuhannen jäsenen seurojen osuus oli kaksinkertaistunut viimeisen 20 vuoden aikana, sillä niitä oli vuonna 2016 kahdeksan pro-

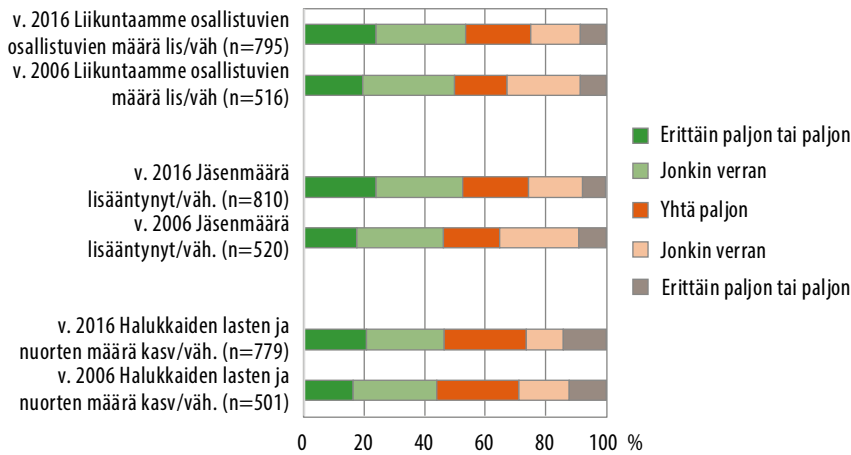
senttia. Nämä kahdeksan prosenttia kattaa kaikkien seurojen jäsenmäärästä 45 prosenttia. Vastaavasti 50 jäsenen ja sitä pienempien seurojen 24 prosentin seuraosuus kattaa kaikista seurajäsenistä vain kaksi prosenttia.

Kuvio 17. Jäsenmäärän jakaumat vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Vuoden 2016 aineiston seuroissa jäsenistön kokonaismäärä oli yhteenlaskettuna 276 633 (n=770). Mikäli aineiston seurojen lasketaan edustavan noin kymmentä prosenttia maan toimivista seuroista (ks. Koski 2013), voidaan laskeksella, että maan seuroissa on kaikkiaan yli 2,5 miljoonaa seurajäsenyyttä. On syytä puhua jäsenyyksistä, eikä jäsenistä, sillä ovathan monet seurojen jäsenet jäseniä useammassa seuroissa.

Seuroja pyydettiin arvioimaan osallistumiseen ja jäsenyyteen liittyviä muutoksia seurassaan edellisen kymmenen vuoden aikana. Sekä liikuntaan osallistuvien määrän, että jäsenmäärän seurassaan arvioi vastaajista yli puolet lisääntyneen vähintään jonkin verran (kuviot 18). Noin neljänneksessä seuroja nämä määrät olivat vähentyneet. Vuoden 2006 vastaavien kysymysten vastauksiin verrattuna kasvusuunta näyttäisi vahvistuneen. Mukaan haluavien lasten ja nuorten määrän osalta havainnot olivat samansuuntaisia.

Kuvio 18. Osallistujiin liittyviä muutoksia edellisen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

5.4.2 Jäsenistön ikäjakauma

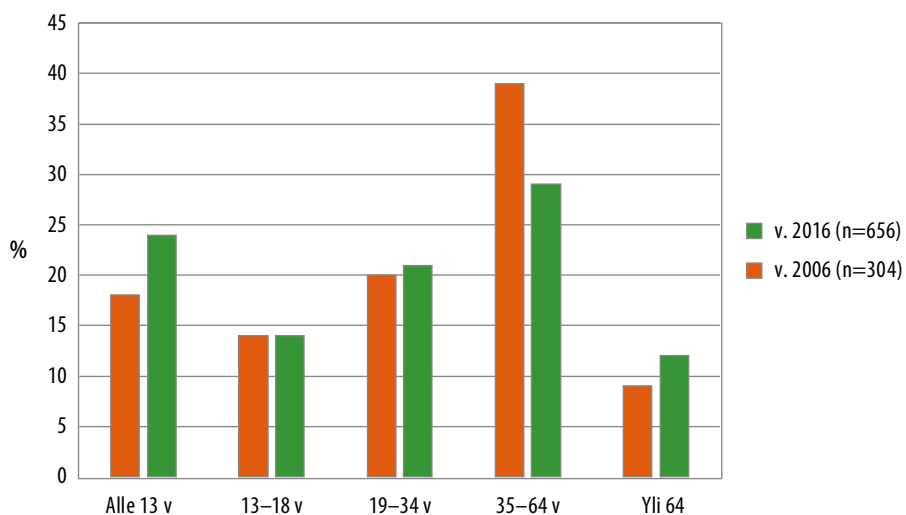
Lasten ja eläkeikäisten osuudet seuratoiminnassa kasvaneet

Kuviossa 19 on esitetty seurojen jäsenistön ikäjakaumat vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa. Selkeimmin havaittava muutos koskee 35–64-vuotiaita. Keski-ikäisten osuus jäsenistössä oli kymmenen vuoden aikana nimittäin pudonnut kymmenen prosenttiyksikköä. Tätä vanhemmassa ryhmässä sen sijaan on ollut kasvua. Suuret ikäluokat ovat vallanneet osuutta myös liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa, kuten jo toimintaa koskevia tuloksia esiteltäessä kävi ilmi.

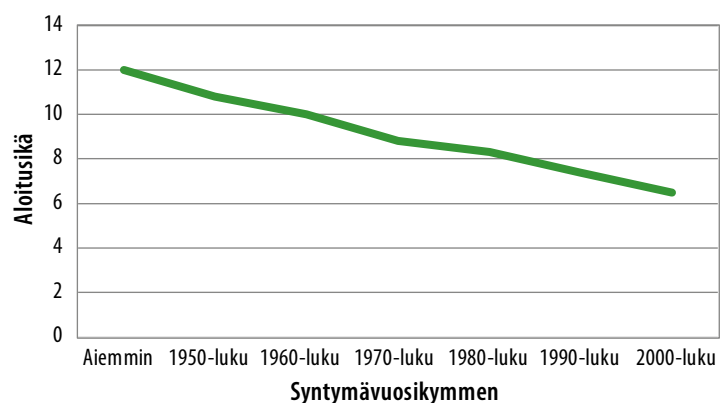
Selkein osuuden kasvu koski kuitenkin alle 13-vuotiaita. Tämä ei selity ikäluokkien koolla, sillä suomalaisten nuorimpien ikäluokkien koot ovat jääneet aiemman noin 60 000 tasosta lähelle 50 000:a. Silti uusimmassa seura-aineistossa seurojen jäsenistä jo 24 prosenttia oli alle 13-vuotiaita.

Seurojen toimintaan lähdetään mukaan nykyisin entistä nuorempana (kuvio 20). Vuoden 2016 aineistossa seurojen jäsenistä seitsemän prosenttia oli alle seitsemänvuotiaita. Seuratoiminnan aloitusikä on laskenut tasaisesti vuosikymmenten saatossa. Syntymävuosikymmenittäin tarkasteltuna aloitusiän keskiarvo niillä, jotka seuratoimintaan on lähtenyt mukaan ennen aikuisikää, on laskenut vuoden kerralla syntymävuosikymmentä kohden. Eli kun ennen 1950-luvua syntyneet aloittivat seurassa keskimäärin 12-vuotiaana, 1950-luvulla syntyneillä ikä oli 11 vuotta, 1960-luvulla syntyneillä kymmenen, 1970-lukulaisilla yhdeksän ja 1980-luvulla syntyneillä kahdeksan vuotta (Koski 2009, 56). Tällä vuosituhanella syntyneillä keskiarvo on jo 6,5 vuotta (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016). Kehitystä voi myös havainnollistaa jakaumien avulla kuvaamalla osuutta, joka on aloittanut ikäluo-

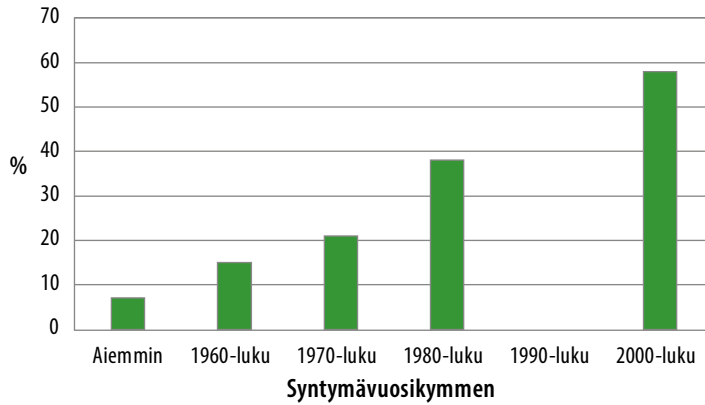
kasta seuratoiminnassa ennen seitsemättä ikävuottaan eli ennen kouluikää (kuvio 21). Ennen 1950-lukua syntyneistä näin oli tehnyt seitsemän prosenttia, 1970-luvulla syntyneistä noin joka viides ja 2000-luvulla syntyneistä lähes 60 prosenttia.

Kuvio 19. Jäsenistön ikäjakauma aineiston vuosien 2006 ja 2016 seuroissa (%) 2006 n= 304 ja 2016 n=656

Kuvio 20. Seuratoimintaan ennen aikuisikää osallistuneiden keskimääräinen aloitusikä syntymävuosikymmenen mukaan (ennen vuotta 1990 syntyneillä n=828; 2000-luvulla syntyneillä n=3152, lähde: Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016)

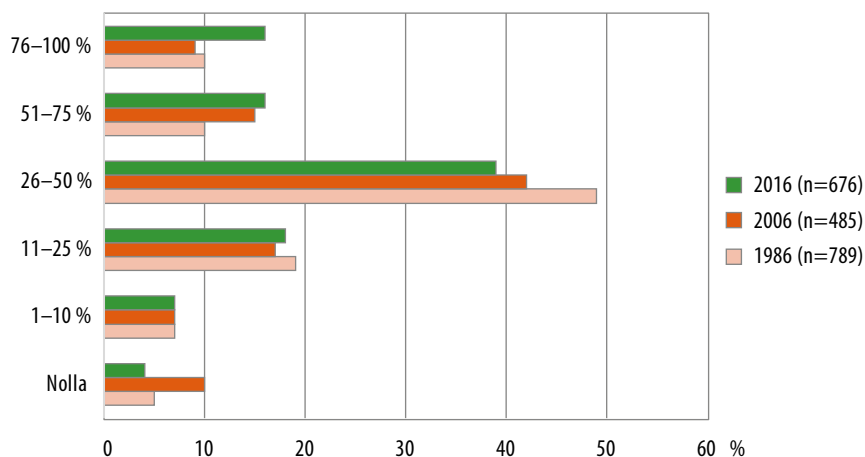

Kuvio 21. Ennen kouluikää seuratoimintaan osallistuneiden osuus seuratoimintaan osallistuneista syntymävuosikymmenittäin (%), (ennen vuotta 1990 syntyneillä n=912; 2000-luvulla syntyneillä n=3152; lähteet: Koski 2009 ja Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016)

5.4.3 Jäsenistö tasa-arvonäkökulmasta

Naisten osuus jäsenistössä

Urheiluseuratoiminta on perinteisesti ollut miesten hegemonian aluetta. Naisten urheilutoiminta on moninaistunut ja laajentunut, eikä enää taida olla montakaan lajia tai urheilu/liikuntamuotoa, jota naisilla ei olisi Suomessa sukupuolensa takia mahdollista harrastaa. Seurojen ohjelmistoissakin alkaa tarjonta olla monipuolista. Kuvio 22 kuvaa naisten osuuden jakaumia eri vuosikymmeninä. Vuodesta 1986 vuoteen 2006 muutokset olivat vähäisiä ja keskiarvotkin olivat jokseenkin samat (38 % ja 37 %). Uusimman aineiston mukaan naisjäsenten osuus seurajäsenistä on 43 prosenttia. Kasvua näyttää tapahtuneen etenkin naisenenemmistöisten seurojen osuuksissa.

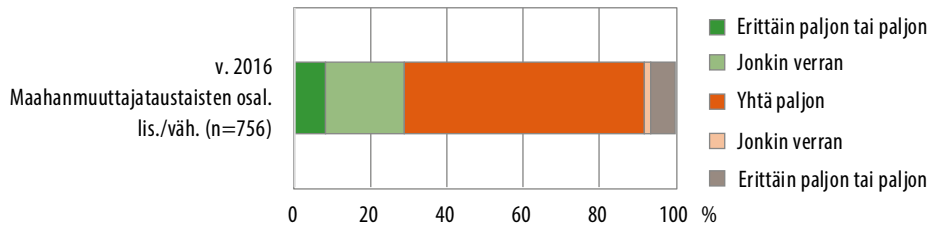
Kuvio 22. Naisten osuus seurojen jäsenistä vuosina 1986 (ka= 38), 2006 (ka=37) ja 2016 (ka=43)

Lähes 5 000 maahanmuuttajaa osallistui 330 seuran toimintaan

Eri syistä, kuten sodista tai muista konflikteista tai kriiseistä, johtuvan vilkastuneen kansainvälisen muuttoliikkeen myötä maahanmuutosta on tullut aiempaa merkittävämpi ilmiö muutaman viime vuoden aikana ympäri maailman. Ulkomaalaistaustaisten määrä on Suomessakin viimeisen parinkymmenen vuoden aikana moninkertaistunut. (esim. Zacheus, Koski, Rinne & Tähtinen 2012, 13). Maahanmuuttajat eivät ole harvinainen ryhmä seurojen toiminnassakaan. Noin 40 prosenttia seuroista ilmoitti, että heidän toimintaansa osallistui maahanmuuttajia vuonna 2016. Maahanmuuttajalla tarkoitettiin tässä yhteydessä henkilöä, jonka kumpikaan vanhemmista ei ole kantasuomalaisia.

Kaikkiaan vuoden 2016 aineiston seurojen toimintaan osallistui lähes 5 000 (4 975) maahanmuuttajaa. Heistä 60 prosenttia oli poikia tai miehiä ja 40 prosenttia tyttöjä tai naisia. Maahanmuuttajamiehiä oli mukana toiminnassa kolmanneksessa (33 %) seuroista ja maahanmuuttajanaisia neljänneksessä (24 %) seuroja. Maahanmuuttajien määrät yksittäisissä seuroissa ei olleet kovin suuria. Vähintään 20 maahanmuuttajataustaista osallistujaa oli 8,5 prosentissa seuroista. Näistä puolet (49 %) toimi Uudellamaalla. Vastaavasti vain yksi tai kaksi maahanmuuttajaa osallistui seuran toimintaan 8,2 prosentissa seuroista. Keskimäärin maahanmuuttajataustaisia osallistujia seuroissa oli 5,8.

Lähes 30 prosenttia vastanneista seuroista arvioi maahanmuuttajien osallistumisen lisääntyneen heidän seurassaan kuluneen kymmenen vuoden aikana (kuvio 23). Vähentymisen suuntaan arvion antoi alle kymmenen prosenttia vastanneista.

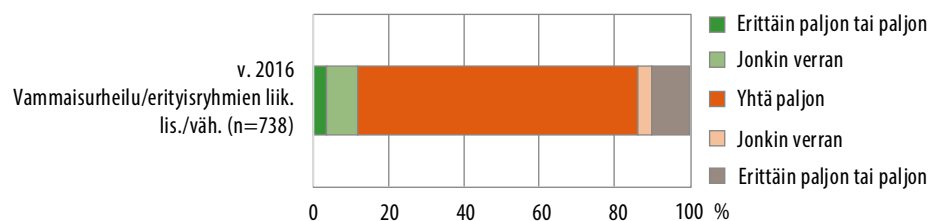

Kuvio 23. Maahanmuuttajataustaisten osallistujien määrän muutos edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuoden 2016 aineiston seuroissa (%)

Maahanmuuttajien määrä oli lisääntynyt seuroissa, mutta heidän suhteellinen osuutensa oli vielä noin kolme kertaa pienempi kuin kantasuomalaisten. Maahanmuuttajia oli seurojen ilmoittamista kaikista osallistujista hieman vajaa kaksi prosenttia, kun koko väestöstä vuonna 2016 maahanmuuttajia oli 6,6 prosenttia (ks. Suomen virallinen tilasto 2017b). Osallistumisaktiivisuutta rajoittavat ainakin kulttuuriset, kielelliset ja taloudelliset seikat. Maahanmuuttajien liikunta-aktiivisuuden ylipäättään tiedetään olevan kaikissa ikäryhmissä vähäisempää kuin kantaväestöllä. (Zacheus, Koski, Rinne & Tähtinen 2012)

Tulevaisuudessa maahanmuuttajille suunnattuun toimintaan panostaminen nähdään vähintään jossain määrin tärkeäksi 55 prosentissa seuroja. Erittäin tärkeäksi panostamisen kohteeksi sen näki viisi prosenttia seuroista ja 16 prosenttia näki sen tärkeäksi. Maahanmuuttajien määrän suomalaisessa seuratoiminnassa voi siis olettaa lisääntyvän tulevina vuosina.

Vammaisurheilijoille tarkoitettuja Paralympialaisia on järjestetty vuodesta 1960 alkaen. Kesti kuitenkin useamman vuosikymmenen ennen kuin vammaisurheilu alkoi näkyä laajemmin myös julkisuudessa. Koko seurakenttää ja suhteellisia osuuksia tarkasteltaessa vammaisurheilu jää melko pieneen rooliin (kuviot 24). Muutosta ei kovin paljon edeltäneen kymmenen vuoden aikana ollut tapahtunut. Reilu kymmenen prosenttia vuoden 2016 aineiston seuroista arvioi vammaisurheilun lisääntyneen heidän seurassaan. Suurin piirtein yhtä suuri osuus arvioi sen vähentyneen.

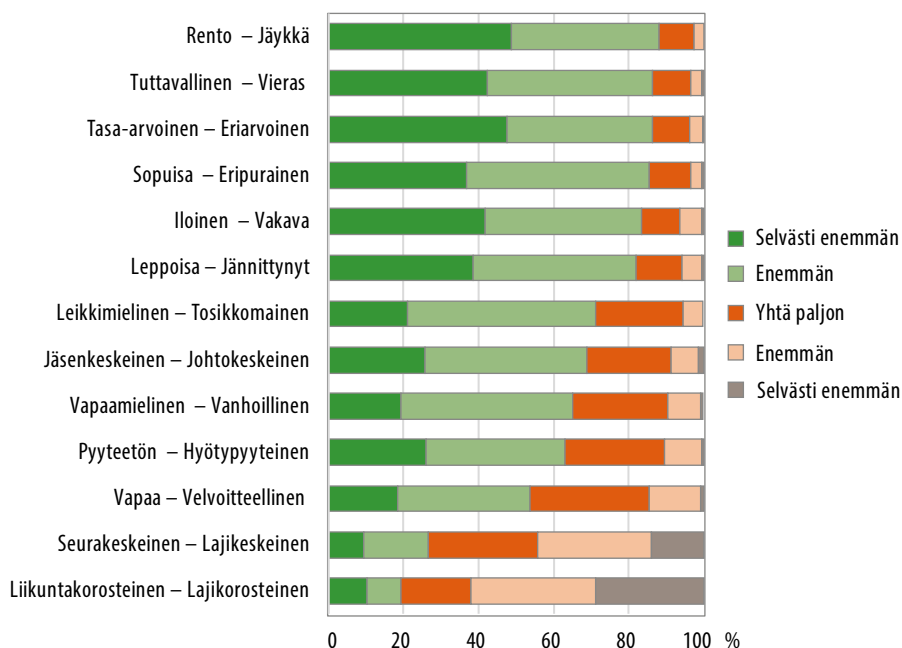

Kuvio 24. Vammaisurheilun / erityisryhmien liikunnan muutos edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuoden 2016 aineiston seuroissa

5.5 Ilmapiiri

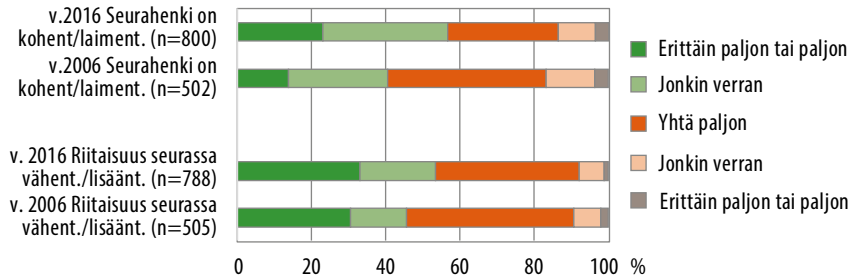
Seuroissa hyvä ilmapiiri

Seurat ovat yhteisöjä, joissa toiminta pääsääntöisesti perustuu osallistujien vapaaseen tahtoon. Tällaisessa ympäristössä ihmisten keskinäiset suhteet ja vallitseva ilmapiiri ovat merkittävässä asemassa. Toisiinsa sopimattomat henkilökemiat, pienetkin riitaisuudet tai vaikkapa arvoaltakysymykset voivat huonontaa atmosfääriä, jossa toimitaan. Positiivinen ja kannustava tunnelma mahdollistaa todennäköisemmin innolla tehdyn tuloksetkaan toiminnan kuin hengetön, riitaisia tai kyräilevä. Vuoden 2016 aineiston seurojen antamat arviot seurojen yleisestä ilmapiiristä olivat varsin myönteisiä (kuvio 25). Seurojen toiminta koettiin pääosin välittömäksi, rennoksi, tuttavalliseksi, tasa-arvoiseksi, sopuisaksi ja iloiseksi. Nämä ilmaisut saivat ”paljon enemmän” tai ”hieman enemmän” kannatusta 84–88 prosentissa seuroja. Arviot seurojen ilmapiiristä ovat olleet myönteisiä myös aiemmin kerätyissä aineistoissa, mutta kautta linjan muutosta entistä myönteisempään suuntaan oli tunnistettavissa (liite 2).

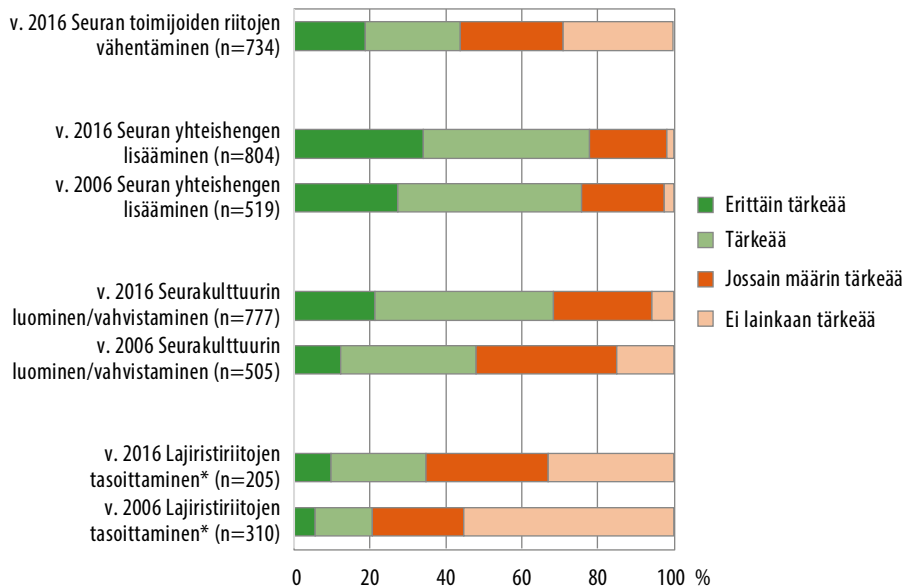
Kuvio 25. Seurojen ilmapiirin profiili vuoden 2016 aineistossa (n=807–817)

Arviot edeltäneen kymmenen vuoden aikaisista muutoksista olivat niin ikään uusimmassa aineistossa seuran ilmapiirin näkökulmasta myönteisiä. Seurahengen katsottiin kohentuneen yli puolessa vastanneita seuroista ja heikentyneen reilussa kymmenessä prosentissa (kuvio 26). Riitaisuuden osalta arviot olivat johdonmukaisesti näitä arvioita tukevia.

Kuvio 26. Ilmapiiriin liittyviä muutoksia edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Ilmapiirin osalta seuratoiminta näyttöytyy siis pääosin positiivisessa valossa. Toki on hyvä muistaa, että kyselyyn vastasivat seurajohtajat tai seurajohdon edustajat. Se, kuinka urheilijat, liikkujat, ohjaajat, valmentajat tai vaikkapa lasten vanhemmat kokevat seuran ilmapiirin ei tämän kyselyn tuloksista selviä. Täysin ilman epäsovua seuroissa toimiminen ei liene realismia. Vastanneista seuroista lähes puolet tunnustikin, että lähitulevaisuudessa seurassa toimivien keskinäisten riitojen sovitteluun paneutuminen on vähintään tärkeää (kuvio 27). Kovin harvinaisia eivät ole esimerkiksi lajien väliset ristiriidat niissä seuroissa, joissa useampia lajeja on.

* vain seurat, joissa useampia lajeja

Kuvio 27. Ilmapiiriin liittyviä lähitulevaisuuden paneutumisalueita vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

5.6 Hallinto ja rakenne

5.6.1 Hallintoelimet

Pysyvien hallintoelinten määrä jatkaa laskuaan

Johtokunta tai hallitus on seuran ainoa yhdistyslain velvoittama toimielin. Sellainen löytyykin käytännössä jokseenkin kaikista seuroista. Muiden pysyvien valiokuntien tai toimikuntien määrä näyttää vähenevän seuroissa tasaista vauhtia. Kolme vuosikymmentä sitten seuroissa toimi keskimäärin 5,3 virallista toimielintä. Vuoden 2016 aineiston seuroissa vastaava keskiarvo oli noin kaksi toimielintä vähemmän eli 3,4. Voikin todeta, että suomalaisen liikunta- ja urheiluseurojen muodollinen organisoituminen on keventynyt.

Taulukko 6. Seurojen pysyvät hallintoelimet vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa (%)

Hallintoelin	1986	1996	2006	2016
johtokunta	95	99	96	99
laji- ja liikuntajaostot	45	44	30	28
valmennusvaliokunta	18	23	12	16
tiedotusvaliokunta	18	19	15	15
kilpailuvaliokunta	25	25	16	14
nuorisovaliokunta	18	23	15	12
markkinointi- ja myyntivaliokunta (uusi)				12
tuomarikerho	4	6	4	11
kuntoliikuntavaliokunta	21	18	11	9
työvaliokunta	17	14	7	9
kehittämisvaliokunta	10	11	6	6
juhla- tai huvitoimikunta	20	23	14	5
naistoimikunta	27	19	10	5
muut	12	11	6	5
(n)	835	496	439	831
Hallintoelimiä keskimäärin	5,3	4,7	4,1	3,4

Johtokunnan jäsenmäärä aineistossa vaihteli kahden ja 16 jäsenen välillä. Aineiston seurojen johtokunnissa istui keskimäärin seitsemän henkilöä. Suuria vähintään kymmenen henkilön johtokuntia oli 15 prosentilla seuroista ja vastaavasti pieniä alle viiden henkilön johtokuntia oli 11 prosentilla seuroista.

Aineiston seurojen johtokunnissa oli yhteensä 5 900 jäsentä. Heistä 60 prosenttia oli miehiä ja 40 prosenttia naisia. Vuoden 2016 naisten johtokuntaosuus on suurin, mikä neljällä seuratuokimuksen aineistonkeruukerralla on todettu. Vuosien 1986 ja 2006 aineistossa

osuus oli noin kolmanneksen ja vuonna 1996 vähän alle 40 prosentin (38 %) (Koski 2009, 77). Vaikka muutokset eivät ole kovin suuria, uskaltaa väittää, että naisten rooli ja tehtäväkenttä seuratoiminnassa on kolmen vuosikymmenen aikana kohentunut. Erillisten naistoimikuntien määrä oli oleellisesti pienentynyt. Vuonna 2016 vain viidellä prosentilla seuroista oli erillinen naistoimikunta.

Seurojen ilmoittamissa muissa toimielimissä, pois lukien johtokunnat, oli yhteensä 9 285 jäsentä. Heistä 56 prosenttia oli miehiä ja 44 prosenttia naisia. Seurojen muut toimielimet olivat kohtuullisen pieniä ryhmiä, joissa toimi keskimäärin 4,5 jäsentä. Keskiarvoa laskee osittain se, että monen toimikunnan jäsenmääräksi on ilmoitettu vain yksi henkilö. Tämä tarkoittaa pääosin sitä, että kyseiselle erityisteemalle oli nimetty seurassa vain vastuuhenkilö. Vastuuhenkilö korvaa perinteisen erillisen toimikunnan. Henkilö oli monessa tapauksessa yksi johtokunnan jäsenistä tai seuraan palkattu työntekijä.

Suuri osa seuran johtokuntien jäsenistä voi olla jäsenenä myös seuran muissa toimielimissä, joten aineiston seuroissa pysyvien toimielinten kokonaisjäsenmäärä oli arviolta 12 000–13 000. Aineiston seurojen voi katsoa edustavan noin kymmentä prosenttia kaikista maan seuroista. Näin ollen voidaan arvioida, että suomalaisissa liikunta- ja urheiluseuroissa oli 120 000–130 000 vastuuta kantavaa ja vähintään vuodeksi sitoutunutta toimihenkilöä vuonna 2016.

Vaikka muiden toimielinten määrä oli tasaisesti vähentynyt, varsinaiseen liikunta- ja urheilutoimintaan liittyvien toimielimien määrä oli pysynyt entisellä tasolla. Valmennusvaliokuntien ja tuomarikerhojen määrä oli jopa hieman lisääntynyt edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Myös uudeksi vaihtoehdoksi kyselyyn mukaan otettu markkinointi- ja myyntivaliokunta löytyi 12 prosentista seuroja. Tiedotukseen liittyvät erilliset toimikunnat olivat säilyttäneet myös asemansa seuroissa. Vastaavasti 1980- ja 90-luvuilla vielä vahvasti toiminnassa olleet erilliset kuntoliikunta-, juhla- ja naistoimikunnat olivat vähentyneet seurojen pysyvien toimielinten kirjossa.

Syitä vakiintuneiden toimielinten vähentymiseen löytynee monia. Varsinainen liikunta- ja urheilutoiminta tapahtumiseen ja kilpailuineen on tiivistänyt monen vapaaehtoisen ajankäyttöä niin, että kiinnostus tai mahdollisuus toimia vielä pysyvissä hallintoelimissä on vähentynyt. Monissa seuroissa muutos on tietoista. Palkatuille päätoimisille, osa-aikaisille tai vapaaehtoisille toimihenkilöille on siirretty ennen toimielimille kuuluneita valmistelu- ja päätöksentekovastuita. Myös monien viestintäkanavien ja sosiaalisen median myötä seura-asioiden käsittely ja vaikuttaminen on laajentunut arkisemmaksi ja monelle eri foorumille. Tutkimuksessa ei digitalisaation roolista seuran toiminnassa kysytty muuta kuin sitä, onko seuralla oma nettisivu. Vuoden 2006 aineiston vastaajista 60,3 prosenttia kertoi seuralla olevan oma nettisivusto. Kymmenen vuotta myöhemmin vastaava luku oli 82,6 prosenttia.

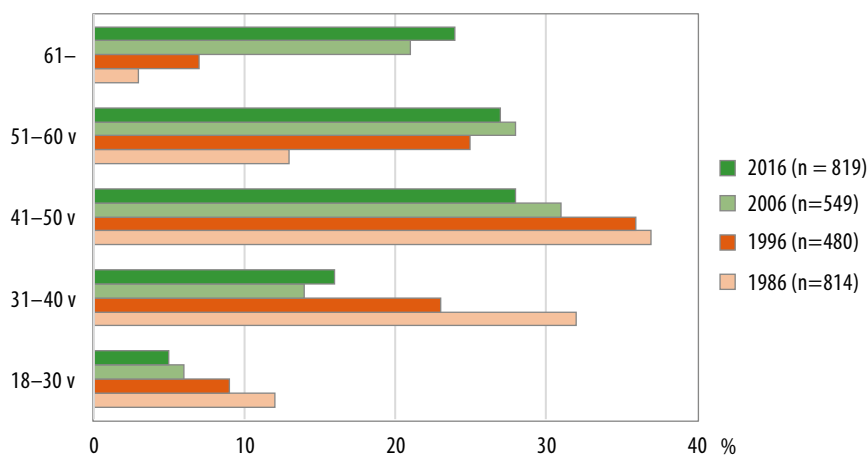
Seurademokratia toteutuu tänä päivänä moniäänisenä ja välillä hallitsemattomana tai jopa riitaisena. Voi olla, että monet sosiaalisen median kautta tulevat epäviralliset kannanotot ja keskustelut jättävät seuran viralliset toimielimet ja niissä käytävät keskustelut varjoonsa. Ehkä on myös niin, että läsnäoloon ja henkilökohtaiseen vuorovaikutukseen perustuva perinteinen toimikunta- ja kokoustyöskentely ei enää kiinnosta nuorempia sukupolvia.

5.6.2 Puheenjohtajat

Varttuneet miehet edelleen enemmistönä puheenjohtajissa

Liikunta- ja urheiluseurojen puheenjohtajien keski-ikä vuonna 2016 oli 50 vuotta. Aineiston nuorin puheenjohtaja oli 18-vuotias ja vanhin 84-vuotias. Kolmen vuosikymmenen aikana puheenjohtajien keski-ikä on noussut seitsemällä vuodella, mutta keski-ikänsä kasvu näyttää pysähtyneen. Vuoden 2006 aineistossa puheenjohtajien keski-ikä oli sama kuin vuoden 2016 aineistossa eli 50 vuotta.

Kuvio 28 kertoo, että etenkin 1980-luvun tilanteeseen nähden yli 50-vuotiaiden puheenjohtajien suhteellinen osuus oli kasvanut. Esimerkiksi yli 60-vuotiaita puheenjohtajia oli 30 vuotta sitten kolmessa prosentissa seuroja, kun vuonna 2016 heitä oli joka neljännessä seurassa. Rinnalle voi nostaa sen, että 30–50-vuotiaiden puheenjohtajien suhteellinen osuus oli vähentynyt tasaisesti. Pitkät opiskeluajat, epävakaampi ja vaativampi työelämä sekä entistä myöhäisempi perheenperustaminen tuo monelle ajankäytön ruuhkavuodet juuri tuohon ikävaiheeseen. Harvat tästä ikäryhmästä jaksaa ryhtyä enää seuran puheenjohtajaksi. Toisaalta suurten ikäluokkien ja väestön paremman terveyden myötä tarjolla on varttuneempia hyväkuntoisia vaihtoehtoja myös puheenjohtajiksi. Seuratoiminnan tulevaisuuden näkökulmasta kehityskulun merkitystä voisi pohtia laajemminkin. Onko elävälle ja itseään uudistavalle kansalaistoiminnalle ja sen tulevaisuudelle hyväksi, että valta on niin vahvasti varttuneiden käsissä varsinkin, kun yksi toiminnan painopistealueista on lapset ja nuoret? Kehitys toki heijastelee väestön ikärakenteen muutoksia ja ehkä myös seurajohtajuuden arvostusta eri ikäpolvissa.

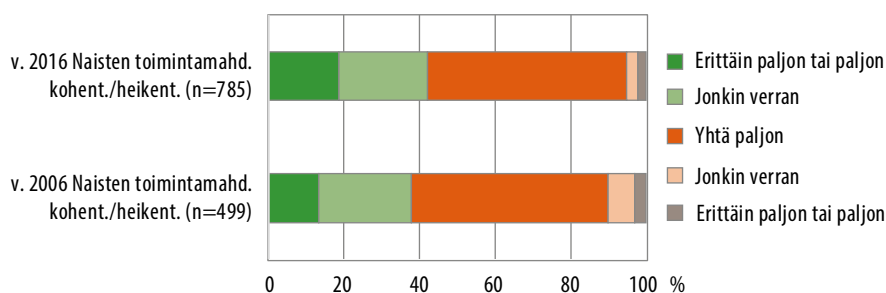
Kuvio 28. Seurojen puheenjohtajien ikäjakauma vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa (%)

Naispuheenjohtajien osuus on kaksinkertaistunut

Edellä kerrottiin, että naisten osuus jäsenistöstä oli kasvussa ja että heidän roolinsa ja asemansa seuratoiminnassa oli kohentunut. Puheenjohtajan tehtävä lienee seuratoiminnassa se korkein tehtävä, joka osaltaan kertoo sukupuolen välisen tasa-arvon toteutumisesta. Siltäkin osin kehityksen suunta on johdonmukainen. Naispuheenjohtajien suhteellinen osuus oli nimittäin jatkanut tasaista kasvuaan. Vuonna 1986 naispuheenjohtaja oli 13 prosentissa seuroja. Kymmenen vuotta myöhemmin osuus oli 17 prosenttia ja siitä taas kymmenen vuotta eteenpäin vuonna 2006 osuus oli 20 prosenttia. Vuonna 2016 joka neljäs (26 %) seuran puheenjohtaja oli nainen. Kolmen vuosikymmenen aikana naispuheenjohtajien osuus seurojen puheenjohtajista oli siis kaksinkertaistunut. Silti osuus on vielä selkeästi alle naisharrastajien ja naisjäsenten osuuden.

Naispuheenjohtajia oli nuorten puheenjohtajien joukossa suhteellisesti enemmän. Yli 65-vuotiaista puheenjohtajista vain kymmenen prosenttia oli naisia, yli 50-vuotiaista puheenjohtajista 19 prosenttia oli naisia, mutta 50-vuotiaista ja sitä nuoremmissa puheenjohtajista naisia oli 35 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan naisten aseman liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa voi katsoa kohentuneen, sillä yli 40 prosenttia vastanneista arvioi naisten toimintamahdollisuuksien kohentuneen edeltäneen kymmenen vuoden aikana (kuvio 29). Sellaisten seurojen osuus, joissa katsottiin naisten toimintamahdollisuuksien heikentyneen vastaavana aikana, oli 5,1 prosenttia.

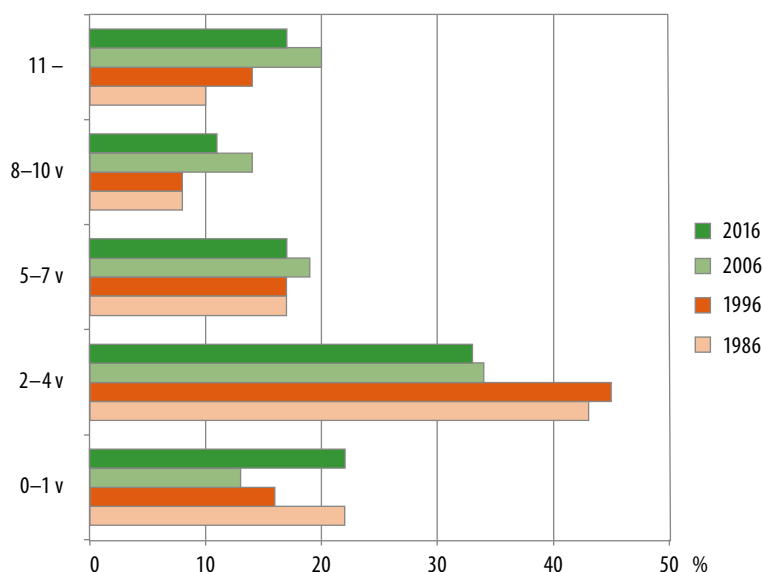

Kuvio 29. Vuoden 2006 ja 2016 aineistojen seurojen arviot naisten toimintamahdollisuuksien muutoksesta edeltäneen kymmenen vuoden aikana

Puheenjohtajilla on puheenjohtajakokemusta keskimäärin kuusi vuotta

Puheenjohtajien vaihtuvuussykli on suhteellisen hidas, sillä vuoden 2016 aineiston seurojen puheenjohtajat olivat toimineet puheenjohtajana keskimäärin 6,3 vuotta. Pisin yksittäinen kokemus puheenjohtajuudesta oli 54 vuotta. Puheenjohtajaksi tullaan usein hallituksen jäsenyyden kautta. Puheenjohtajilla oli johtokunta/hallituskokemusta puheenjohtajuutensa lisäksi vielä keskimäärin 3,6 vuotta.

Vuoden 2006 tilanteeseen (ka 7,3 vuotta) nähden puheenjohtajakokemusta vuoden 2016 aineiston seurojen puheenjohtajilla oli keskimäärin vuoden vähemmän. Pidemmällä aikavälillä eli vuosiin 1986 (ka 4,8) ja 1996 (ka=5,4) verrattuna kokemusta oli kuitenkin enemmän. (ks. Koski 2009) Myös juuri valittujen eli alle vuoden puheenjohtajakokemusta omaavien osuus oli kasvanut viimeisen kymmenen vuoden aikana (kuvio 30).

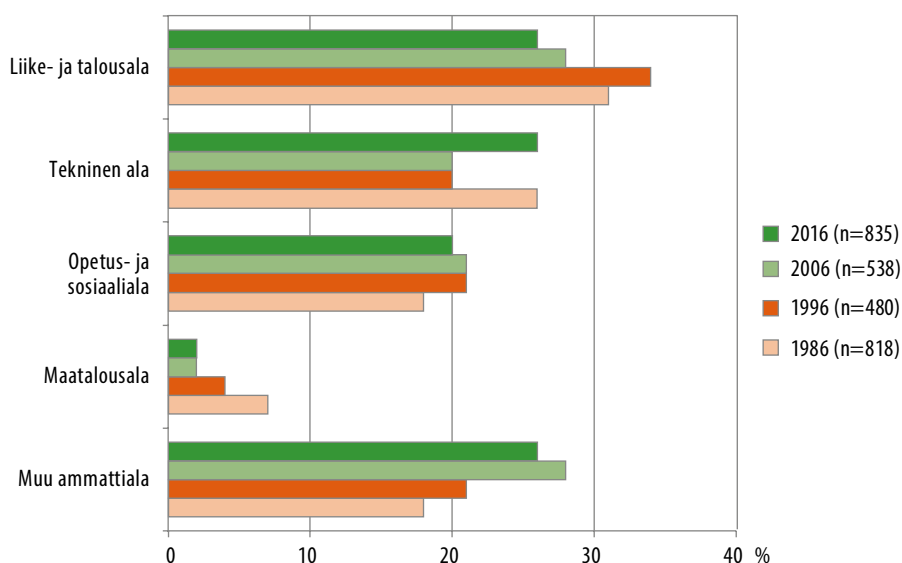
Kuvio 30. Puheenjohtajana oloajan jakauma vuosien 1986 (n=819), 1996 (n=474), 2006 (n=550) ja 2016 (n=825) aineistoissa (%)

Reitti puheenjohtajaksi kulkee pääosin oman seuran toiminnan ja hallituksen kautta. Valtaosa eli 71 prosenttia puheenjohtajista oli toiminut puheenjohtajuuden lisäksi myös seuran hallituksen jäsenenä ennen puheenjohtajaksi valintaa. Toisaalta 29 prosenttia puheenjohtajista oli rekrytoitu puheenjohtajaksi suoraan ilman kokemusta seuran hallituksesta.

Tutkimusaineistosta ei selviä, kuinka moni näistä suoraan puheenjohtajiksi tulleista oli tulut kokonaan seuran muun toiminnan ulkopuolelta. Se kuitenkin tiedetään, että monessa seurassa on pohdittu ja oltu myös aktiivisia ulkopuolisen puheenjohtajan rekrytoimiseksi. Ruotsissa tehdyn selvityksen mukaan seurojen toiminnassa arvostetaan entistä enemmän yritysmäistä otetta ja seurajohtoon halutaan henkilöitä myös seurojen ulkopuolelta muun muassa yritysjohtajien parista (Segnestam Larsson 2014).

Puheenjohtajaksi päädytään monilta ammattialoilta

Seurojen puheenjohtajat jakautuvat ammatilliselta taustaltaan eri toimialojen osalta suhteellisen tasaisesti eri aloille (kuvio 31). Liike- ja talousala sekä tekninen ala olivat vuoden 2016 aineistossa molemmat noin neljänneksen osuudella yleisimpiä. Yhteensä näiden kahden toimialan taustan omaavia puheenjohtajia oli 52 prosentilla seuroista. Liike- ja talousalan osalta suunta näyttäisi olleen laskussa, kuten maatalousalallakin. Tekninen ala oli palannut vuoden 1986 tasolle. Opetus- ja sosiaalialataustaisten puheenjohtajien osuus on jokaisella tutkimusvuosikymmenellä ollut suurin piirtein sama eli noin viidennes. Muiden ammattialojen kategorian täsmäntävissä avoimissa vastauksissa oli kohtuullisen paljon muun muassa yrittäjiä, juristeja ja tietotekniikka-alan taustan omaavia puheenjohtajia.

Kuvio 31. Puheenjohtajien ammattiala vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa (%)

Puheenjohtajien koulutustaustaa ei kysytty, mutta ammattialoja ja -nimikkeitä tulkittaessa voidaan arvioida, että pääosa vuoden 2016 puheenjohtajista oli suhteellisen koulutettua väkeä. On myös todennäköistä, että puheenjohtajien ansiotaso on keskimääräistä korkeammalla tasolla. Muiden ammattialojen avoimista vastauksissa oli huomionarvoista myös suuri eläkeläisten määrä. Puheenjohtajista seitsemän prosenttia oli eläkeläisiä.

Yhteenveto hallinnosta

- Seurojen hallintorakenteen ovat keventyneet edelleen.
- Neljännes puheenjohtajista on yli 60-vuotiaita.
- Naisten osuus puheenjohtajistossa on kasvanut.
- Naisten osuus hallinnossa vastaa jäsenosuutta muuten paitsi puheenjohtajuuden osalta.

5.7 Resurssit

5.7.1 Vapaaehtoistoimijat

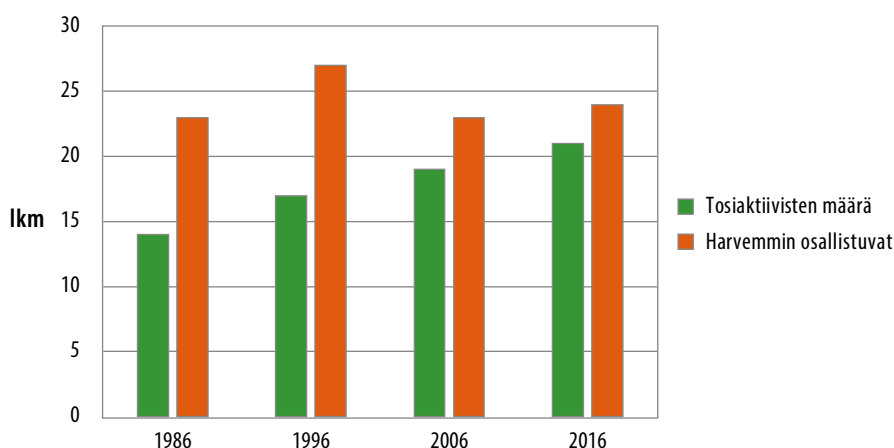
Tuoreen eurobarometrin mukaan suomalaisista teki liikunnan parissa vapaaehtoistyötä noin yksi kymmenestä (11 %). Osuus on lähes kaksinkertainen eurooppalaiseen keskiarvoon (6 %) nähden. Neljässä vuodessa eli vuoden 2013 lopulta suomalaisten vapaaehtoisten osuus oli kuitenkin pudonnut kaksi prosenttiyksikköä. Eurooppalainen keskimääräinen osuus pieneni vastaavassa ajassa yhdellä prosenttiyksiköllä. (European Commission 2018b,

76–77) Seuratutkimuksessa vapaaehtoistoimijoiden määrää on kysytty kahden ryhmän osalta. Yhtäältä ollaan oltu kiinnostuneita niin sanotuista tosiaktiiveista ja toisaalta harvemmin mutta vähintään kuukausittain seuran tehtäviin (toimitsija- ja järjestelytehtäviin, kokouksiin, mainoshankintaan yms.) osallistuvien toimijoiden määrästä (kysymys 15).

Tosiaktiivien määrä on lisääntynyt

Edellisessä seuratuskimuksen raportissa kerrottiin, että tosiaktiivisten toimijoiden määrä seuraa kohden oli tasaisesti kasvanut vuoden 1986 tasosta (Koski 2009, 84). Tämä trendi näytti edelleen jatkuneen, sillä seuraa kohden tällaisia toimijoita oli vuonna 2016 keskimäärin 21 (ks. kuvio 32). Vuonna 1986 vastaava luku oli 14 ja sen jälkeen se on kasvanut vuosikymmenittäin aina 3–4 toimijalla. Kun laskettiin vuoden 2016 vastanneiden seurojen tosiaktiivisten toimihenkilöiden kokonaismäärä, päästiin lukuun 17 259. Jos luotetaan siihen, että kyseiset seurukset edustavat noin kymmentä prosenttia koko Suomen toimivasta seurakentästä, voidaan laskennallisesti arvioida, että tällaisia tosiaktiivisia toimihenkilöitä on maassa yli 170 000.

Harvemmin, mutta vähintään kerran kuukaudessa osallistuvien toimihenkilöiden määrän osalta trendi ei ole ollut yhtä suoraviivainen. Vuoden 1996 korkeampaa lukemaa lukuunottamatta määrä oli pysynyt jokseenkin samana (23–24 henkilöä). Vuonna 2016 keskiarvo oli 24. Tosiaktiivisten toimihenkilöiden määrä oli jatkanut tasaista kasvua, mutta harvemmin osallistuvien osalta merkittävää muutosta ei ollut tapahtunut.

Kuvio 32. Tosiaktiivisten ja harvemmin, mutta vähintään kerran kuukaudessa seurojen toimintaan osallistuvien toimihenkilöiden määrä seuraa kohden keskimäärin vuosien 1986 (n=825 ja 825), 1996 (n=477 ja 439), 2006 (n=529 ja 506) ja 2016 (n=814 ja 794) seura-aineistoissa (lkm/seura)

Etenkin junioriurheilun entistä vahvempi organisoituminen on osaltaan johtanut tosiaktiivisten määrän lisääntymiseen seuroissa. Useassa lajissa ja seurassa lasten ja nuorten urheilussa ja etenkin tavoitteellisessa kilpaurheilussa yhden toimintaryhmän tai joukkueen ympärille on vuosien aikana perustettu uusia tehtäviä. Valmentajan tai valmennusryhmän tukena etenkin joukkuepalloilulajeissa toimii yhä useammin muun muassa joukkueenjohdaja, huoltaja, rahastonhoitaja, tilastovastaava ja vaikkapa buffetista vastaava. Satunnaisilla tapahtumilla, kilpailuilla ja turnauksilla voi lisäksi olla omat vastuuhenkilönsä.

Seuran ytimessä olevat toiminnanjohtajat ja valmennuspäälliköt suunnittelevat ja tukevat omalta osaltaan joukkueiden toiminnan organisointia. Osalle vapaaehtoistoimihenkilöistä tehtäviä on vastuutettu harvakseltaan viikoittain tai vain kuukausittain, mutta aktiivisimmilla toimihenkilöillä on puuhaa tai viestittävää lähes joka päivä. Toimintaa on jalostettu ja tehdyn kokonaistyömäärän yhden joukkueen tai toimintaryhmän ympärillä voi arvioida viimeisten vuosikymmenten aikana keskimäärin kasvaneen.

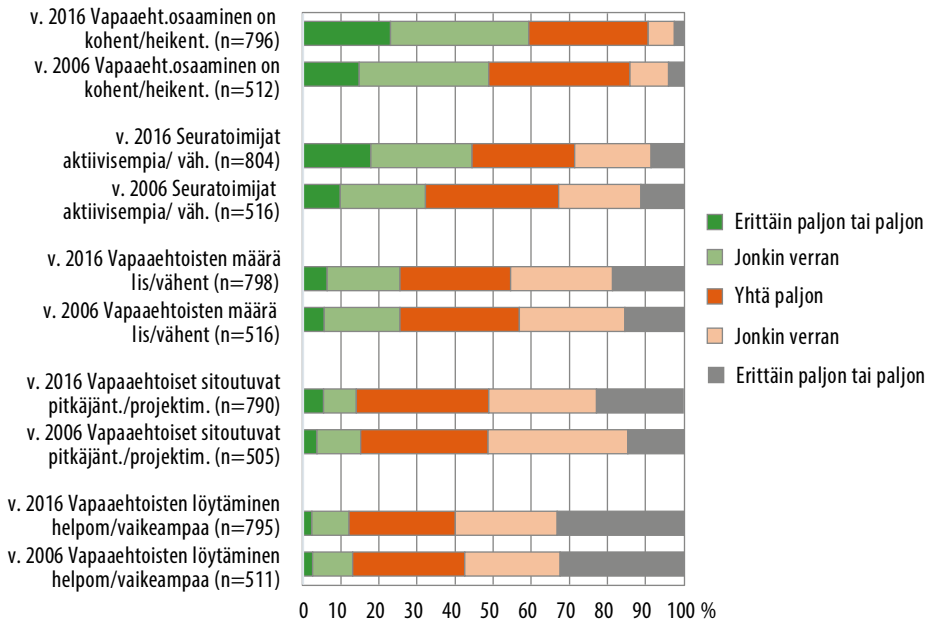
Valmentajat voivat olla päätoimisia, palkkioperusteisia tai vapaaehtoisia. Kysely ei kerro tästä jakaumasta. Valmentajamäärät kuvataan tässä vapaaehtoisresurssien yhteydessä, vaikka osa heistä ei kyseisen ryhmän kriteereitä täytäkään. Vuoden 2016 aineistojen seuroissa toimi seurojen vastausten perusteella yhteensä 13 568 valmentajaa ja/tai ohjaajaa. Seuraa kohden sellaisissa seuroissa, jotka ilmoittivat valmentajia olevan (n=714), luku tarkoittaa 19 valmentajaa. Kymmenen vuotta aikaisemmin vastaava keskiarvo oli 14,8.

Vapaaehtoisten toiminnassa koetaan haasteita

Vastaajilta pyydettiin arvioita kuluneen kymmenen vuoden aikana tapahtuneista muutoksista myös vapaaehtoisuuteen ja vapaaehtoisiin liittyen. Vuoden 2016 aineiston seurojen vastaajista 60 prosenttia arvioi, että vapaaehtoisten löytäminen seuran toimintaan on vaikeampaa kuin ennen (kuvio 33). Reilu kymmenen prosenttia katsoi, että löytäminen on helpompaa. Noin puolet seuroista arvioi vapaaehtoisten määrän vähentyneen ja noin neljännes arvioi heidän lisääntyneen. Puolet oli myös sitä mieltä, että vapaaehtoistoimijoiden sitoutuminen on projektimaisempaa. Noin 15 prosenttia arvioi sitoutumisen olevan pitkäjänteisempää. Vapaaehtoisten löytämiseen, määrään ja sitoutumiseen liittyvät arviot jakautuvia lähes samoin kuin kymmenen vuotta aiemmin.

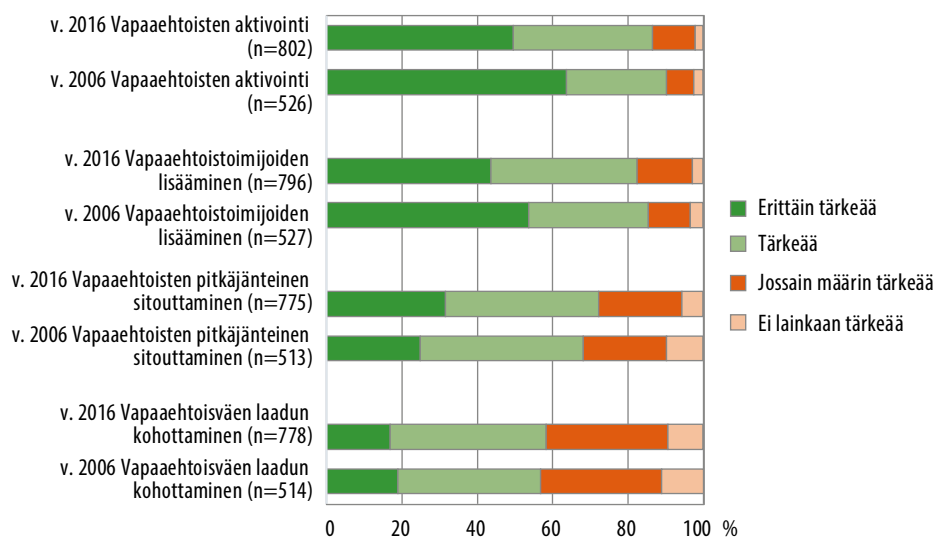
Vapaaehtoistoimijoihin liittyviä eroja kymmenen vuoden takaisiin arvioihin verrattuna havaittiin, kun tarkasteltiin vapaaehtoisten aktiivisuutta ja osaamista koskevia muutoksia. Vapaaehtoisten aktiivisuuden arvioi vuoden 2016 aineistossa 45 prosenttia seuroista olevan aiempaa parempaa. Vastaava lukema kymmenen vuotta aiemmin oli 33 prosenttia. Tuolloin jokseenkin sama osuus arvioi toimijoiden olevan aktiivisuuden olleen vähemmän päin. Vuonna 2016 tällaisten seurojen osuus oli pudonnut muutamalla prosenttiyksiköllä. Suurin muutos seurojen vapaaehtoisia koskevissa arvioissa koski vapaaehtoisten osaamista. Noin

60 prosenttia seuroista arvioi vuoden 2016 aineistossa vapaaehtoisten osaamisen kohentuneen (heikentyneen alle 10 %). Vastaavat luvut kymmenen vuotta aiemmin oli 50 ja 15.

Kuvio 33. Vapaaehtosiin osallistujiin liittyviä muutoksia edellisen kymmenen vuoden aikana vuoden 2006 ja 2016 aineiston seuroissa (%)

Lähtitulevaisuutta koskevat arviot vapaaehtoisuusteemaan liittyen tukivat edellä esitettyjä havaintoja (kuvio 34). Vapaaehtoisten aktivointia pidettiin lähitulevaisuudessa tärkeänä teema-alueena, mutta huoli oli keventynyt kymmenen vuoden takaisesta tilanteesta. Sama päti toimijoiden määrän lisäämiseen. Sitouttamiseen panostaminen näyttäytyi vuoden 2016 aineistossa jonkin verran yleisemmin tärkeänä teimana kuin kymmenen vuotta aiemmin.

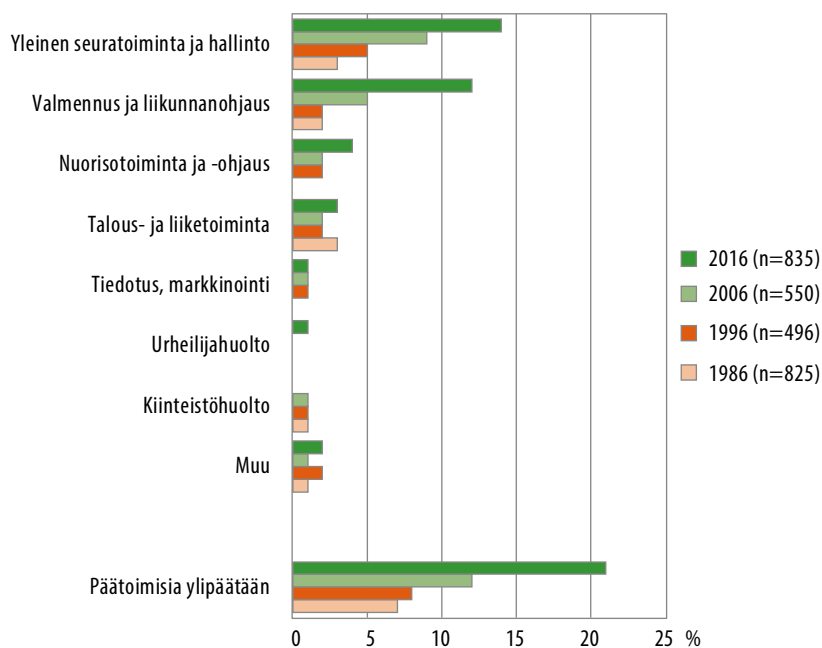
Kuvio 34. Vapaaehtoistoimijoihin liittyvien paneutumisalueiden tärkeys lähitulevaisuudessa vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

5.7.2 Päätoimiset ja osa-aikaiset työntekijät

Ammattimaisuus vahvistunut

Yhtäältä hankaluudet vapaaehtoistoimijoiden löytämisessä ja heidän lyhytaikainen sitoutumisensa, toisaalta kasvaneet odotukset ja vaatimukset seurojen toiminnalta sekä sen laadulta ovat lisänneet painetta palkata seuroihin palkallisia työntekijöitä. Lisäksi urheiluun sisäänrakennettu ajatus parempaan pyrkimisestä on omiaan viemään kehitystä ammattimaisempaan suuntaan. Ammattimaistuminen onkin yksi seuratoiminnan merkittävimmistä muutoksista tutkimuksen tarkastelujaksolla.

Vuonna 1986 päätoiminen palkallinen työntekijä oli seitsemässä prosentissa seuroja ja heitä laskettiin olevan koko maassa kaikkiaan noin 1 500 (kuviot 35). Uuden vuosituhannen alussa vuonna 2006 päätoimisia oli jo 12 prosentissa seuroja ja palkattujen kokonaismääräksi laskettiin 2 700. Tuoreimmassa vuoden 2016 aineistossa vähintään yksi kokopäiväinen palkallinen työntekijä oli jo noin joka viidennellä seuralla (21 %) ja kokonaismäärä laskennallisesti noin 5 100.

Kuvio 35. Päätöimisiä palkattuja eri toimialoilla omaavien seurojen osuus vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Päätöimisten määrän kasvu on syntynyt pääosin yleisen seuratoiminnan ja hallinnon, sekä valmennuksen ja liikunnanohjauksen toimenkuvien kautta. Näille molemmille toimialoille 12–14 prosenttia seuroista oli palkannut vähintään yhden päätöimisen työntekijän. Hallinnon tyypillisin toimenkuva lienee toiminnanjohtaja ja valmennuksen tyypillisin toimenkuva valmennuspäällikkö tai valmentaja. Valmennukseen ja liikunnanohjaukseen liittyvien toimenkuvien määrä seuroissa oli viimeisen kymmenen vuoden yli kaksinkertaistunut.

Päätöimisten määrä nuorisotoimintaan ja -ohjaukseen liittyen oli myös kasvanut. Kasvu johtunee pääosin seurojen aktiivisuudesta organisoida erilaisia kerhoja, esimerkiksi ilta-päiväkerhoja. Nuoriso- ja monenlainen kerhotoiminta on mahdollistanut myös erilaisten yhdistelmävakanssien syntymisen ja näin mahdollistaneet päätöimisen työntekijän palkkaamisen seuraan.

Vähintään viisi työntekijää palkanneita seuroja oli aineistossa 31 kappaletta eli 19 prosenttia kaikista päätöimisiä palkanneista seuroista. Näiden suurten työllistäjien palkkalistoilla toimi yhteensä 281 työntekijää eli 56 prosenttia kaikista päätöimisistä työntekijöistä. Näistä suurista työllistäjä-seuroista yli puolet toimi pääkaupunkiseudulla ja loputkin yli 50 000 asukkaan kaupungeissa.

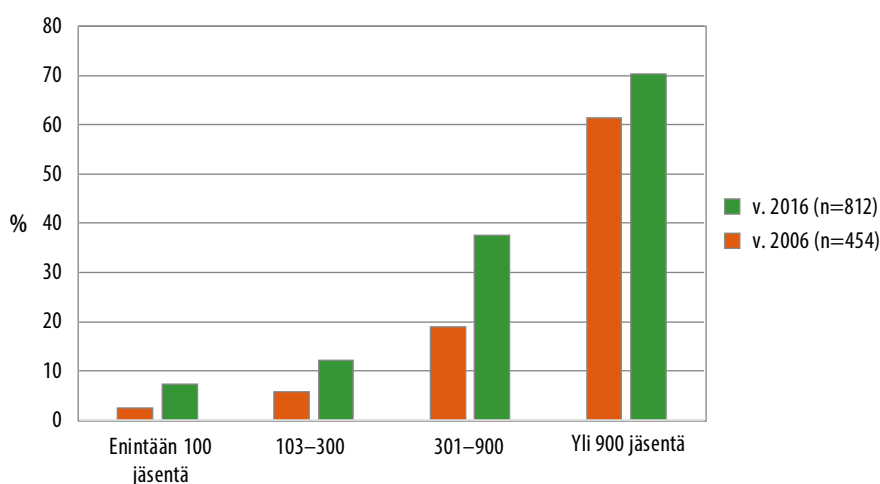
Kaikkiaan Suomesta voi arvioida löytyvän noin 300 seuraa, joiden ydintä voi jo kutsua vähintään viiden päätöimisen työntekijän myötä ammattiorganisaatioksi. Riittävä ammatil-

linen kriittinen massa mahdollistaa työnjaon syventämisen ja syvemmän ammattitaidon hyödyntämisen seuran organisaatiossa. Yhden palkatun toimihenkilön vaihtuminen ei suuremmassa organisaatiossa välttämättä aiheuta dramaattisia ongelmia. Toki suurimmas-
sa osassa palkallisen omaavista seuroista oli edelleen vain yksi tai kaksi päätoimista työn-
tekijää, joilla toimenkuvan moninaisuus vaatii monialaista osaamista ja venymiskykyä.

Päätoimisen työntekijän palkkaaminen on todennäköisempää seuroissa, joissa on jo pal-
kattu tai palkattuja henkilöitä. Onkin ilmeistä, että jatkossa yhä useammasta seurasta löy-
tyy monta palkattua työntekijää. Näitä vahvoja ammattimaisia seuraorganisaatioita löytyy
etenkin kasvukeskusten valtalajeista tai monen lajin yleisseuroista.

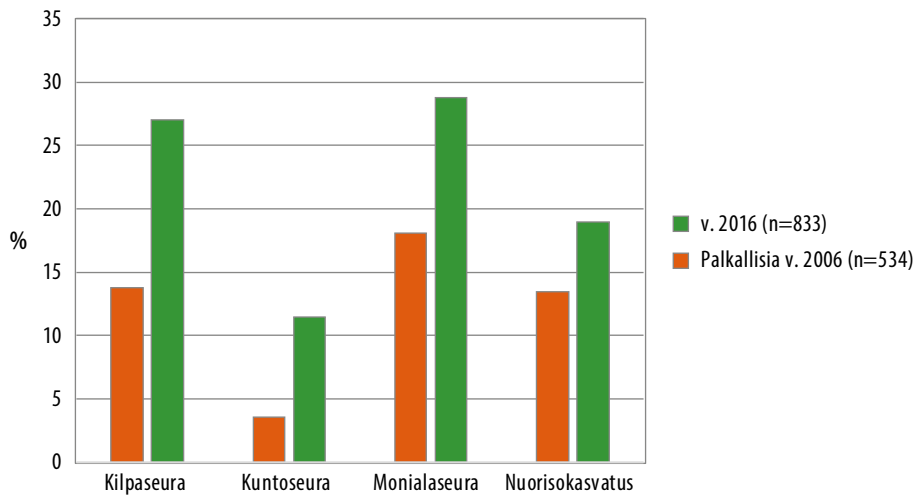
Vuoden 2006 aineiston perusteella tehdyssä analyysissä todettiin, että seuran jäsenmäärä, pää-
tarkoitus ja kilpailullinen menestys olivat yhteydessä palkallisen työntekijän todennäköisyy-
teen seurassa (Koski 2009, 94–95). Näin oli myös tuoreemman aineiston perusteella (kuviot
36–38). Kehityskuluissa on kuitenkin esiin nostettavissa muutamia maininnan arvoisia piirteitä.

Seuran koko ennustaa palkallisen todennäköisyyttä. Suhteellisesti isoimpien, yli 900 jä-
senen seurojen keskuudessa kokopäiväisen työntekijän palkanneiden seurojen osuus oli
kuitenkin kasvanut hitaimmin. Suhteellisesti yleisintä kasvu oli ollut pienimmissä enintään
sadan jäsenen seuroissa, mutta edelleen tällaisissa seuroissa palkallinen oli melko harvi-
nainen. Määrällisesti työnantajaksi siirtymisen kasvu oli ollut suurinta 301–900 jäsenen
seuroissa. Voidaankin ajatella, että seurojen ammattimaistumisessa on suurimpien seuro-
jen jälkeen siirrytty seuraavaan vaiheeseen, jossa jäsenmäärältään vähän pienemmätkin
seurat ovat päätyneet työntekijän palkkaamiseen.

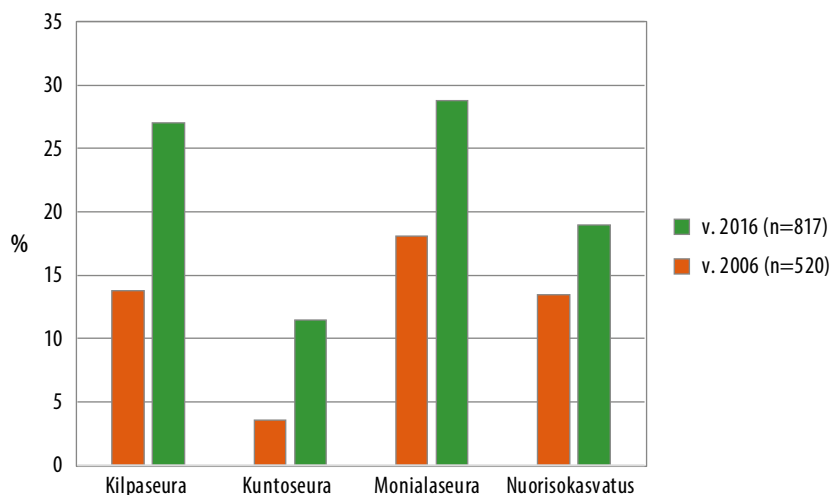
Kuvio 36. Palkallisen päätoimisen työntekijän palkanneiden seurojen osuus erikokoisissa seuroissa vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa

Seuran päätarkoituksen mukaan monialaseuroista (eli kilpa- ja kuntonäkökulmista tasa-vertaisesti huolehtivat) ja kilpaseuroista löytyi yleisimmin päätoimisen palkanneita seuroja. Vuoden 2006 tilanteeseen verrattuna voi kuitenkin todeta, että suhteellinen kasvu oli samaa suuruusluokkaa seuran päätarkoituksesta riippumatta. Eli kuntoseuroissakin alkajoin työntekijöitä löytyä.

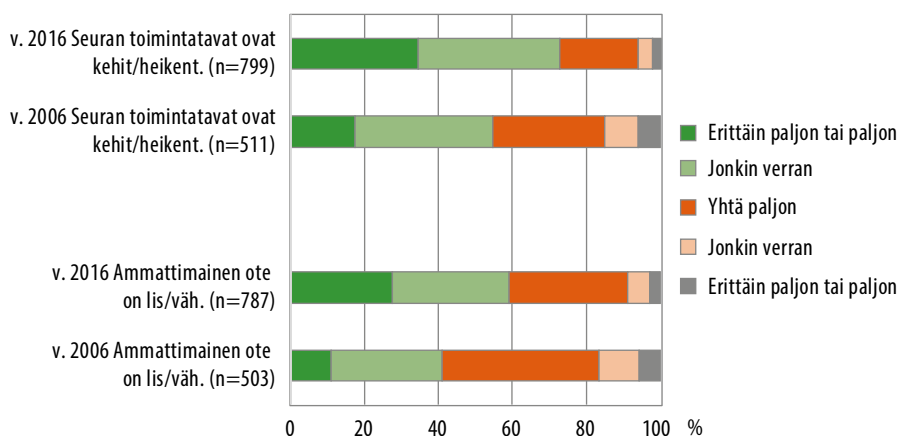
Kuvio 37. Palkallisen päätoimisen työntekijöiden seurojen osuus vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa seuran päätarkoituksen mukaan

Seuran kilpailumenestyksen kautta asiaa tarkasteltaessa voi huomata, että parempi kilpailumenestys ennustaa edelleen palkallisen olemassaoloa seurassa. Maan kärkseuroista lähes puolella oli kokopäivätoimisia työntekijöitä. Vertailu vuosien 2016 ja 2006 aineiston kesken paljasti, että kilpailumenestyksen kaikilla tasoilla työntekijöiden palkkaus oli tullut yleisemmäksi.

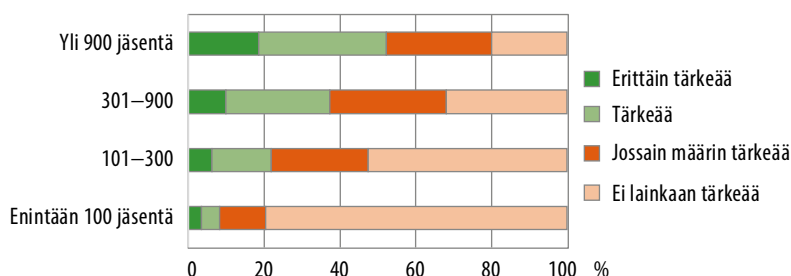
Kuvio 38. Palkallisen päätoimisen työntekijöiden seurojen osuus vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa seuran kilpailumenestyksen mukaan

Ammattimaistuminen näkyy, ei vain palkattujen määrässä, vaan myös seurojen toiminnassa ja sen kehittymisessä. Lähes 60 prosenttia (59 %) seuroista koki ammattimaisen otteen lisääntyneen seurassa vähintään ”jonkin verran” viimeisen kymmenen vuoden aikana (kuvio 39). Vastaava osuus oli 41 prosenttia kymmenen vuotta aiemmasta aineistosta. Seurojen toimintatapojen arvioitiin myös kohentuneen edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Yli 70 prosentin (72,9 %) mielestä näin oli tapahtunut, kun vertailuaineistossa kymmenen vuotta aiemmin tätä mieltä oli vähän yli puolet (54,6 %).

Kuvio 39. Seurojen arviot ammattimaisen otteen ja seuran toimintatavan muutoksesta edellisen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Kuvio 40 antaa osviittaa sille, ettei ammattimaistumisen prosessi ole vielä tasaantumassa. Seitsemän prosenttia seuroista piti lähitulevaisuudessa seuran kannalta erittäin tärkeänä toimihenkilön tai -henkilöiden palkkaamista (vuonna 2006 näin teki 4,6 %). Tärkeänä asiaa piti 16,1 prosenttia (11,6 % vuonna 2006) ja jossain määrin tärkeänä 20,9 prosenttia (20,9 % myös vuonna 2006). Paine palkkaamiseen oli sitä suurempi, mitä suuremmasta seurasta oli kyse, mutta asian tärkeys oli noussut suhteellisesti enemmän esiin kymmenen vuoden takaisesta tilanteesta kaiken kokoisissa seuroissa (vrt. Koski 2009, 97). Seuroista, joissa jo oli vähintään yksi päätoiminen työntekijä, noin puolet (50,3 %) piti uuden toimihenkilön palkkaamista vähintään tärkeänä asiana lähitulevaisuudessa. Vastaava osuus seuroissa, joissa päätoimista palkattua työntekijää ei ollut, oli 15,1 prosenttia.

Kuvio 40. Toimihenkilöiden palkkaamisen tärkeys lähitulevaisuudessa erikokoisissa vuoden 2016 aineiston seuroissa (n=684)

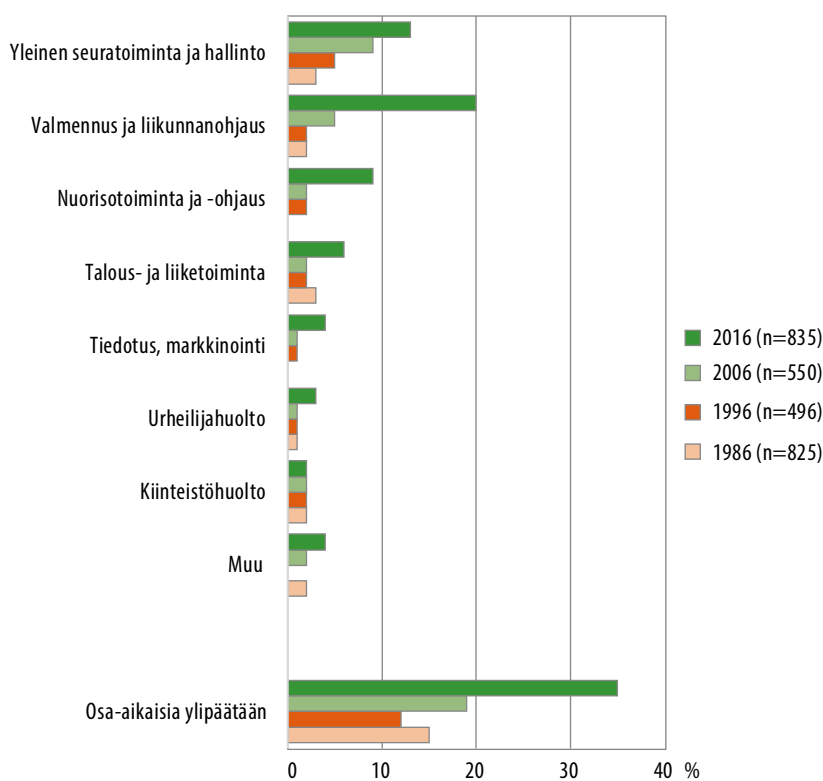
Osa-aikaiset työntekijät

Seurojen määrä, joissa oli osa-aikaisia palkattuja työntekijöitä ja myös palkattujen osa-aikaisten työntekijöiden määrä, olivat molemmat kasvaneet jopa enemmän kuin vastaavat luvut päätoimisten työntekijöiden osalta. Vuonna 2006 vähintään yksi osa-aikainen työntekijä oli noin joka viidennessä seurassa (19 %). Kymmenen vuotta myöhemmin, vuonna 2016, vastaava osuus oli jo yli kolmanneksen (35 %). Kymmenen vuoden aikana osa-aikaisten työntekijöiden määrä oli lähes kaksinkertaistunut. Viimeisimmän tiedon mukaan suomalaisissa seuroissa on yhtä päätoimista työntekijää kohti noin viisi osa-aikaista työntekijää. Kuten sanottua päätoimisten kokonaismääräksi koko maassa voidaan vuoden 2016 tietojen perusteella laskennallisesti arvioida 5 100. Vastaavalla tavalla osa-aikaisten kokonaismäärä oli kasvanut vuoden 1986 noin 6 000 työntekijästä vuoden 2006 noin 14 800 työntekijän kautta vuoden 2016 lähes 30 000 työntekijään (28 500). Voidaan laskea, että jos yksi osa-aikainen työntekijä tekee vuodessa 2–3 kuukauden työpanoksen seuralle, on päätoimisten ja osa-aikaisten tekemä työpanos seurojen palkkatyön kokonaisuudesta lähestulkoon yhtä suuri.

Osa-aikainen työntekijä on seuralle hallinnollisesti ja juridisesti päätoimista kevyempi vaihtoehto. Osa-aikaisen palkkaaminen on mahdollista myös pienemmille tai ainakin kes-

kisuurille seuroille. Osa-aikaisen työntekijän osalta seuralle jää myös harkinta-aikaa toimenkuvan muuttamisesta myöhemmin päätoimiseksi.

Yleisimmin osa-aikaiset työntekijät työskentelevät seuroissa valmennukseen ja liikunnanohjaukseen liittyen (kuvio 41). Viidenneksessä vastanneista seuroista oli yhteensä 1 831 osa-aikaista valmennuksen tai ohjauksen työntekijää eli pääosin ohjaajaa, valmentajaa ja valmennuspäällikköä. Kymmenen vuoden kuluessa, vuodesta 2006 vuoteen 2016, valmennuksen ja ohjauksen osa-aikaisia palkkanneiden seurojen osuus oli nelinkertaistunut.

Kuvio 41. Osa-aikaisia palkattuja eri toimialoilla omaavien seurojen osuus vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Seuroissa mahdollisuuksia valmentajan tai ohjaajan työllistämiseen on syntynyt niin kilpaurheilun kuin harrasteliikunnankin parissa. Kilpaurheilussa yleistynyt puhe ammattimaistumisesta on muuttunut työpaikoiksi etenkin 2000-luvulla. Samaan aikaan monet seurat ovat halunneet vahvistaa myös harrasteliikunnan toimintojaan palkkauksilla. Erilaiset kuntojummat, tanssiryhmät, budolajien alkeisryhmät, uimakoulut, juoksukoulut, luistelukoulut ja muut alkeis- ja harrasteryhmät ovat yhä useamman seuran ohjelmassa ja myös ohjaajien palkkausta mahdollistamassa.

Ammattimaistumisen yleistymisen ohella on hyvä muistaa, että suurella osalla seuroja esimerkiksi valmennus- ja ohjaustoiminta pyörii edelleen vahvasti vapaaehtoisvoimin. Vuoden 2016 aineiston kaikissa seuroissa toimii kaiken kaikkiaan yli 13 000 ohjaajaa ja valmentajaa. Monessa lajikultuurissa ja etenkin kasvukeskusten suurissa seuroissa on suhteellisen yleistä, että valmentajille ja ohjaajille maksetaan vähintäänkin palkkioita. Se on usein ainoa tapa pitää hyvät ohjaajat ja valmentajat seurassa. Näin on käynyt esimerkiksi monissa voimisteluseuroissa. Voimistelun kaupallisten toimijoiden maksamat ohjauspalkkiot ovat pakottaneet myös voimisteluseuroja nostamaan omien ohjaajien ja valmentajien palkkioita. Myös uinnissa ja taitoluistelussa on keskimääräistä enemmän palkkioita tai palkkaa saavia ohjaajia ja valmentajia.

Osa-aikaisesti palkatun ja palkkioperusteisen työn muodoista seuroissa ei ole kovin tarkkoja tietoja. Jatkossa teemaa kannattaisi tutkia tarkemmin, sillä sen merkitys nykymuotoiselle seuratoiminnalle on suuri ja verrattavissa päätoimisten työntekijöiden tekemään työhön.

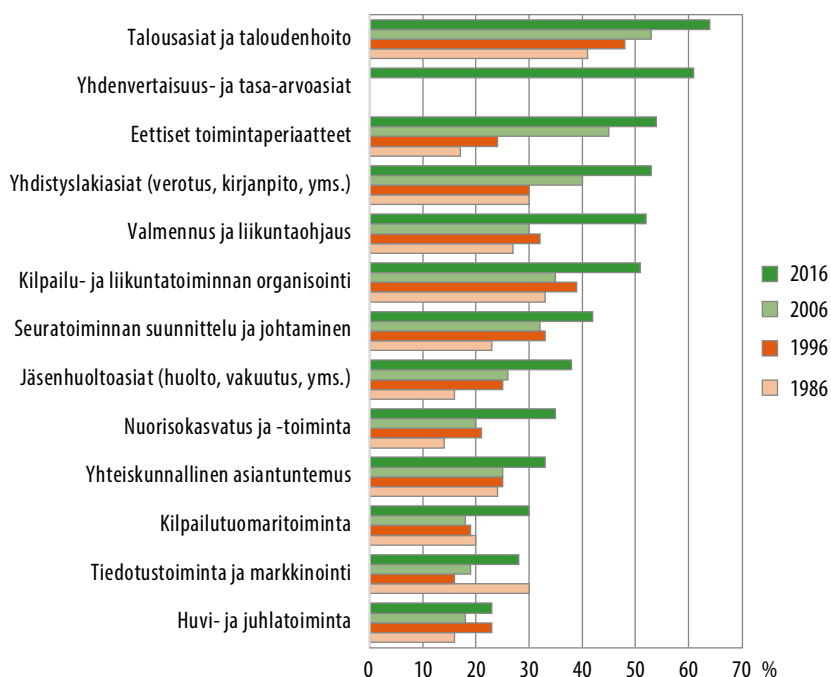
5.7.3 Asiantuntemus

Asiantuntemus lisääntynyt

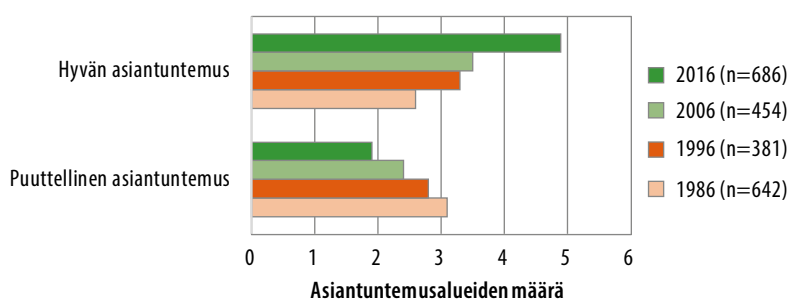
Organisaation hyvinvointi perustuu monessa tapauksessa käytössä oleviin inhimillisiin resursseihin ja etenkin ihmisten osaamiseen ja asiantuntemukseen. Suomessa työikäisen väestön koulutustaso on vuosikymmenien aikana noussut tasaisesti (Rouhelo 2008; Väestön koulutusrakenne 2017). Niinpä nykyisten seuratoimijoiden voi olettaa olevan keskimäärin koulutetumpia kuin edeltäjänsä. Siinä lienee painavin selitys sille, että asiantuntemus seuratoiminnassa oli laaja-alaisesti kohentunut etenkin viimeksi kuluneen kymmenen vuoden aikana (kuvio 42).

Yleisimmin hyvä asiantuntemus löytyi talousasioihin, yhdenvertaisuusasioihin, eettisiin toimintaperiaatteisiin ja ehkä vähän yllättäen myös lakiasioihin liittyen. Näissä hyvää asiantuntemusta oli uusimmassa aineistossa jopa yleisemmin kuin itse liikunta- ja urheilutoimintaan liittyvissä asioissa.

Asiantuntemus oli kohonnut kaikilla kysytyillä seuratoiminnan tehtäväalueilla edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Muutamilla osa-alueilla kehitystä oli tapahtunut merkittävästi. Esimerkiksi valmennuksen ja ohjauksen, kilpailujen ja liikuntatoiminnan organisoinnin sekä nuorisokasvatuksen asiantuntemuksissa oli suhteellisesti suuri muutos. Yleislinjana kuitenkin on, että asiantuntemus seuratyössä oli kohentunut laaja-alaisesti. Kun vuonna 1986 tuolloin käytetyistä 12 asiantuntemuksen osa-alueesta seurat pitivät asiantuntemustaan hyvänä keskimäärin 2,6:lla ja vielä vuonna 2006 3,5:llä osa-alueella, oli kyseinen keskiarvo vuoden 2016 aineiston seuroissa 4,9 (kuvio 43). Vastaavasti puutteellisten asiantuntemuksen osa-alueiden keskimääräinen määrä oli pudonnut vuoden 1986 yli kolmesta (3,1) vuoden 2016 alle kahteen (1,9).

Kuvio 42. Hyvän asiantuntemuksen omaavien seurojen osuus eri tehtäväaloilla vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%). 1986 n=807, 1996 n=484, 2006 n=552 ja 2016 n=825

Kuvio 43. Hyvän ja puutteellisen asiantuntemuksen tehtäväalueita keskimäärin vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa (max 12)

Ammattimaistuminen ja etenkin palkatut päätoimiset ja osa-aikaiset työntekijät ovat osaltaan lisänneet asiantuntemusta suuressa osassa seuroja. Tätä väitettä tukee se, että vuoden 2016 seuroissa, joissa oli päätoiminen työntekijä, hyvän asiantuntemuksen osa-alueita oli keskimäärin 7,2 (max 13). Vastaavasti seuroissa, joissa palkallista ei ollut, luku oli 5,0.

Puutteellista asiantuntemus oli yleisimmin kilpailutuomaritoiminnassa, huvitoiminnassa, nuorisokasvatuksessa sekä tiedotustoiminnassa ja markkinoinnissa (kuvio 44). Nämä

ovat kaikki osa-alueita, joissa monissa seuroissa ei asiantuntemukselle ole edes tarvetta. Esimerkiksi seuroista, jotka arvioivat nuorisokasvatukseen liittyvän asian tuntemuksensa puutteelliseksi, vain yhdessä kolmasosassa oli alle 13-vuotiaita jäseniä.

Kuvio 44. Puutteellisen asiantuntemuksen eri tehtäväaloilla omaavien seurojen osuus vuoden 2016 aineistossa (%; n=825)

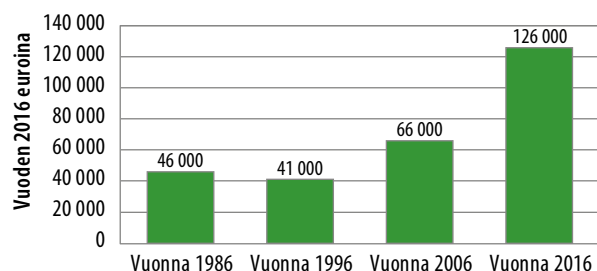
Seuroissa käytössä oleva eri alojen asiantuntemus oli siis kohentunut. Tulkintaa tukee myös muissa yhteyksissä edellä raportoidut havainnot yhtäältä vapaaehtoistoimijoiden osaamisen kohentumisesta sekä toisaalta ammattimaisen otteen vahvistumisesta seuroissa.

5.7.4 Taloudelliset resurssit

Seurojen taloustietojen kerääminen kompaktisti kaikille seuroille soveltuvalla luokituksella ei ole helppoa, sillä erilaisia kategorisointeja kirjanpidossa on monia ja tutkijoiden tarjoamaan vaihtoehtoon vastaaminen voi edellyttää vastaajalta paljonkin työtä. Monien seurojen yksittäiset vastaukset eivät olleet keskenään loogisia ja niiden osalta vastauksia karsittiin analyysistä. Kaiken kaikkiaan seurojen taloustietoja koskevaan osioon saatiin seuroilta vastauksia vuoden 2016 aineistonkeruun yhteydessä kuitenkin kohtuullisen hyvin, sillä noin neljä viidennestä kohderyhmästä vastasi riittävällä tarkkuudella. Kokonaiskulunsa ilmoitti 86 prosenttia aineiston seuroista ja kokonaistulonsa 80 prosenttia.

Arkiahavaintojen perusteella oli ennakoitavissa, että taloudellisten resurssien merkitys seuratoiminnassa on ollut kasvussa kuluneen kymmenen vuoden aikana. Kuvioista 45 on havaittavissa, että nämä ennakoarviot olivat oikeansuuntaisia. Jyrkkyys, jolla kasvua oli tapahtunut, yllätti tutkijatkin. Seurojen kokonaistulot olivat keskimäärin vuoden 2016 rahanarvolla mitattuna

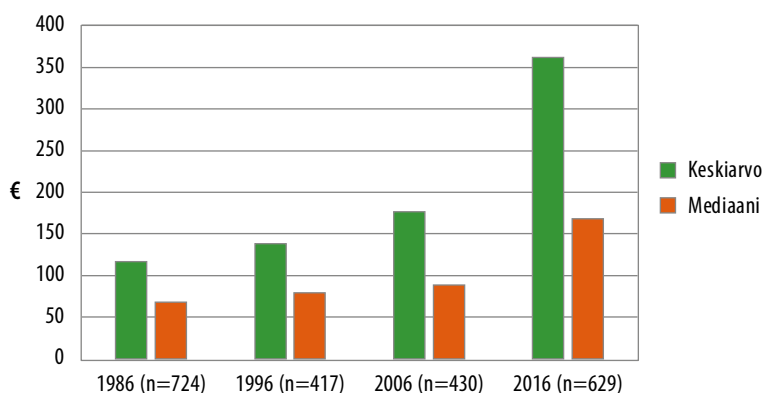
vuonna 1986 ja 1996 jonkin verran yli 40 000 euroa. Vuonna 2006 oltiin jo 66 000 euron tasolla. Viimeisimmän kymmenen vuoden aikana summa lähes kaksinkertaistui, sillä vuoden 2016 lukema oli 126 000 euroa. Kannattaa kuitenkin muistuttaa, että hajonta seurojen välillä on varsin suuri.

Kuvio 45. Kokonaistulot seuraa kohden vuosien 1986 (n=737), 1996 (n=417), 2006 (n=440) ja 2016 (n=670) aineistoissa vuoden 2016 euroissa

Kun vuoden 2016 aineiston seurojen tulot lasketaan yhteen, nousee kokonaissumma yli sadan miljoonan euron. Laskennallisesti aineiston seurat edustavat noin kymmentä prosenttia kaikista maan vuonna 2006 seuroista. Tätä kautta laskien suomalaisten seurojen yhteenlasketut tulot olivat noin miljardin euron luokkaa.

Kun seurojen tuloja tarkastellaan jäsentä kohden, on kehityskulku samansuuntainen kuin kokonaistulojenkin sellaisenaan (kuvio 46). Vuodesta 1986 keskiarvo nousi vuoden 2016 rahanarvolla 117 eurosta vuoteen 2006 mennessä 177 euroon. Sen jälkeen luku kaksinkertaistui 362 euroon kymmenen vuoden aikana. Taas on paikallaan korostaa, että keskiarvo kertoo asiasta pelkistetysti ja yksittäisten seurojen väliset erot olivat suuria.

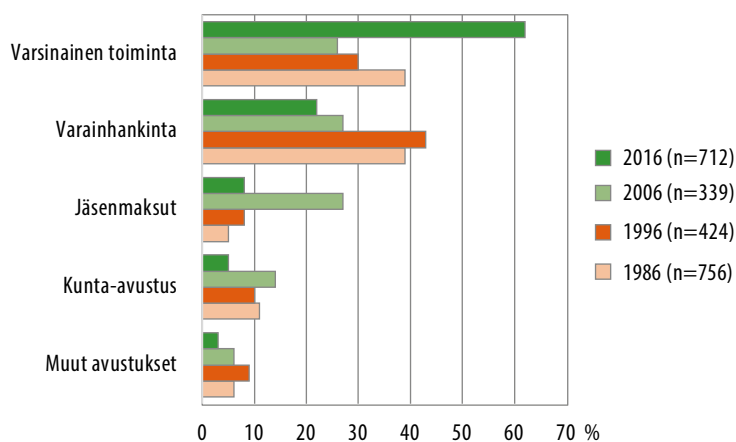
Kuvio 46. Seurojen tulot jäsentä kohden vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa vuoden 2016 rahanarvon mukaan

Tieto seurojen taloudellisten resurssien roolin reilusta kasvusta sai vahvistusta, kun asiaa tarkasteltiin kahden eri kaupungin seurojen perusteella. Jyväskylän liikunta- ja urheiluseuran tulojen nousua seurattiin vuosien 2011, 2013 ja 2015 aikana. Seurannassa oli 60 seuraa. Niiden tulot nousivat vuoden 2011 7,4 miljoonasta eurosta vuoden 2015 11 miljoonaan euroon. Eli neljässä vuodessa tulot kasvoivat 49 prosenttiyksikköä. (KiHu:n tiedonanto 22.11.2017). Vastaavasti Raision kaikista seuroista oli käytettävissä aikasarjatietoa 1950-luvun lopulta alkaen. Vuoden 2016 rahanarvolla mitattuna vuonna 1958 Raision seurojen keskimääräiset kulut olivat 2 230 euroa seuraa kohden. Vuonna 1977 kyseinen luku oli noin kymmenkertaistunut (22 300 euroa). Vuonna 1987 edellinen luku oli yli kaksinkertaistunut ollen 49 070, jolla tasolla oltiin myös kymmenen vuotta myöhemmin vuonna 1996. Tuon jälkeen summa lähes kolminkertaistui, sillä vuonna 2016 lukema oli jo 143 658 euroa. Jäsentä kohden kehitys oli ollut vastaavanlainen. Vuonna 1974 raisiolaisseurojen kulut jäsentä kohden olivat 40 euroa. Vuonna 1987 oltiin jo yli sadan euron (110 €) ja vuonna 1996 lähenneltiin 150 euroa (146 €). Vuotta 2016 koskeva tuorein tieto kertoi, että parissa vuosikymmenessä tuo lukema oli yli kaksinkertaistunut (395 €). (Koski 2000a, 51–52; Reijo Hakorinnan henkilökohtainen tiedonanto 15.12. 2017)

Varsinaisen toiminnan tuottojen osuus kasvoi

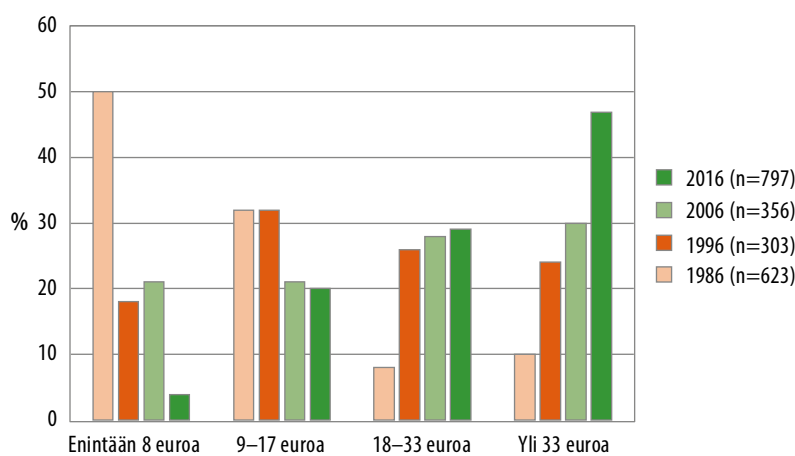
Rahaa seurojen toiminnassa oli siis tarvittu aiempaa enemmän, mutta mistä nämä rahat kertyivät. Kuvio 47 kertoo, että uusimman aineiston seuroissa tuloista katettiin keskimäärin noin kaksi kolmasosaa (62 %) varsinaisen toiminnan tuotoilla. Näillä viitataan osallistujien kausi- ja kurssimaksuihin, erilaisiin tapahtumien kuten kilpailujen ja turnausten tuottoihin. Perustoiminnasta erillisellä varainhankinnalla katettiin keskimäärin noin viidennes (22 %) tuloista. Jäsenmaksujen osuus oli kahdeksan ja kunta-avustusten viisi prosenttia.

Aikaisempien aineistojen tietoihin verrattuna vuoden 2016 osuudet olivat muuttuneet oleellisesti. Suurimmat muutokset vuoden 2006 tilanteeseen nähden oli varsinaisen toiminnan osuuden huomattava kasvu ja vastaavasti jäsenmaksujen osuuden pieneneminen. Osittain muutos selittyy sillä, että vastaajat ovat tulkinneet luokitusta eri vuosikymmenillä eri tavalla. Osallistumismaksut, joita nämä osuudet koskevat, oli todennäköisesti vuonna 2006 monen vastaajan papereissa kirjattu ajatuksella ”maksut jäsenistölle” jäsenmaksujen sarakkeeseen. Selvää on, että keskiluokkaistuneessa Suomessa osallistuminen toimintaan maksetaan nykyisin suoralla rahalla yleisemmin kuin aikaisempina vuosikymmeninä. Tähän on kytköksissä se, että varainhankinnan suhteellinen osuus seurojen tulonmuodostuksessa oli 20 vuoden aikana vähentynyt oleellisesti. Varainhankinnan tuottojen prosentuaaliseen vähenemiseen voi vaikuttaa verottajan tiukempi suhtautuminen urheilun ulkopuoliseen varainhankintaan tai huonot muistot vanhoista projekteista. Harva seura pyörittää enää bingoja, tanssilavoja tai vuokraa eteenpäin seuran muuta kiinteistöomaisuutta. Kunta-avustus on seurojen toiminnan kannalta tärkeä resurssi, vaikka sen suhteellinen osuus kokonaistuloista jäi melko pieneksi.

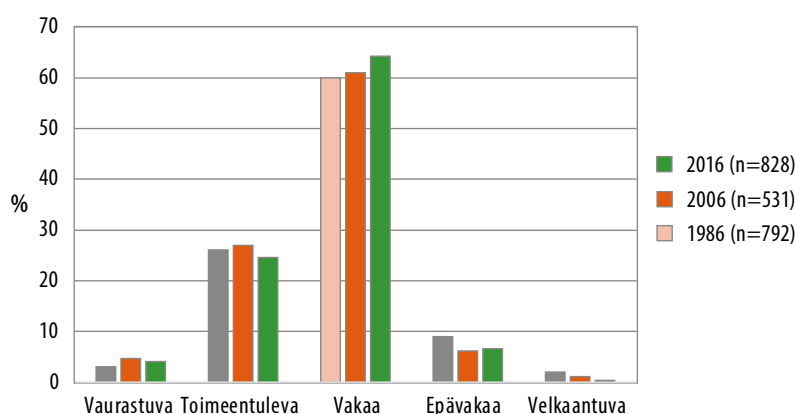
Kuvio 47. Seurojen tulohankintakeinojen osuudet vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 seura-aineistoissa (%)

Seuroilta kysyttiin aikuisjäsenmaksun suuruutta. Vastauksiin pitää suhtautua varauksella, sillä jäsenmaksun suuruus, jäsenmäärä ja tulot jäsenmaksuista muuttujien kesken ei aina ollut johdonmukaisuutta. Osittain on myös kyse siitä, että jäsenmaksu on osassa seuroista erillinen itsenäinen maksunsa, joka peritään jäseniltä. Osalla se on voitu sisällyttää kursori- tai muuhun kerättävään maksuun. Jotkut seurat eivät ilmeisesti edes kerää varsinaista jäsenmaksua. Näistä epävarmuustekijöistä huolimatta kuviossa 48 kuvattu jäsenmaksujakauman muutos tuntuu uskottavalta. Kolme vuosikymmentä sitten jäsenmaksu oli varsin pieni. Nykyrahassa noin puolet seuroista peri enintään kahdeksan euron jäsenmaksun ja keskimäärin jäsenmaksun koko oli nykyseuroissa 11 euroa. Uusimmassa aineistossa lähes puolessa jäsenmaksu oli vähintään 33 euroa ja keskiarvo oli 55 euroa.

Kuvio 48. Aikuisjäsenmaksun suuruuden jakaumat vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa vuoden 2016 rahan arvon mukaan (v. 1986 ka=11; v. 1996 ka=21, v. 2006 ka=30, v. 2016 ka=55)

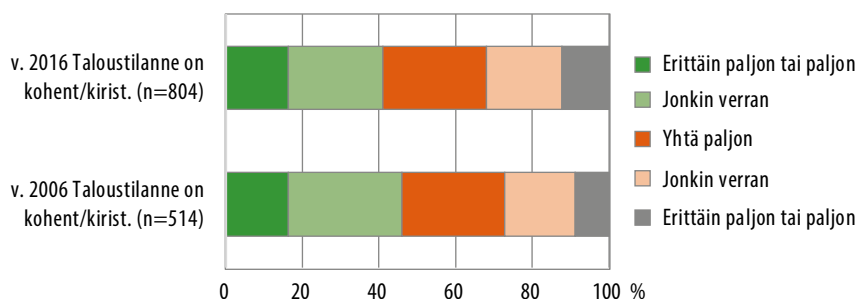
Vuoden 2006 aineistoa koskevan raportoinnin yhteydessä todettiin, että seurojen taloustilanne ei yleisesti ottaen ollut huonontunut 20 vuoden aikana. Seurojen arviot taloudellisesta tilanteestaan myös vuotta 2016 koskien olivat lähes identtiset aiempiin verrattuna (kuvio 49). Noin 90 prosenttia seuroista oli jokaisessa aineistossa arvioinut taloudellisen tilanteensa vähintäänkin vakaaksi.

Kuvio 49. Seurojen arviot taloudellisesta tilanteestaan vuosina 1986, 1996 ja 2016

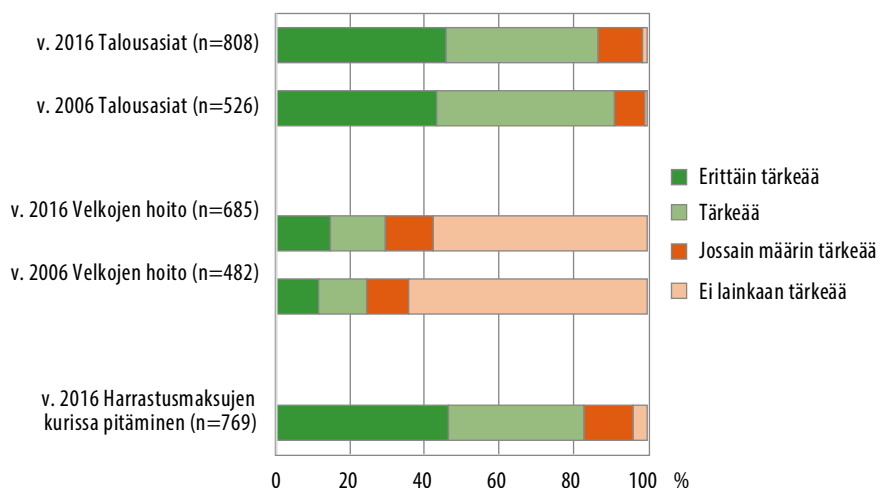
Seurakentän kirjo on laaja ja monien sitä kuvaavien tunnuslukujen jakauma on vino (Koski 1994, 93–95). Jos asiaa tarkastelee talouden näkökulmasta kokonaismenojen osalta voi todeta, että suurten seurojen osuus kokonaisuudessa on merkittävä. Ilmoittaneista 715 seurasta 2,2 prosentilla (16 seuralla) oli kuluja yli miljoona euroa ja 6,4 prosentilla (46 seuralla) oli kuluja yli puoli miljoonaa. Aineiston 40 suurinta seuraa kattoi puolet kaikkien seurojen yhteenlasketuista menoista. Vastaavasti pienillä rahallisilla resursseilla pyöriviä seuroja oli paljon. Lähes kahdella kolmasosalla (63,9 %) seuroista vuoden 2016 kokonaismenot olivat alle 50 000 euroa. Alle 10 000 euron kulut jäivät lähes 40 prosentilla (38,7 %). Talousluvultaan suurimmat seurat olivat pääosin suurien kaupunkien seuroja.

Taloudelliset vaatimukset seuratoiminnalle ovat olleet kasvussa. Se näkyy jonkin verran myös yleisessä taloudellisessa tilanteessa (kuvio 50). Vuoden 2006 aineiston seuroista lähes puolet (45,9 %) arvioi taloudellisen tilanteensa kohentuneen edeltäneen kymmenen vuoden aikana. Vuoden 2016 aineistossa vastaava osuus oli viisi prosenttiyksikköä pienempi (40,9 %). Vastaavasti heikompaan suuntaan talous nähtiin kehittyneen vuoden 2006 aineistossa 27,3 prosentissa seuroista ja vuoden 2016 aineistossa 32,0 prosentissa.

Kuvio 50. Seurojen taloustilanteeseen liittyvät muutokset edellisen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Talouteen liittyviä lähitulevaisuuden painotusalueita kysyttäessä saadut vastaukset olivat linjassa edellisten tulkintojen kanssa (kuvio 51). Lähes jokaiselle seuralle talousasiat olivat vähintäänkin jossain määrin tärkeitä. Velkojen hoidosta huolehtiminen oli hieman suuremmalle osuudelle seuroista ajankohtaista kuin kymmenen vuotta aiemmin. Talousyhtälön huolehtimisessa hankaluutta aiheuttaa se, ettei osallistujien maksuja haluta kuitenkaan nostaa. Huoli harrastamisen kallistumisesta oli laajalti tunnistettu, sillä noin puolet vuoden 2016 aineiston seuroista piti erittäin tärkeänä pitää harrastusmaksut kurissa. Vähintään tärkeänä asiaa pitävien osuus oli 83 prosenttia ja vähintään jossain määrin tärkeänä 96 prosenttia.

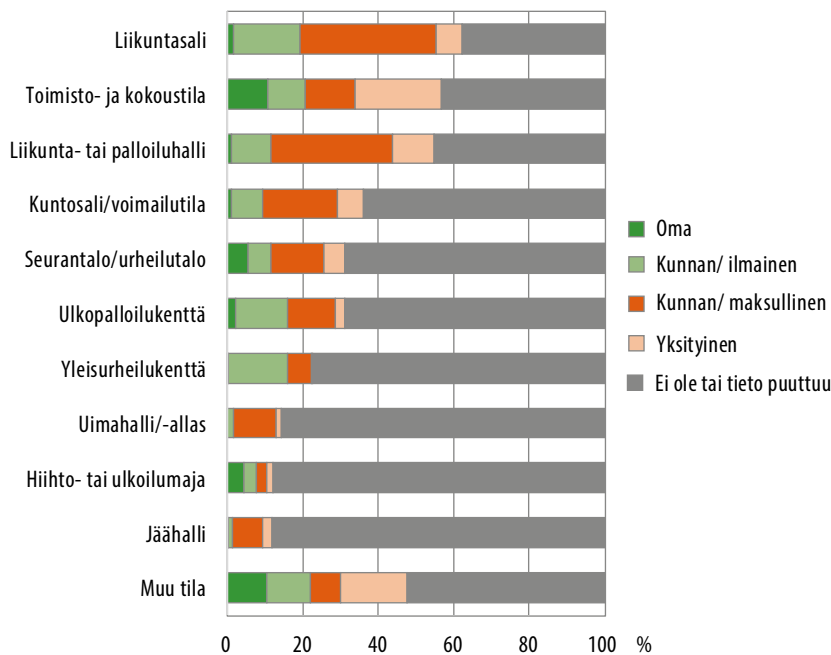

Kuvio 51. Talousresursseihin liittyvien lähitulevaisuuden painotusalueiden tärkeys vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa

5.7.5 Tilat ja olosuhteet

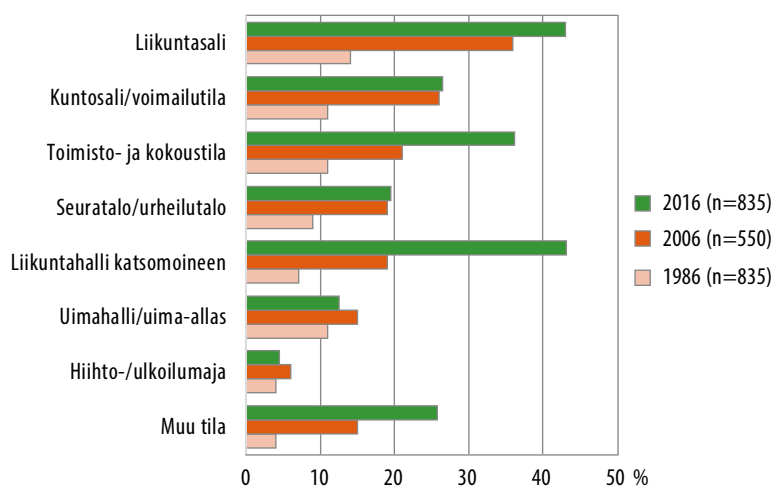
Seurojen omistamia ja käytössä olevia tila- ja olosuhdetietoja jäljitettiin vuosien 1986 ja 2006 aineistojen keruun yhteydessä. Tuolloin oltiin kiinnostuneita, olivatko tietyt valitut tilat seurojen omia vai olivatko ne jonkun muun omistuksessa ja olivatko ne maksullisia vai eivät. (ks. Koski 2009, 104). Vuotta 2016 koskevia tietoja kerätessä täydennettiin tilatyyp-
pien listaa ja erotettiin kunnan ja yksityisen omistamat tilat erikseen.

Tuoreimman aineiston seurojen tiloja koskevien tietojen jakaumat on esitetty kuviossa 52. Liikuntasali oli yleisin yksittäinen tilatyyp-
pi. Lähes kaksi kolmannesta seuroista käytti toiminnassaan sellaista. Liikuntasalia käyttävistä seuroista lähes 60 prosenttia (58 %) käytti kunnan maksullista salia tai saleja. Reilu neljännes sai kunnallisen salin käyttöön ilman maksua. Toiseksi yleisin tilatyyp-
ppi oli toimisto-/kokoustila. Toimistotilat olivat yleisin yksityisomistuksessa oleva tilatyyp-
ppi.

Kuvio 52. Seurojen käytössä olleet tilat vuoden 2016 aineistossa (n=835)

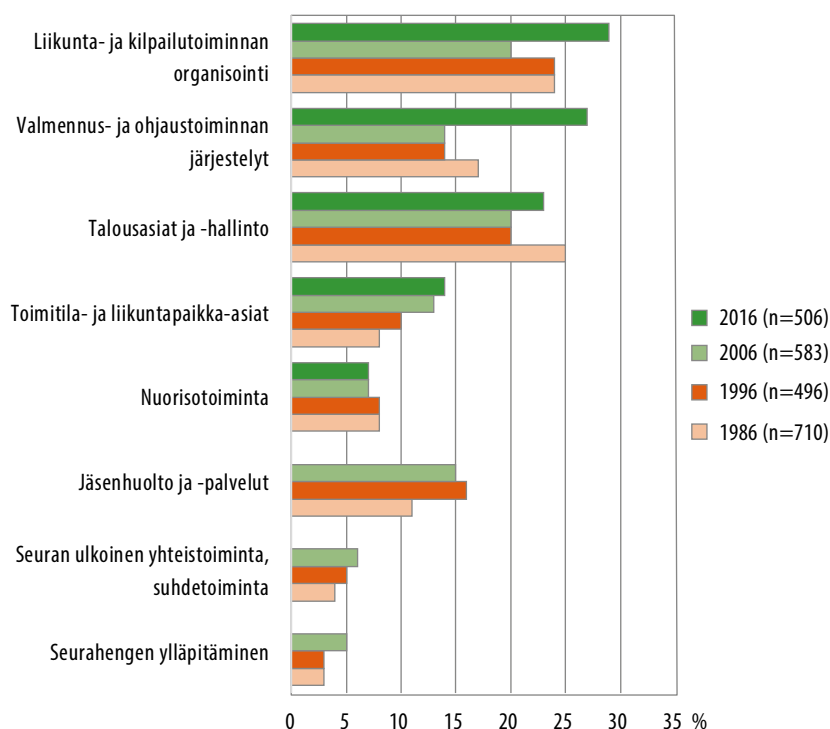
Edellisessä seuratu-
kimusraportissa todettiin, että seurojen käytössä olevien tilojen osalta maksullisuus oli yleistynyt (Koski 2009, 104). Kuviossa 53 on esitetty ulkopuolisten omistamien seuroille maksullisten tilojen osuudet vuosina 1986, 2006 ja 2016. Todettu trendi maksullisuuden yleistymisestä oli jälleen kymmenen vuoden aikana vahvistunut. Osin kyse on myös tilatarpeen, tarjolla olevien tilojen ja niiden kautta käytettyjen tilojen muutoksesta. Esimerkiksi liikuntahallien ja muiden tilojen käyttö oli ylipäätään yleistynyt.

Kuvio 53. Maksullisia tiloja käyttävien seurojen osuudet eräiden tilatyyppien osalta vuosien 1986, 2006 ja 2016 aineistoissa

5.7.6 Toimintapotentiaalin käyttö ja resursseihin liittyvät muutokset

Jokaisella seuralla on oma toimintapotentiaalinsa tai -kykynsä, jonka varassa se toimii. Eri toimintojen ja tehtäväalueiden toteuttaminen kuluttaa tätä kykyä eri tavoin. Eli aikaa, energiaa, taloudellisia resursseja ja inhimillistä työpanosta vaaditaan eri tehtävien toimeenpanoon ja asioista huolehtimiseen eri tavoin. Kuviossa 54 verrataan toimintapotentiaalin kulumista eri asia- ja tehtäväalueille vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistojen perusteella. Asiaa jäljitettiin kysymällä kolmea eniten kuluttavaa asiaa.

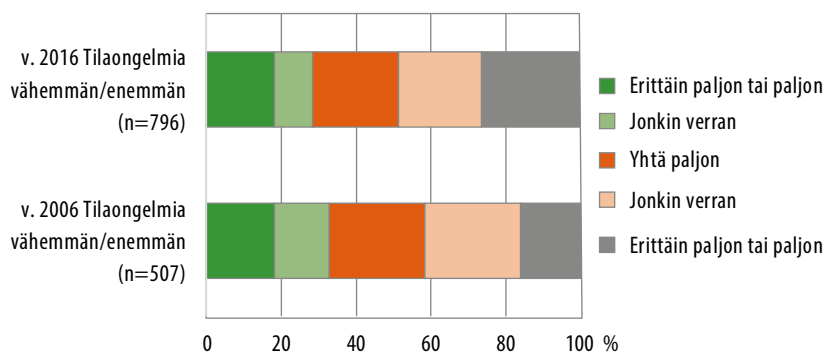

Kuvio 54. Seurojen toimintakykyä eniten kuluttavat asia- ja tehtäväalueet vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa

(Seuroilta kysyttiin kolmea eniten toimintakykyä kuluttavaa tehtäväaluetta tärkeysjärjestyksessä. Eniten kuluttava tekijä kerrottiin kolmella, toinen kahdella ja kolmanneksi eniten kuluttanut tekijä yhdellä. Saadut frekvenssijakaumat muutettiin prosenttijakaumiksi.)

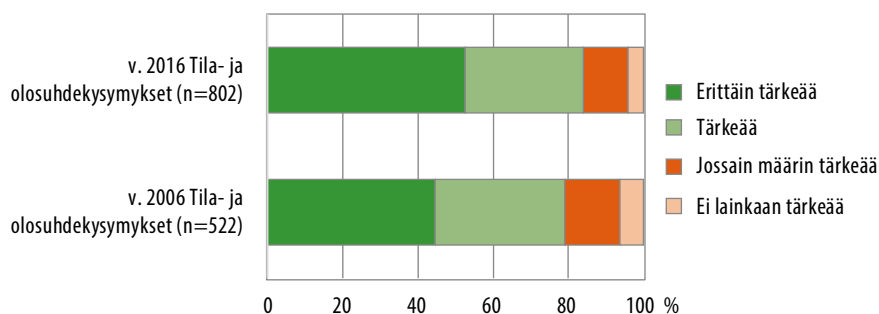
Yleisenä havaintona voi todeta, että seurojen toimintakyky kuluu pääasiassa asioihin, joihin sen kuuluukin kulua eli liikunnasta, kilpailuista sekä ohjauksesta ja valmennuksesta huolehtimiseen. Vaikka talouslukujen kerrottiin kasvaneen ja asia taatusti teettää monessa seurassa runsaasti töitä, talous jäi toteutetulla tavalla toimintapotentiaalin kulua vertailtaessa varsinaisen toiminnan taakse. Vähän yllättävänä voi pitää sitä, ettei yhdessäkään tuoreimman aineiston vastanneessa seurassa jäsenhuolto, ulkoinen yhteistoiminta tai seurahengen ylläpitäminen ollut kolmen eniten toimintakykyä kuluttaneen asian joukossa.

Tila-asioiden suhteellinen osuus toimintapotentiaalia kuluttavana tekijänä on ollut tasaisessa kasvussa. Osalle seuroista olosuhdeasiat olivat pääosin kunnossa, mutta vastaavasti osalle olosuhteet olivat iso ongelma. Viimeisen kymmenen vuoden aikana tila- ja olosuhdekysymykset olivat aiheuttaneet noin puolelle (48,7 %) seuroista aiempaa enemmän ongelmia (kuvio 55). Nämä ovat signaaleja, johon päättäjien pitäisi reagoida, mikäli liikunnan kansalaistoiminnan toimintaedellytyksistä halutaan pitää huolta.

Kuvio 55. Tilaresursseihin liittyviä muutoksia edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Tulevaisuudessa olosuhdeasioiden painoarvo näyttää olevan edelleen nousussa (kuvio 56). Kysyttäessä seurojen panostuksista lähitulevaisuudessa tila- ja olosuhdeasiat nousivat jo toiseksi tärkeimmäksi panostuksen kohteeksi. Yli puolet (52,3 %) seuroista piti tila- ja olosuhdekysymyksiin panostamista lähitulevaisuudessa erittäin tärkeänä. Vuonna 2006 vastaava luku oli 44,6 prosenttia.

Kuvio 56. Tilaresursseihin liittyvien lähitulevaisuuden panostusalueiden tärkeys vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa

Yhteenveto resursseista

- Tosiaktiivisten toimijoiden määrä seuraa kohden on edelleen kasvanut.
- Käytössä oleva asiantuntemus on laaja-alaista ja kohentunut edelleen.
- Palkattujen määrä on lisääntynyt, eikä ammattimaistuminen koske vain suuria kilpaseuroja.
- Seurojen talousluvut ovat lähes tuplaantuneet kymmenessä vuodessa.
- Talous vaikuttaisi olevan pääosin hallinnassa.
- Varsinaisen toiminnan tuotot kattaa jo lähes kaksi kolmannesta tuloista.
- Tilojen maksullisuus yleistynyt edelleen ja tila-asiat kuluttavat toimintapotentiaalia aiempaa enemmän.

5.8 Ympäristösuhteet

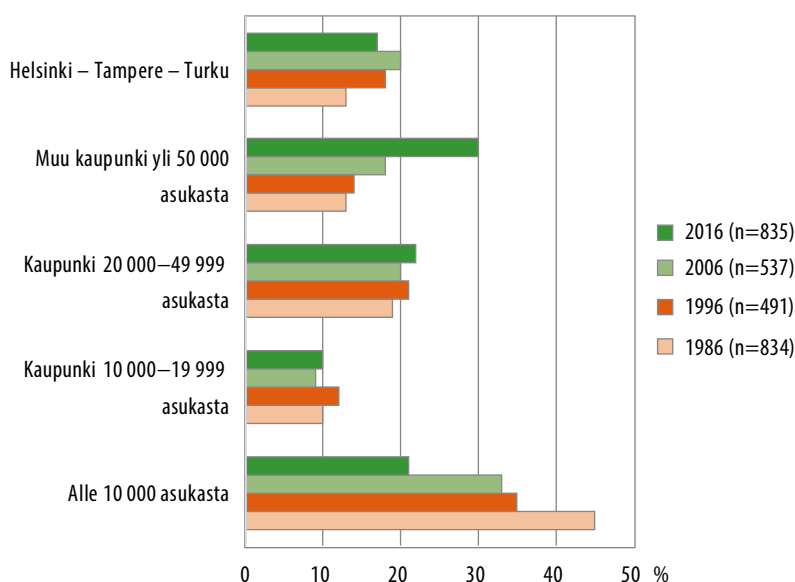
5.8.1 Toimintaympäristö

Yhä useampi seura toimii kaupunkimaisessa ympäristössä

Kansainvälisesti tarkastellen Suomi on myöhään mutta nopeasti kaupungistunut maa. Edelleen jatkuva kaupungistumiskehitys on nähtävissä myös seuratoiminnan muutoksessa. Seuran toiminnan kannalta ehkä merkittävin erottelu, jonka tänä päivänä voi eri seuraympäristöjen välille tehdä, on erottelu kaupunkimaisten ympäristöjen ja maaseudun välillä. Kaupunkimaiset ympäristöt ovat usein haasteellisia monine ajankäytöllisine mahdollisuuksineen ja useine kilpailijoineen. Maaseudulla haasteet liittyvät usein vähäiseen väkimäärään, pitkiin välimatkoihin, suppeaan lajivalikoimaan, monien lajien osalta puutteellisiin olosuhteisiin tai muihin niukkoihin resursseihin. Toisaalta maaseudun kunnan tarjoamissa tiloissa voi löytyä hyvin käyttövuoroja ja vieläpä edullisesti. Isoissa kaupungeissa taas yhä useampi seura miettii toiminnan vaatimien olosuhteiden luomista omilla rahavaroilla.

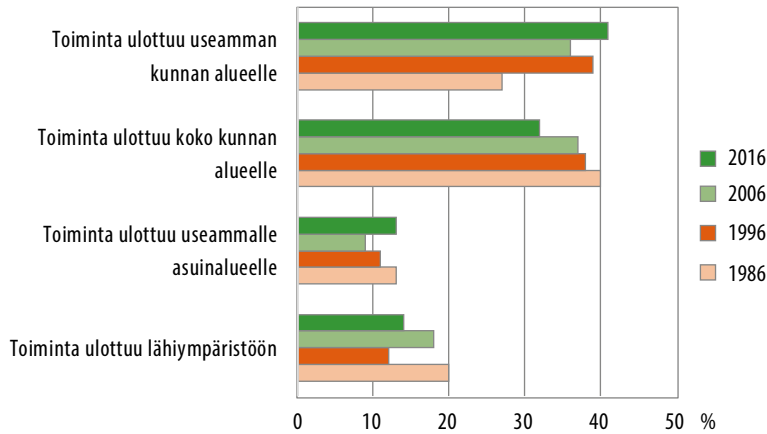
Vuosikymmeniä jatkunut muuttoliike suurimpiin kasvukeskuksiin muuttaa luonnollisesti myös monen seuran tai etenkin monen seuraharrastajan toimintaympäristöä kaupunkimaiseksi. Kaupungistumiskehitys näkyy eri vuosikymmenien aineistojen seurojen kotikuntien kuntatyyppien jakaumissa (kuvio 57). Osaltaan selitys löytyy kuntaliitoksista. Kuntaliiton tilaston mukaan vuoden 2007 alussa Suomessa oli 416 kuntaa, mutta kymmenen vuoden aikana kuntien määrä väheni 105:llä. Vuoden 2017 alussa Suomessa oli 311 kuntaa. (Sisäministeriö 2006; Valtionvarainministeriö 2017). Muutos merkitsee asukasmäärältään suurten kuntien määrän lisääntymistä. Vuoden 1986 aineistossa alle 10 000 asukkaan paikkakuntien seuroja oli 45 prosenttia ja vuonna 2016 enää 21 prosenttia. Vastaavasti yli 50 000 asukkaan kunnissa vuonna 1986 toimi 26 prosenttia seuroista, kun vuonna 2016

seurojen osuus oli 47 prosenttia. Vuoden 2016 aineiston seuroista 70 prosenttia toimi yli 20 000 asukkaan kunnissa.

Kuvio 57. Seuran kotikunnan kuntatyyppi vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa (%)

Kuntaraja on perinteisesti ollut seuratoimintaa alueellisesti ja ajatuksellisesti määrittävä tekijä. Tosin jo vuonna 1986 useamman kuin joka neljännen (27 %) seuran toiminta ulottui usean kunnan alueelle (Koski & Heinilä 1988, 79). Yksi kuntarajan merkitystä asiassa vahvistava käytäntö on ollut se, että seuroilla on yleensä ollut mahdollisuus saada kunnallista tukea toiminnalleen vain yhdestä kunnasta. Seurojen toiminnan kuntakohtaisuus näyttää kuitenkin olevan murenemassa (kuvio 59). Uusimman aineiston seuroista yli 40 prosenttia ilmoitti toimivansa useamman kunnan alueella. Kehityssuunta aiheuttanee tuumailtavaa ainakin kunnallisten olosuhteiden käyttövuoro- ja taksapolitiikkaan sekä muihin kuntien seuratoiminnan avustusmuotoihin. Nähtäväksi jää missä vaiheessa esimerkiksi tukijärjestelmät reagoivat tähän kehitykseen.

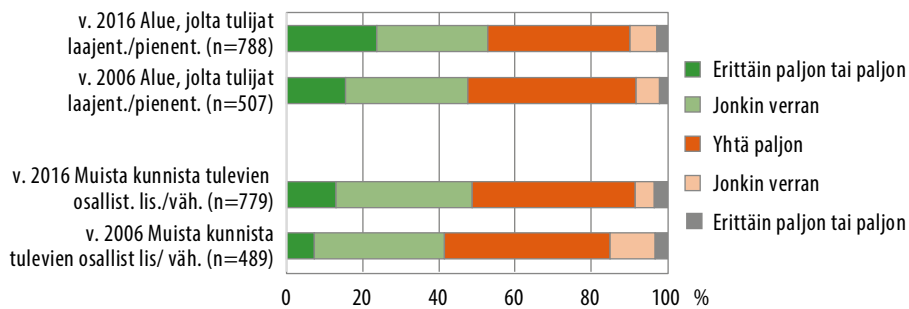

Kuvio 58. Seurojen toiminnan alueellinen kattavuus vuosien 1986 (n=823), 1996 (n=488), 2006 (n=539) ja 2016 (n=832) aineistoissa (%)

Ymmärrettävästi suurempien seurojen toiminta-alue oli keskimäärin suurempi. Vain lähiympäristössä toimivissa seuroissa oli jäseniä keskimäärin 220, kun useamman kunnan alueella toimivilla seuroilla keskimääräinen jäsenmäärä oli 386.

Merkittävä selittävä tekijä seuran toiminnan ulottumisessa useamman kunnan alueelle lienee olosuhdepula. Moni seura hakee harjoittelulle lisäolosuhteita myös naapurikuntien alueelta vähintään tilapäisesti. Toki tiedetään, että osa isoista seuroista on levittäytynyt myös joitain pysyviä perustoimintansa osia lähikuntiin.

Yli puolet seuroista arvioi, että alue, jolta heidän toimintaansa mukaan tulevat osallistujat tulevat, oli kymmenen vuoden aikana laajentunut (kuvio 59). Lähes saman verran oli sellaisia seuroja, joissa katsottiin muista kunnista tulleiden osallistujien lisääntyneen. Lajikirjon moninaistuminen, lajien tarjonta ja liikkumismahdollisuuksien kohentuminen lienevät ainakin osittain taustalla tässä kehityksessä.

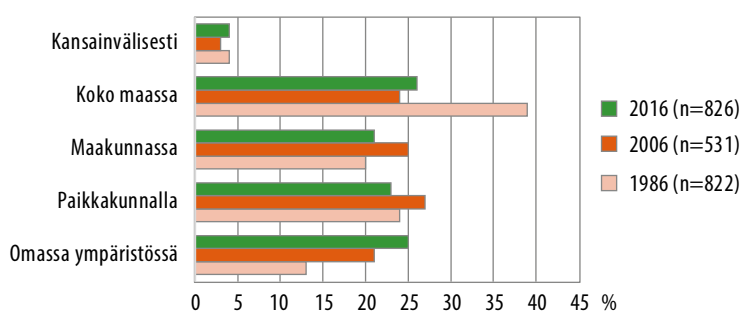
Kuvio 59. Toimintaympäristöön ja osallistujiin liittyviä muutoksia edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Tosin myös monessa perinteisessä suuressa lajissa ja etenkin joukkuepallolajeissa kunta-rajvoja ylitetään ahkerasti. Suurten asutuskeskusten vahvojen ja näkyvien seurojen vetovoima vetää parhaita urheilijoita puoleensa kaukaakin. Vähemmän tavoitteelliseen toimintaan tyytyvät urheilijat hakevat paikkaa vastaavasti lähialueen muista seuroista. Liikettä seurojen ja kuntien välillä tapahtuu ”ristiin” jo nuorissakin ikäryhmissä. Suuri osa näistä siirtymistä tapahtuu naapurikuntien välillä, mutta on myös tapauksia, joissa viikoittaisia harjoitusmatkoja tehdään yli 50 kilometrin tai jopa yli sadan kilometrin päästä.

Monissa pienissä ”erikoislajeissa” tai veteraaniurheilussa seuroja on ylipäättänsä vähän ja lajista innostunut harrastaja voi joutua hakemaan itselle sopivaa seuraa kaukaakin. Myös suuremmissa yksilölajeissa ja etenkin niiden aikuisurheiluvaiheessa on myös helppoa edustaa toisen kunnan seuraa. Harjoittelu toteutetaan suurelta osin itsenäisesti oman asuinkunnan alueella. Vain kilpailut ja osa harjoituksista tapahtuu edustettavan seuran järjestämänä.

Joissakin yksilölajeissa hyvän viestijoukkueen kokoaminen tai paremmat edut ajavat urheilijoita oman paikkakunnan kasvattajaseuroista muiden seurojen toimintaan. Se tiedetään myös, että suomalaisia seuroja edustaa vuosittain monta sataa ulkomaista urheilijaa. Ainakin tavoitteellisessa kilpaurheilussa lähiseuraperiaate on jo jonkin aikaa murentunut erikoistumisen ja laatuvaatimusten puristuksessa.

Yhtenä mittarina seuran aktiivisuudesta ympäristöönsä nähden voidaan pitää seuran tunnettuutta. Se yleensä kertoo siitä, että seurassa ei toimita vain oman ”kuoren” sisällä, vaan ollaan myös aktiivisia toimijoita omassa toimintaympäristössään. Kuvion 60 tietojen perusteella voi todeta, että laajasti, vähintään koko maassa, tunnettuja seuroja oli vuoden 2016 aineiston seuroista noin 30 prosenttia. Kilpamenestyksen tiedetään korreloivan tunnettuuteen (Koski 1994, 97). Vuoden 2016 aineiston laajasti tunnettujen seurojen joukossa lähes kolme neljästä (72,3 %) kuului kilpailumenestykseltään maan parhaimman kymmenen prosentin joukkoon.

Kuvio 60. Seurojen tunnettuus vuosien 1986, 2006 ja 2016 aineistoissa

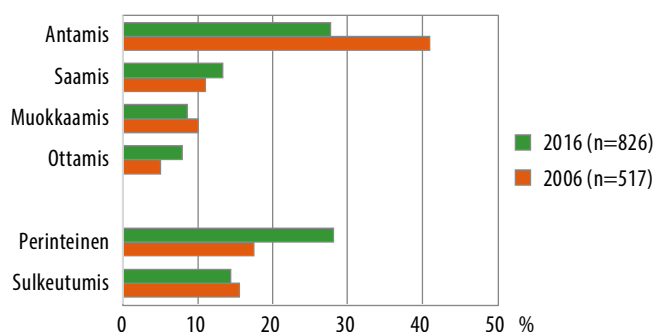
Vain omassa ympäristössään tunnettujen seurojen kasvanut osuus taas kertonee siitä, että pienten kaveriporukkaseurojen määrä seurakentällä oli edelleen lisääntynyt. Nämä seurat ovat pääosin harrasteliikunnan parissa toimivia ja pieniä seuroja. Näistä seuroista kahdella kolmesta (69 %) oli toiminnan tavoitteena harrastamiseen ilman menestystavoitteita ja 57 prosentilla oli vain 1–3 toimintaryhmää seurassaan.

5.8.2 Ympäristöstrategiat

Seurojen suhtautumisessa toimintaympäristöönsä on erotettavissa teoreettisesti ainakin kuusi erilaista toimintamallia tai strategiaa (Koski 1994, 115–118). Kaksi niistä on luonteeltaan passiivista ja neljä aktiivista. Vapaaehtoisorganisaatioille on varsin tyypillistä, että huomio keskitetään sisäiseen toimintaan ja suhtautuminen sekä toimet ympäristöön nähden voivat jäädä vähäisiksi (Selle & Svåsand 1987; Koski 1994). Passiiviset ympäristöstrategiat ovatkin niissä melko usein käytössä. Passiivisiin strategioihin kuuluvat sulkeutumisstrategia ja niin sanottu perinteinen strategia. Ensin mainitussa seura pidetään suljettuna ja erillään ympäristöstä. Huomio kiinnittyy sisäisiin asioihin. Ympäristö nähdään pikemminkin uhkana kuin mahdollisuutena. Perinteisessä strategiassa ympäristöä on välttämättömien resurssien hankkimisalue ja varsinaisen toiminnan vaatima vuorovaikutustaho. Eli naapuriseuraa tarvitaan kilpakumppaniksi ja kunta pitää huomioida kunnallisen toiminta-avustuksen sekä liikuntatilojen tarjoajana. (Koski 2009, 110)

Seurojen soveltamia aktiivisia ympäristöstrategioita ovat ottamis-, saamis-, antamis- ja muokkaamisstrategia. Ottamisstrategia nojaa välineelliseen näkemykseen ympäristöstä. Ympäristö nähdään resurssikenttänä, välineenä tai keinona, jonka avulla omia tarkoituksia voidaan edistää. Saamisstrategiaa noudattava seura pyrkii toimimaan niin kiinnostavasti ja laadukkaasti, että ympäristön tahot haluavat sen kanssa yhteistyöhön. Antamisstrategiassa tärkeintä on toiminnan ja osaamisen avoin tarjonta ympäristölle, ei niinkään seuran hyödyn tavoittelu. Muokkamisstrategiaa sovellettaessa pyrkimyksenä on päästä vaikuttamaan siihen, millainen ympäristö on ja mitä se kykenee tarjoamaan. Joillakin seuroilla on paikkakunnallaan esimerkiksi poliittista tai kulttuurista vaikutusvaltaa niin paljon, että ne kykenevät jopa muokkaamaan toimintaympäristöään. (Koski 1994, 115–118)

Vuoden 2006 aineiston seuroista kaksi kolmesta sovelsi jotakin aktiivisista strategioista (kuvio 61). Toisin sanoen kolmannes seuroista sovelsi ensisijaisesti jompaakumpaa passiivisista strategioista. Uudemman aineiston seuroissa suljettujen ympäristöstrategioiden osuus oli yleistynyt lähes kymmenellä prosenttiyksiköllä, sillä 42,5 prosenttia kertoi soveltavansa joko perinteistä tai sulkeutumisstrategiaa. Muutos selittyy lähes kokonaan sillä, että perinteinen strategia oli yleistynyt lähinnä antamisstrategian kustannuksella. Tämän raportin puitteissa tätä teema-aluetta ei ole mahdollista analysoida syvemmin, mutta havainto herättää pohtimaan, kertooko se jotakin laajemmasta yhteiskuntaan liittyvästä trendistä.

Kuvio 61. Seurojen soveltamien ympäristöstrategioiden jakaumat vuosina 2006 ja 2016 seurojen toimintatapaa parhaiten kuvaavan vaihtoehdon perusteella

5.8.3 Yhteistyö eri tahojen kanssa

Karkean jaottelun perustella seurojen yhteistyökumppanit voidaan jakaa liikuntajärjestelmän ja sen ulkopuolisiin tahoihin. Liikuntajärjestelmän ulkopuolisiin perusyhteistyökumppaneihin on listattu kuuluviksi kunta, koulu, kodit, yritykset sekä tiedotusvälineet. (Koski 1987; Koski 1990). Vuoden 2016 aineiston perusteella tätä listaa tai nimitystä ei ole tarpeen päivittää, sillä vähintään kaksi kolmasosaa seuroista teki yhteistyötä näiden tahojen kanssa (taulukko 7). Liikuntajärjestelmän yleisimpinä yhteistyökumppaneina mainittiin lajiliitot, paikalliset seurat ja liikunnan aluejärjestöt.

Toiminnallisen yhteistyön kannalta yleisimmät yhteistyökumppanit olivat lajiliitot, kodit, kunnan liikuntatoimi sekä aluejärjestöt. Tiloihin liittyvässä yhteistyössä useimmin nousivat esiin kunnan liikuntatoimi, kunnan tekninen toimi sekä koululaitos. Talousasioihin liittyvässä vastaavasti tärkeimpiä olivat lähinnä yritykset ja kunnan liikuntatoimi.

Vuoden 2016 kyselyyn yhteistyömuotoja ja -kumppaneita jäljittävää kysymystä muotoiltiin aiempien kokemusten ja palautteen perusteella vastaajan kannalta vähän kevyempään muotoon. Kumppanilistaa päivitettiin, jolloin esimerkiksi SLU, Nuori Suomi, reserviläisjärjestöt ja ei-poliittiset naisjärjestöt jätettiin listasta pois. Kaksi ensimmäistä jäi pois niiden lakkautuksen takia ja kaksi viimeistä aiempien vuosien häntäpäähän sijoitusten takia. Uusina listaan nostettiin OK:n urheiluakatemia, liikunta- ja urheiluopistot, vammaisurheilujärjestöt, kansanterveysjärjestöt ja/tai Soveli sekä Valo. Yhteistyömuotojen määrä pudotettiin kuudesta (aate, jäsen, ohjelma, talous, tila, tieto) kolmeen (toiminta, tila, talous, muu).

Taulukko 7. Yhteistyökumppanien ja yhteistyömuotojen jakaumat vuoden 2016 seurojen aineistossa (%) (n= 816)

	Yhteistyömuoto				
	On yhteistyötä	Toiminta	Tila	Talous	Muu
Lajiliitto/-liitot	87	68	5	11	25
Kunnan liikuntatoimi	83	51	45	31	10
Paikalliset seurat	83	37	15	3	24
Koulutoimi	67	40	35	2	10
Yritykset	67	24	7	44	10
Kodit	66	54	3	13	16
Liikunnan aluejärjestö	66	48	3	6	22
Tiedotusvälineet	66	40	2	3	14
Kunnan tekninen toimi	53	12	38	3	6
Valo	43	28	1	3	16
Kunnan nuorisotoimi	39	27	6	2	7
Liikunta- ja urheiluopistot	38	27	8	2	10
Kunnan sivistystoimi	33	18	7	5	6
Työpaikat	29	18	2	6	7
Paikallinen seurayhtymä tms.	28	18	3	1	10
Päiväkodit	27	20	4	0	5
Kylätmk/ asukas yhdistys	25	19	3	2	6
Kunnan kulttuuritoimi	19	11	2	2	5
Muu kunnallistoimi	19	6	3	5	6
Kuntoliikuntajärjestöt	18	13	1	0	5
Lions, Rotaryt yms.	17	7	0	8	3
OK:n urheiluakatemia	17	15	2	2	4
Kirkko/srk:t yms.	16	10	2	1	5
Kunnan sos. ja terv. toimi	15	9	1	1	5
Yliopistot/korkeakoulut	15	9	2	4	5
Olympiakomitea	15	10	0	2	5
TUL	14	10	0	1	5
Eläkeläisjärjestöt	13	9	2	0	3
Vammaisurheilujärjestöt	12	8	1	2	4
Kansalais-/työväenopistot	11	6	2	1	3
Opiskelijajärjestöt	9	6	1	1	3
Puolustuslaitos	9	6	1	0	3
FSI	7	5	3	2	2
Työmarkkinajärjestöt	6	3	0	1	2
Poliittiset järjestöt	5	2	1	0	2
Kansanterveysjärjestöt ja/tai Soveli	4	2	0	0	2
Muut yhteisöt	5	3	1	1	1

Tehdyt mittarin muutokset tekevät aiempien vuosien tilanteeseen nähden suoraan vertailemiseen epävarmuutta, mutta suuntaa-antavia havaintoja voi yrittää tehdä. Taulukossa 8 on esitetty seurojen yhteistyö liikunnan ulkopuolisten tahojen kanssa vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa ja taulukossa 9 liikuntajärjestelmän tahojen kanssa.

Taulukko 8. Seurojen vakiintuneen yhteistyön yleisyys liikuntajärjestelmän ulkopuolisten tahojen kanssa vuosien 2006 (n=550) ja 2016 (n=816) aineistoissa

	v. 2006	v. 2016
Kunnan liikuntatoimi	92	83
Koulutoimi	70	67
Yritykset	70	67
Kodit	71	66
Tiedotusvälineet	61	66
Kunnan tekninen toimi	47	53
Kunnan nuorisotoimi	50	39
Kunnan sivistystoimi	30	33
Työpaikat	35	29
Päiväkodit	24	27
Kylätmk/ asukasyhdistys	28	25
Kunnan kulttuuritoimi	23	19
Muu kunnallistoimi	17	19
Lions, Rotaryt yms.	21	17
Kirkko/srk:t yms.	19	16
Kunnan sos. ja terv. toimi	17	15
Yliopistot/korkeakoulut	13	15
Eläkeläisjärjestöt	16	13
Kansalais-/työväenopistot	11	11
Opiskelijajärjestöt	11	9
Puolustuslaitos	13	9
Työmarkkinajärjestöt	11	6
Poliittiset järjestöt	11	5
Muut yhteisöt	7	5

Valtaosassa liikuntajärjestelmän ulkopuolisista yhteistyökumppaneista yhteistyötä tekevien osuus oli vuonna 2016 pienempi kuin kymmenen vuotta aiemmin. Pudotus oli monen tahon kohdalla kahdesta viiteen prosenttiyksikköä, mikä todennäköisesti selittyy kysymyksen muotoilun muutoksilla. Suurin ja maininnanarvoisin muutos löytyi kunnan nuorisotoimesta. Vuonna 2006 puolet seuroista kertoi tekevänsä vakiintunutta yhteistyötä kunnan nuorisotoimen kanssa. Kymmenen vuotta myöhemmin vastaava osuus oli 39 prosenttia.

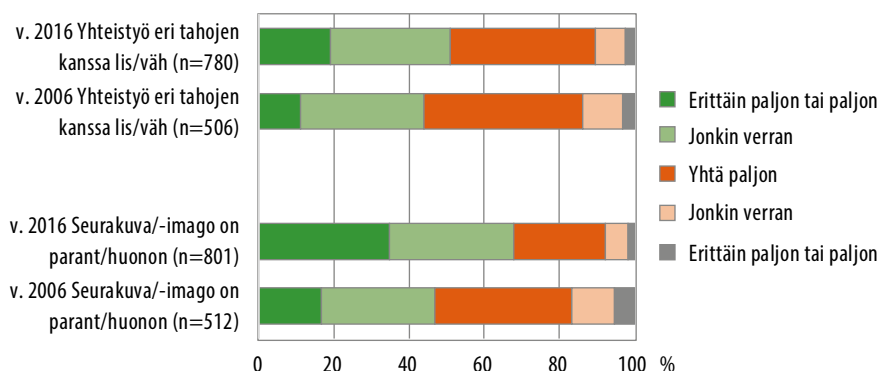
Yhteistyön vähenemiseen viittaavien lukujen rinnalla ne tahot, joiden kanssa yhteistyö oli yleistynyt mittarin muutoksesta huolimatta, nousevat kiinnostaviksi. Paria kolmea prosenttiyksikköä suuremmat luvut vuonna 2016 kuin vuonna 2006 oli tiedotusvälineiden ja kunnan teknisen toimen kanssa tehtävässä yhteistyössä.

Liikuntajärjestelmän tahojen kanssa seurojen yhteistyön yleisyyttä kuvaavat luvut olivat kymmenen vuoden takaisia suuremmat lajiliittojen ja paikallisten seurojen sekä ymmärrettävästi Olympiakomitean kohdalla. Yleisimmin osuus oli pudonnut TUL:n kanssa yhteistyötä tekevien osuudessa.

Taulukko 9. Seurojen vakiintuneen yhteistyön yleisyys liikuntajärjestelmän tahojen kanssa vuosien 2006 (n=550) ja 2016 (n=816) aineistoissa

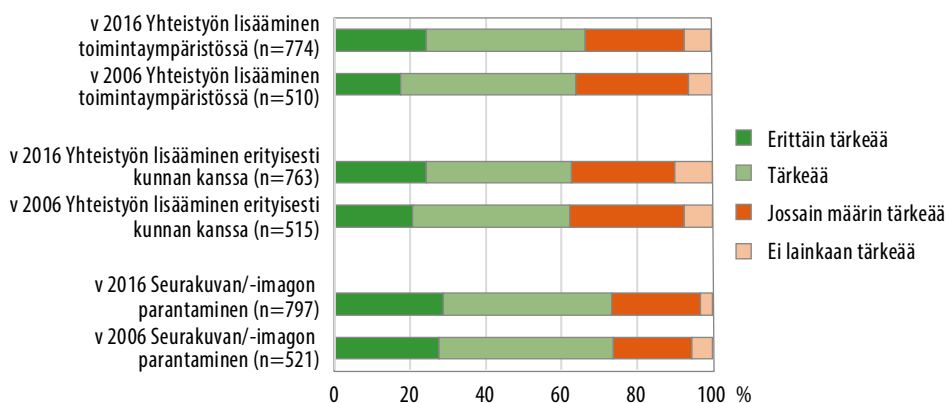
	v. 2006	v. 2016
Lajiliitto/-liitot	75	87
Paikalliset seurat	75	83
Liikunnan aluejärjestö	70	66
SLU/ Valo	55	43
Liikunta- ja urheiluopistot		38
Paikallinen seurayhtymä tms.	31	28
Kuntoliikuntajärjestöt	29	18
OK:n urheiluakatemia		17
Olympiakomitea	5	15
TUL	24	14
Vammaisurheilujärjestöt		12
CIF/ FSI	4	7
Kansanterveysjärjestöt ja/ tai Soveli		4

Kun seuroilta kysyttiin arviota siitä, oliko seuran yhteistyö ympäristön tahojen kanssa lisääntynyt vai vähentynyt, noin puolet katsoi yhteistyön lisääntyneen ja vain noin joka kymmenes vähentyneen (kuvio 62). Ympäristösuhteiden kannalta on oleellista, millaisena näyttäytyy ulkopuolisten katseille. Vuonna 2006 vajaa puolet (46,9 %) seuroista arvioi julkikuvansa kohentuneen edeltäneen kymmenen vuoden aikana vähintään jonkin verran. Uudemmassa aineistoissa vastaavan arvion tehneitä seuroja oli yli kaksi kolmannesta (67,2 %).

Kuvio 62. Ympäristösuhteisiin liittyviä muutoksia edeltäneen kymmenen vuoden aikana vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa

Siitä huolimatta, että sulkeutumisstrategioihin kuuluva perinteinen ympäristöstrategia oli lisännyt suosiotaan, seurat ilmoittavat yleisesti paneutuvansa jatkossa yhteistyön lisäämiseen (kuvio 63). Asiaa kysyttiin niin yleisesti kuin erityisesti kuntaa koskien. Vastaukset olivat lähes identtiset, eikä eroja juurikaan ole vuotta 2006 ja vuotta 2016 koskevien vastausten kesken. Noin kaksi kolmannesta seuroista piti vähintään tärkeänä yhteistyön lisäämistä ylipäätään toimintaympäristönsä tahojen kanssa ja kunnan kanssa erityisesti. Seuran julkikuvan parantamisen osalta näin ajatteli noin kolme seuraa neljästä.

Kuvio 63. Ympäristösuhteisiin liittyvien lähitulevaisuuden painotusalueiden tärkeys vuoden 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

Yhteenveto ympäristösuhteista

- Kaupungistumiskehitys heijastuu seurojen toimintaan.
- Kuntarajojen merkitys seuratoiminnan määrittäjänä on heikentynyt.

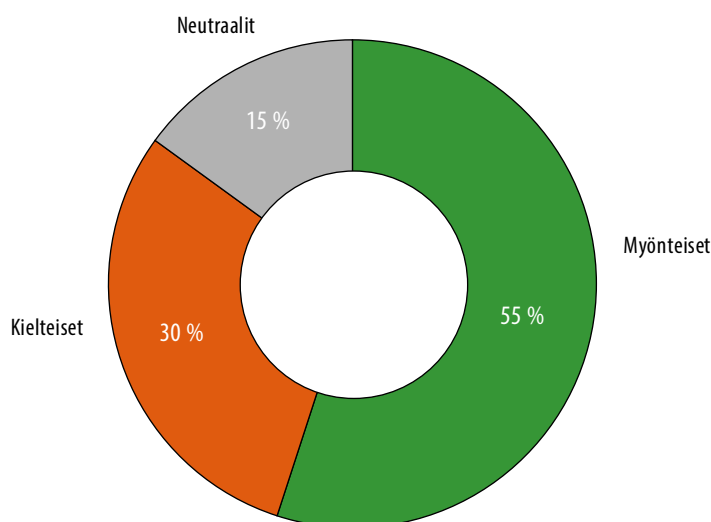
5.9 Seurojen muutosten yleistarkastelu

5.9.1 Muutokset avovastausten perusteella

Vuoden 2016 kyselyn lopussa seuroilta kysyttiin vuoden 2006 tapaan avovastauksilla edellisen kymmenen vuoden aikana tapahtuneista merkittävimmistä muutoksista. Yhteensä 721 seuraa antoi kyselyn tähän kohtaan 1931 vastausta eli yksittäisestä seurasta nostettiin esille keskimäärin 2,8 merkittävää muutosta. Avovastaukset luokitettiin seitsemään sisältöluokkaan (toiminta, jäsenistö/toimijat, talous, hallinto, toimitilat, laadulliset ja muut) sekä kolmeen laatuluokkaan eli myönteiset, kielteiset ja neutraalit.

Myönteiset muutokset enemmistönä

Seuratoiminta oli tämänkin aineiston perusteella kehittynyt edeltäneen kymmenen vuoden aikana pääosin myönteiseen suuntaan. Avovastauksista 55 prosenttia (52 % vuonna 2006) tuli luokitetuiksi myönteisten ryhmään (kuvio 64). Toisin sanoen ilmaisut, kuten "talouden kohentuminen", "lisääntynyt toiminnan määrä" ja "valmennustiimin vahvistuminen" olivat yleisempiä kuin kielteiset luonnehdinnat tyyliin "toiminnan supistaminen", "toimijoiden väsyminen" tai "lajitoiminnan hiipuminen". Myönteisiä vastauksia oli lähes kaksikertainen määrä kielteisiin vastauksiin nähden.

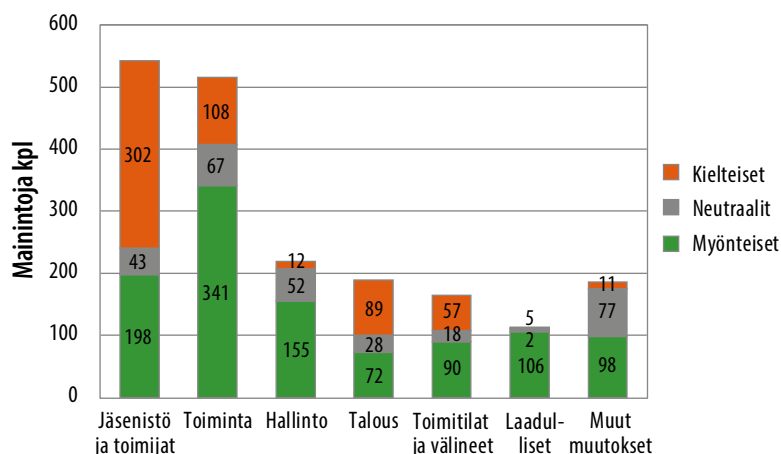
Kuvio 64. Edeltäneen kymmenen vuoden merkittävimpien muutosten luonne seurojen avovastausten perusteella vuoden 2016 aineistossa (n = 721 seuraa; 1931 vastausta)

Valtaosa esiin nostetuista muutoksista koski seuran jäsenistöä tai itse toimintaa. Näitä kahta sisältöluokkaa koski 55 prosenttia kaikista vastauksista. Hallintoa, taloutta ja toimitiloja koskevat muutokset nostettiin huomattavasti harvemmin merkittävien muutosten joukkoon.

Jäsenistöä ja toimijoita koskevat muutokset olivat ainoa sisältöluokka, johon vastaajat antoivat yleisemmin kielteisiä kuin myönteisiä vastauksia (kuvio 65). Valtaosa kielteisistä maininnoista koski tätä teema-aluetta. Yleisin murhe oli mukanaolijoiden aktiivisuuden puute. ”Talkoohenki on kadonnut” kuten eräs seurajohtaja asian ilmaisi. Osalla seuroista haasteena oli myös harrastajien lukumääräinen vähentyminen. Positiiviset muutokset puolestaan koskivat pääosin seuran harrastajien määrän lisääntymistä.

Toiminnan muutokset koettiin pääosin positiivisina. Toiminnan määrä tai laatu oli parantunut ja uusia toimintoja oli käynnistetty. Hallinnon osalta kehuttiin seuran järjestelmien kehittymistä muun muassa palkattujen toimihenkilöiden ansiosta. Avovastausten perusteella harvalla seuralla oli ongelmia talouden kanssa. Silti moni seura koki tilanteen heikentyneen ulkopuolisen rahoituksen osalta muun muassa kunnan tai sponsorien tukien vähentymisenä.

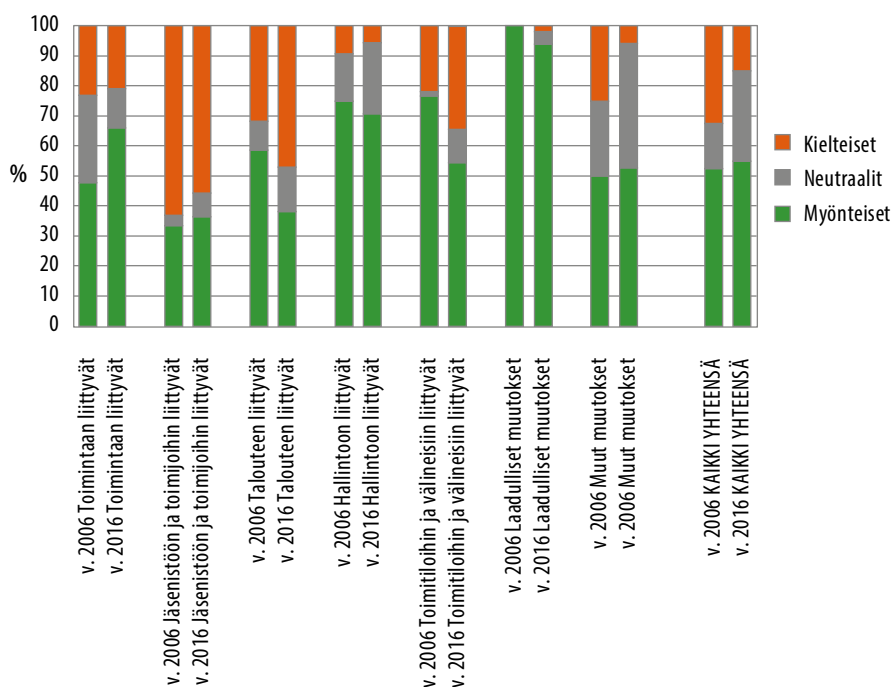
Muiden muutosten joukossa huomionarvoista oli laajentunut tai parantunut yhteistyö eri toimijatahojen kanssa. Laadulliset muutokset olivat yleisellä tasolla ilmaistuja yleisiä arvioita seurasta ja ne olivat lähes kaikki myönteisiä. Yleisin teema niissä oli toiminnan ammat-
timaistuminen.

Kuvio 65. Vuoden 2016 aineiston seurojen avovastaukset merkittävimmistä muutoksista edellisen kymmenen vuoden aikana eri osa-alueilla (n = 721 seuraa; 1931 mainintaa)

Suhteutettujen jakaumien avulla voi verrata vuotta 2016 ja vuotta 2006 koskevien avovastauksien antia keskenään (kuvio 66). Toimintaan liittyvissä asioissa muutokset uudemmassa aineistossa olivat yleisempiä kuin vuoden 2006 aineistossa. Vastaavasti talouteen ja toimitiloihin sekä välineisiin liittyvät muutokset olivat menneet aiemmassa aineistossa suhteellisesti useammin parempaan suuntaan. Kaikkien muutosten kautta asiaa tarkasteltaessa voi todeta, että myönteisten muutosten osuus oli kummassakin aineistossa yli puolet, mutta kehitys näyttää olleen viime aikoina suotuisaa, sillä kielteisten osuus oli uudemman aineiston seuroissa vähäisempi.

Kaiken kaikkiaan suurella osalla seuroista toiminta oli muuttunut pääosin hyvään suuntaan. Etenkin myönteisen kehityksen seuroilla toiminta oli entistä suunnitelmallisempaa, tehokkaampaa ja tavoitteellisempaa. Kehityksen pullonkaulaksi voi muodostua kuitenkin vapaaehtoisen seuraväen jaksaminen kehitysvauhdissa mukana.

Kuvio 66. Seurassa edeltäneen kymmenen vuoden aikana tapahtuneiden avovastauksella kuvattujen muutosten jakaumat osa-alueittain vuosien 2006 ja 2016 aineistojen seuroissa

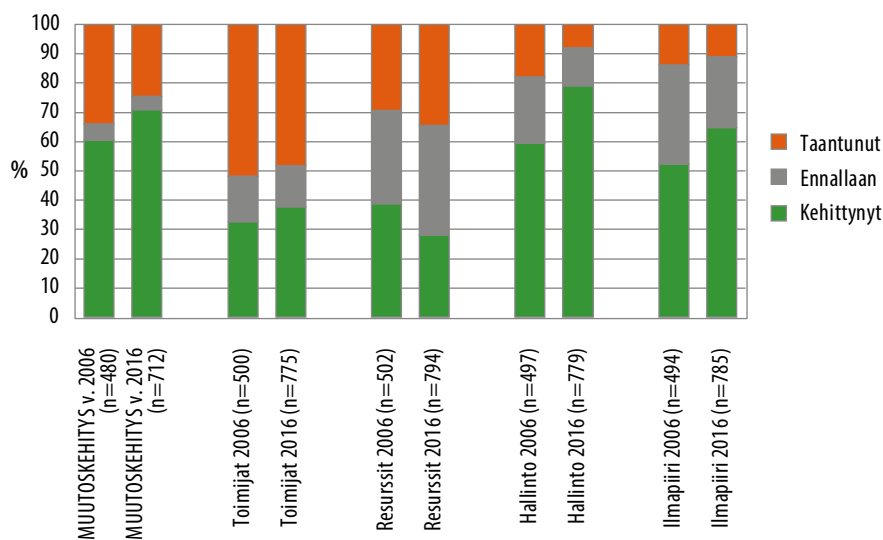
5.9.2 Kehityssuunnat summamuuttujien perusteella

Kysymyksen 37 muutosmuuttujista tehtiin toimijoiden, ilmapiiriin, hallinnon ja resurssien edellisen kymmenen vuoden aikaista muutosta kuvaavat osa-alueittaiset summamuuttujat (liite 3). Nämä summamuuttujat yhteen laskemalla muodostettiin koko muutoskehitystä kuvaava kokonaismuuttuja. Summamuuttujat luokitettiin lukuarvojen perusteella kolmeen luokkaan: taantuviin, ennallaan pysyviin ja kehittyviin.

Kuviossa 67 on esitetty edellä mainittujen summamuuttujien jakaumat vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa. Toimijoihin liittyvissä pylväissä on eniten taantumista kuvaavaa väriä, mutta vuoden 2016 aineiston seuroissa tilanne oli hieman suotuisampi kuin kymmenen vuotta aikaisemmin. Myönteistä kehitystä oli tässä suhteessa ollut myös ilmapiirissä ja hallinnossa. Resurssien muutosta kuvaavat pylväät kertovat, että vuonna 2016 alle 30 prosentissa seuroista resurssit olivat kehittyneet lähimenneisyydessä suotuisaan suuntaan, kun vastaava osuus vuoden 2006 aineistoissa oli lähes 40 prosenttia.

Kaiken kaikkiaan myös summamuuttujien perusteella seurakenttä huomioiden kehittyneet myönteiseen suuntaan. Vuonna 2006 noin 60 prosenttia vastanneista seuroista voitiin luokitella kehittyneiden seurojen joukkoon. Vuonna 2016 osuus oli kymmenen prosenttiyksikköä suurempi. Vastaavasti taantuneita seuroja oli vuonna 2006

noin kolmannes, kun taas vuoden 2016 aineistossa tällaisten seurojen osuus oli noin yksi neljästä.

Kuvio 67. Muutoskehitys vuosien 2006 ja 2016 aineistoissa summamuuttujien avulla tarkasteltuna

Edellisessä seuratuksimuksen raportissa todettiin, että asiantuntemuksen summa korreloi myönteisen muutoskehityksen kanssa voimakkaimmin (Koski 2009, 125). Tuolloin korrelaatio oli ,32. Uudemman aineiston havainnot tukevat tuota havaintoa. Siinä korrelaatio oli jokseenkin sama (,33). Aiemmin kerrottu asiantuntemuksen laaja-alainen vahvistuminen on tästäkin näkökulmasta seurojen tulevaisuuden kannalta myönteinen tieto.

Yhteenveto muutosten yleistarkastelusta

- Valtaosassa seuroista kehitys on ollut myönteistä. Edellisessä seuratuksimuksessa havaittu suotuisa kehitys seurakentällä on jatkunut.
- Yleisimmin ongelmia esiintyy toimijoihin liittyen.

6 Yhteenvedoa ja pohdintaa

Aika on suhteellinen käsite. Niinpä 30 vuotta on yhtäältä esimerkiksi ihmiselämään suhteutettuna melko pitkä aika. Toisaalta ihmiskunnan tai yhteiskunnan historiaan suhteutettuna jakso ei ole kovinkaan mittava. Yhdistystoiminnan ja yksittäisen yhdistyksen muutosten tarkasteluun sen voi väittää olevan riittävä.

Quinnin ja Cameronin (1983) organisaation nelivaiheista (innostus, kollektiivisuus, muo-
dolistuminen, uusiutuminen tai kuihtuminen) elämänkaarimallia hyödyntämällä on esitetty, että liikuntaseuran perussyklissä nousuvaihe kestäisi tyypillisimmillään viidestä kymmeneen vuotta. Nousun jälkeen seuraa mallin mukaan hiipuminen tai uusi nousu. Vetäjä-
sukupolvien vaihdokset yksittäisissä seuroissa näkyvät syklisyytenä. (Koski 1994, 102–103). Yhden kokonaisen syklin mitta lienee tyypillisimmillään kymmenen tai 15 vuotta. Näin ollen yksittäisessä riittävän vanhassa seurassa on tämän tutkimuksen tarkastelujakson aikana ollut vähintään pari kolme tällaista sykliä. Hiipumiset ja nousuvaiheet kertovat isossa kuvassa koko seurakentän muutoksista.

Aiemmissä seuratutkimuksen raporteissa (Koski 2000b; Koski 2009) on pohdittu muutoksen ongelmallisuutta tutkimuskohteena. Todettakoon tässä vain se, etteivät muutokset pääsääntöisesti ole kovin yksiselitteisiä ja niin suoraviivaisesti tulkittavissa, kuten helposti tehdään. Esimerkiksi määrällisessä tarkastelussa voisi olla niin, että kolmannes seuroista olisi jäsenmäärältään pienentynyt, kolmannes suurentunut ja loput olisivat säilyneet entisen kaltaisina. Tuloksiin voitaisiin pelkistetysti keskiarvon perusteella kirjata, ettei muutosta ole tapahtunut huolimatta siitä, että kahdessa kolmanneksessa seuroista on voinut käydä melkoinen myllerrys. Toisaalta muutokset ovat kiehtovia ja niitä helposti myös korostetaan. Kuitenkin monessa tapauksessa ympäristön muutospainoiden keskellä juuri se, mikä on pysyvää, olisi myös oleellista tunnistaa.

6.1 Muutokset ja seuratoiminnan kehityssuunnat

Useat trendeistä, jotka vuoden 2016 aineiston avulla tunnistettiin, oli havaittu jo aiempien aineistojen perusteella. Monilta osin ne olivat entisestään vahvistuneet ja tehneet siinä mielessä kuvasta selkeämpää. Näitä kehityssuuntia ovat *eriytyminen, monimuotoistuminen, ammattimaistuminen ja kustannustason nousu*. Yhteistä keskeisimmille kehityskuluille on, että ne peilaavat yhteiskunnassa tapahtuvia ilmiöitä ja muutoksia. Liikunta- ja urheiluseurat eivät siis ole irrallisia toimijoita, vaan elävä ja oleellinen osa yhteiskuntaa. Samalla ne ovat liikuntakulttuurin lipunkantajia ja siinä tehtävässä ei vain konkreettisen toiminnan tuottajia vaan myös paikallisesti liikunnan ja urheilun puolestapuhujia ja edunvalvojia.

Tulosten perusteella liikunta- ja urheiluseuroilla menee pääosin hyvin. Tämän vuosituhannen puolella kasvu- tai kehitysvauhti monella mittarilla on ollut yllättävänkin kova. Seuratoiminta on monimuotoistunut, laajentunut ja vahvistunut. Liikunnan yhteiskunnallinen asema on kohentunut ja tässä mielessä myös liikunta- ja urheiluseuratoiminnan merkityksen voi väittää olevan entistä suurempi. Se on edelleen vahva osa kansalaistoimintaa ja sillä on merkittävä yhteiskunnallinen tehtävä. Lapsista jo yhdeksän kymmenestä on jossain vaiheessa mukana seuratoiminnassa ennen aikuisikää ja puolet 9–15-vuotiaista on mukana toiminnassa aktiivisesti ja säännöllisesti (Mononen, Blomqvist, Koski & Kokko 2016, 28). Seuratoiminta koskettaa suoraan tai välillisesti suurta osaa koko kansasta.

Seuratoiminnan perinteinen rooli liikuntakulttuurin dynamona, terveyden ja hyvinvoinnin edistäjänä, nuorison kasvattajana, elämysten tuottajana ja yhteisöllisyyden lähteenä luo vahvan pohjan liikunnan kansalaistoiminnan yhteiskunnalliselle merkitykselle, mutta seuratoiminnan yhteiskunnallinen tehtäväkenttä on kasvanut myös talouden ja työllisyyden edistämiseen sekä aiempaa monipuolisempaan ja vaikuttavampaan kumppanuuteen valtion, kuntien ja yritysten kanssa.

Kolmen vuosikymmenen aikana ymmärrys liikunnasta on laventunut merkittävästi. Niin kansalaisten kuin yhteiskunnankin intressit liikuntakulttuurilta ja sitä tuottavilta toimijoilta ovat monimuotoistuneet. Seurojen toiminta onkin monipuolistunut niin toiminnan sisältöjen kuin kohderyhmienkin osalta. Esimerkiksi väestörakenteen ikääntyminen näkyy seurojen kehityksessä (vrt. Ibsen & Seippel 2010). Toimintaa ikääntyneille on tarjolla aiempaa yleisemmin ja ikääntyneiden suhteellinen osuus jäsenistössä ja myös seurajohdossa on ollut kasvussa.

Seuroissa tapahtunut kehitys peilaa yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasioissa yhteiskunnallisia muutoksia. Selkeimmin asia on nähtävissä naisten aseman kautta. Naiset ja tytöt ovat nimittäin viime vuosikymmeninä saaneet enemmän ja monipuolisemmin tilaa aiemmin miesten lähes kokonaan hallitseamalla kentällä. Naisten asema seuratoiminnassa on vankistunut ja laajentunut. Puheenjohtajien joukossa naisten osuus on kaksinkertaistunut

1980-luvulta. Silti osuus on pienempi kuin jäsenistössä. Muilla tarkastelluilla tehtävälueilla naisten osuus oli samaa luokkaa kuin heidän osuutensa jäsenistössä.

Koko seurakentällä tarjonta on monipuolistunut, mutta yksittäisten seurojen tasolla laji-orientaatio on vankistanut otettaan. Yhden lajin seurojen osuus koko seurakentästä on jo 70 prosenttia. Leimaa-antavaa monessa seurassa on lajikulttuurin ylivalta suhteessa seurakulttuuriin. Toisaalta yksittäisen lajin kautta seuran tekeminen keskittyy olemassaolonsa ytimeen eli urheiluun. Kolme vuosikymmentä sitten seuroihin ei kohdistettu kovin paljoa ytimen ulkopuolisia odotuksia ja seurat saattoivat keskittyä puhtaasi omaan intressialaansa, urheiluun. Tutkimuksen aineisto antoi viitteitä monimuotoisuudesta huolimatta myös paluusta tämän näkökulman suuntaan.

Yksi merkittävimmistä kehitystrendeistä jo 1980-luvulta alkaen, mutta erityisesti edeltäneen kymmenen vuoden aikana, on kansainvälisestäkin havaittu trendi, että vapaaehtoistoimijoiden rinnalle palkataan yhä useammin kokopäiväisiä palkallisia työntekijöitä. Vielä kymmenen vuotta sitten palkallisia oli lähinnä kaikkein suurimmissa ja kilpaurheilussa korkealla tasolla toimivissa seuroissa. Tuoreimman aineiston perusteella palkatut olivat yleistyneet myös pienemmissä ja toimintatarkoitukseltaan kaikenlaisissa seuroissa.

Vuonna 2016 seuroissa työskenteli yli 5 000 päätoimista ja 28 000 osa-aikaista työntekijää. Seurat alkavat siis olla työllistämisenkin näkökulmasta merkittäviä yhteiskunnallisia toimijoita. Ennustettavissa on, että työllistäminen yleistyy lähitulevaisuudessa entisestään. Ylipäätään on hyvä muistaa seurat myös taloudellisina toimijoina, vaikka vapaaehtoistyön suurta rahallista arvoa ei ottaisiakaan laskuun mukaan. Vuoden 2016 suomalaisseurojen vuotuisten kulujen kokonaissumman perusteella voi arvioida, että kansallisella tasolla puhutaan jo miljardiluokan liikevaihdosta. Kaikkien seurojen taloudellisten kulujen summa oli yli kolminkertaistunut 20 vuoden aikana. Trendin nouseva kulmakerroin ennakoi kehityksen jatkuvan myös tulevina vuosina. On syytä myös muistaa, että seuratoiminnassa on myös paljon välillisiä kuluja, jotka eivät kierrä seurojen budjetin kautta. Muun muassa varustehankinnat ja monien seuratoimintaan liittyvien matkojen kulut jäävät pääosin perheiden ja harrastajien suoraan maksettaviksi.

Seuratoiminnan välillinen vaikutus ulkopuolisten toimijoiden talouteen ja näin myös työllisyyteen on vuosi vuodelta suurempi. Niiden toiminta työllistää välillisesti monia seurojen ulkopuolisia ammattilaisia esimerkiksi urheiluvälineiden valmistukseen ja myyntiin tai tiettyjen ostopalvelujen (esim. hieronta) käyttöön liittyen.

Ammattimaistumisen ja väestön koulutustason nousun myötä seurojen käytössä oleva asiantuntemus on vuosikymmenten aikana kohentunut ja monipuolistunut. Asiantuntemus tai osaaminen lienee selkein yksittäinen tekijä, jolla seuratoiminnan kehitys niin yksittäisessä seurassa kuin koko seurakentälläkin on selitettävissä. Toimijat osaavat hyödyntää opiskelussa ja työnsä kautta hankittua pääomaa myös yhdistystoiminnan parissa.

Koko seurakentän tarkastelussa nousi esiin, että yhtäältä pienten seurojen ja toisaalta suurimpien seurojen osuudet olivat kasvaneet. Seurakenttä on siis edelleen eriytyvässä, eikä kuva seurasta voi olla kovin yhtenäinen, sillä kirjo on laaja ja moninainen. Osa seuroista on kasvu- ja kehityshaluisia, osa taas kiinnostunut vain oman kaveripiirin ajankulusta. Suurimpien seurojen toiminta herättää myös kiinnostusta ja odotuksia ympäröivissä tahoissa. Yksi tärkeimmistä niihin liittyen on kunta.

Vaikka seurojen tuloista kunnallisen seuratuon osuus on suhteellisen pieni, ovat seuramatalla tavalla riippuvaisia suoraan tai epäsuoraan kunnan resursseista ja kunnassa harjoitettavasta liikuntapolitiikasta. Tilojen riittävyys ja tilojen maksullisuus nousivat tämän tutkimuksen havainnoista asioina, joihin eri yhteyksissä olisi seuratoiminnan näkökulmasta syytä paneutua. Tila-asiat kuluttivat aiempaa enemmän seuran toimintapotentiaalia ja talousresursseja. Kuntien taloudellinen tilanne lienee yksi syy, miksi tilojen maksullisuuteen oli yleisemmin siirrytty. Ei voi kuitenkaan olla kuntienkaan edun mukaista, että sen piirissä toimivien seurojen toimintaedellytyksiä heikennetään. Yksi kehityslinja, joka kertoo kuntien ja seurojen keskinäisen kytkennän löyhentymisestä, liittyy seurojen käyttämiin tiloihin. Yksityisten liikuntatilojen ja seuran itse omistamien liikuntatilojen käyttö oli nimittäin yleistynyt selvästi 30 vuoden aikana.

Kuntien ja seurojen suhteeseen liittyen Ibsen ja Seippel (2010) ennakoivat Tanskan ja Norjan tilannetta pohtiessaan, että kunnat ryhtyvät asettamaan seuroille entistä enemmän velvoitteita tai toiveita esimerkiksi ennaltaehkäisevän terveystyön suuntaan. Suomessakin on seuroja jo aika pitkään houkuteltu ottamaan vastuuta jäsenistönsä lisäksi myös muiden kuntalaisten hyvinvoinnista. Seuroja on houkuteltu aktiivisesti rahalla tai ilman rahaa edistämään muun muassa aikuisten, erityisryhmien, maahanmuuttajien, koulujen, päiväkotien ja lähes kaikkien ei liikunnallisesti aktiivien hyvinvointia. Moni seura on myös näihin "huutoihin vastannut". Nähtäväksi jää mitä mahdollinen sote- ja maakuntauudistus seurojen näkökulmasta tarkoittaa.

Hyvinvoinnin edistämisen lisäksi seurojen kilpa- ja huippu-urheilutoiminnalla nähdään myös muunlaista arvoa kaupungeissa ja kunnissa. Tunnettu seura ja etenkin sen edustusurheilu on nähty tärkeänä etenkin pienempien kuntien yhteisöllisyydelle ja imagolle. Vastaavasti joissakin suuremmissa kunnissa suuria seuroja houkutellessaan anomaan ja järjestämään erilaisia tapahtumia esimerkiksi taloudellisten vaikuttimien takia.

Kasvaneesta yhteiskunnallisesta roolista huolimatta seuratoiminta ei usein Suomessa nouse otsikoihin tai edes poliittisen keskustelun puheenaiheeksi. Ruotsissa seuratoiminta nousi jo vuosia sitten puheenaiheeksi myös politiikan ylätasolla, minkä seurauksena valtion panostukset seuratoimintaan kasvoivat merkittävästi vuodesta 2007 alkaen (Ett år med Idrottslyftet 2009). Nähtäväksi jää, missä määrin seuramat nousevat Suomen keskustelussa esiin, kun parhaillaan tekeillä olevaa liikunnanpoliittista selontekoa käsitellään.

6.2 Seurakentän monimuotoistumisesta

Seurojen monimuotoistuminen ei pidä sisällään vain toimintojen kirjon kasvua, vaan myös se, mitä seura on, näyttäytyy tänä päivänä kovin moninaisella tavalla. Liikuntaseuran tai urheiluseuran määrittely on tullut tämän kehityksen myötä aiempaa hankalammaksi. Patentti- ja rekisterihallituksessa liikunta- ja urheiluseurojen tiedot kerätään termin ”liikuntayhdistys” alle. Joukosta löytyy 1) *koulujen ja oppilaitosten seuroja*, 2) *työpaikkojen seuroja*, 3) *asukas- ja kyläyhdistysten seuroja* ja 4) *kaveriporukoiden perustamia seuroja*, joiden toiminta voi olla satunnaista tai kausiluonteista. Oman hankaluutensa tuovat 5) *uusien erikoislajien yhdistykset*, joiden osalta käydään vielä keskustelua, kuuluuko laji ylipäättään liikunta- ja urheilukäsitteen alle (esim. e-urheilu). Lisäksi kuntien listoilla tai erilaista hankerahoitusta hakeneiden joukossa on perinteisesti 6) jonkun *toisen toimialan yhdistyksiä*, jotka järjestävät myös liikuntatoimintaa (esim. nuorisola).

Liikunta- ja urheilutoiminnan kylkeen on syntynyt myös yhdistyksiä, joiden päätarkoitus ei ole järjestää jäsenilleen liikkumista, kuten 7) *erotuomarikerhot*, 8) *organisoiuneet faniryhmät* ja erilaiset 9) *tukiyhdistykset ja säätiöt*. Lisäksi paikallisesti harrastetason kilpailutoimintaa varten on perustettu yhdistyksiä pyörittämään 10) *harrasteliigoja* (esim. erilaiset kortteliliigat). Harrasteliikuntaan ja -urheilun perinteiseen joukkue- tai ryhmätoimintaan on syntynyt myös muutamia toimintaansa useammalle paikkakunnalle levittäytyneitä 11) *ketjuja* (esim. Icehearts, WAU). Muutamille paikkakunnalle on syntynyt myös 12) *paikallisten seurojen yhteistyöyhdistyksiä*.

Seurakäsitteen määrittelyä ja ymmärrystä sekoittavat myös viime vuosina yleistyneet seuratoiminnan organisoitumisen erikoismuodot kuten 13) *Oy-seurat* (esim. muutamien valtalajien pääsarjojen edustusjoukkueet), 14) *konserniseurat* eli saman seuranimen alla toimii useampia ry-yhdistyksiä tai osakeyhtiöitä. Eräissä lajeissa, kuten hiihdossa on alkanut ilmaantua tallihenkisiä yhteenliittymiä 15) *teameja*, joissa aikuisten edustusurheilijat muodostavat oman edustusseuran ilman perinteistä laajempaa seuratoimintaa. Lisäksi yhtenä seuratyypinä voi nostaa esiin kunnallisen liikuntatoimen tuen näkökulmasta hankalan ryhmä eli yli kuntarajojen toimivat 16) *alueelliset seurat*, joiden jäsenet tulevat useamman kunnan alueelta.

6.3 Seuratoiminnan mallit 1.0 ja 2.0

Seurojen monimuotoistuminen tarkoittaa myös sitä, että perinteinen ”kansallisromanttinen” kuva paikallisesta yhteisöllisesti kiinteästä pitkästä perinteestä omaavasta urheiluseurasta, jossa on 200–300 jäsentä, joille toimintaa tarjotaan, jää kapeaksi näkymäksi koko kentästä. Tämä kansallisromanttinen malli on ikään kuin seuran prototyyppi, versio 1.0.

Näitäkin seuroja toki edelleen löytyy, mutta etenkin pääkaupunkiseudulla ja kasvukeskuksissa suurimpien seurojen toimintaa versio 1.0 ei kovin hyvin enää kuvaa. Esimerkiksi lukuisat pienet alle 50 jäsenen seurat toimivat kukin omalla tyylillään. Homma voidaan kavereiden kesken toteuttaa niin, että yksi aktiivinen toimija hoitaa seuran hallinnolliset muo-
dollisuudet älypuhelimellaan. Suurissa seuroissa toiminta on voinut edetä versioksi 2.0. Tällaisessa seuran jäsenmäärä ja kulubudjetit ovat suuria. Seuran keskeiset toimet toteutetaan palkattujen päätoimisten avulla ja ote on ammattimaista. Jäsenten lisäksi mukana on vuosittain satunnaisia osallistujia tai seura järjestää paljon erilaisia tapahtumia. Hallinnossa sähköiset palvelut ovat jo rutiinia ja viestejä liikkuu paljon eri välineillä ja eri tasoilla. Ryhmillä ja joukkueilla on omat vahvistuneet organisaationsa ja autonomiansa. Sisäisen toiminnan lisäksi seuralla on laaja ulkoinen yhteistyöverkosto.

Seuratoiminnan mallissa 2.0 suunnittelu, asioiden organisointi ja johtaminen on tehostunut. Vapaaehtoistyöstä saadaan enemmän irti ja syntyy suuruuden synergiaetuja. Asiantuntemus seuratoiminnan eri osa-alueilla on jäsentynyttä ja korkeatasoista. Asiat ja suunnitelmat on linjattu pitkäjänteisesti ja näin toiminta on saatu vakaaksi. Yksittäisten aktiivisten puuhaihmissen lopettaessa ei synny suurempia notkahduksia. Toimia arvioidaan ja tekemistä kehitetään aktiivisesti.

Suuruuden, vakauden ja suuremman näkyvyyden myötä ulkopuolinen kiinnostus herää. Samalla seuran valmius reagoida paremmin toimintaympäristön tarpeisiin on kasvanut. Seura on aktiivinen toimija toimintaympäristössään, yhteistyö on monipuolista ja kumppaneiden löytyminen helpompaa.

Seuratoimintamallin 2.0 liittyy kuitenkin kokonaisuuden kannalta myös riskejä. Tämän tutkimuksen havainnot vahvistivat monissakin yhteyksissä esitettyä käsitystä, jonka mukaan "markkinalogiikka" on yleistynyt ja yleistymässä seuratoiminnassa (esim. Koski 2009: Ibsen & Seippel 2010). Talkoitten ja perinteisen vapaaehtoistoiminnan arvo ja idea on vaarassa entisestään hiipua, jos ja kun tarjotuista palveluista ja osallistumisesta halutaan yhä useammin yhtäältä maksaa suoralla maksulla ja toisaalta ottaa markkinahintaa. Kehityksen taustalla on myös se, että kaupallinen yritystoiminta on vähitellen pyrkinyt levittäytymään seurojen pitkään hallitsemaalle toimialalle. Monet seurat ovat ulkoisten paineiden takia alkaneet muovata toimintaansa aiempaa enemmän kysyntäperustaiseksi. Tanskan seuroista 30 prosenttia oli sitä mieltä, että niiden täytyy sopeuttaa toimintaansa ihmisten tarpeiden ja intressien suunnassa ja kilpailla muiden palvelujen tarjoajien kanssa (Ibsen & Seippel 2010).

Kuten todettua kustannusten nousu on tapahtunut myös Suomen seuraympäristössä. Osittain syynä seurojen toimista riippumattomat tekijät, kuten kuntien tilamaksut tai osallistujien kasvaneet laatuvaatimukset, mutta osittain kustannukset ovat nousseet myös seurojen ja niissä toimivien omilla ratkaisuilla. Kustannusten nousun myötä urheilun harrastaminen on monessa seurassa ja monessa valtalajissa entisestään keskiluokkaistunut. Vähävaraisille räätä-

löidyt erilaiset tukimuodot eivät kustannuskehitystä pysäytä, vaan pahimmassa tapauksessa ne antavat ”markkinalogiikan” vallitessa mahdollisuuden edelleen nostaa maksuja.

Kohenneiden kustannusten ja ajan hengen myötä seurauskollisuus ja ”pay back”-henki voi vähentyä. Esimerkiksi lapsensa urheilusta ”markkinahintaa” maksaneet vanhemmat voivat helposti ajatella hoitaneensa osuutensa seuran suuntaan täysimittaisesti. Kokemustasolla ei ole syntynyt tunnesidettä tai ajatusta kiittolisuudenvelasta. Lisäksi useissa tapauksissa lajirakkaus on nykyisin seurarakkautta vahvempaa. Tilanteen, esimerkiksi yksilön kehityksen niin vaatiessa on normaalia ja kivutonta vaihtaa seuraa.

Versiossa 2.0 on sisäänrakennettuna pyrkimys *yritysmäiseen ja ammattimaiseen otteeseen* on yleistä. Perinteiset yritystermit kuten ”asiakkuus”, ”myynti”, ”tuote” ja ”markkinointi” ovat jo laajasti seurojen käytössä. Nykyisten omien jäsenten lisäksi pohditaan paljon uusien jäsenten hankintaa, mutta myös uusia palveluja ulkopuolisille ”asiakkaille” tai kumppaneille. Tämän suuntainen seuran toimintojen kasvu ja kehitys voi viedä puhtia pois nykyisten jäsenten toiminnan kehittämistä ja huomioimisesta.

Suurissa ammattimaisesti toimivissa seuroissa tavoitteellisuus sekä seuran johtaminen ja suunnittelu on pääosin kunnianhimoista. Olemassa olevien joukkueiden tai ryhmien toimintojen organisoitumisastetta on kohotettu ja samalla myös käynnistetty uusia toimintoja. Monessa aktiivisessa ja laajan toiminnan seurassa vapaaehtoisuus on pikemminkin lapsen harrastukseen kuuluvaa velvoitettua tekemistä eräänlaista ”pakotettua vapaaehtoisuutta” kuin varsinaista vapaaehtoisuutta sanan alkuperäismerkityksessä. Lasten vanhemmille työvuorot ilmoitetaan ilman todellista mahdollisuutta kieltäytyä. Tehoa syntyy ja tasapuolisuus toteutuu, vapaamatkustajia ei ole, mutta sivutuotteena voi syntyä myös huonoa ja ahdistunutta ilmapiiriä.

Suuruus tuo mukanaan monia synergiaetuja, mutta samalla on vaarana, että suuri ja ammattimainen organisaatio ”laitosmaistuu”. Toimintatavat ja vastuut on kirjattu toimintasääntöihin ja erilaisiin ohjeistuksiin, mutta samalla inhimillinen vuorovaikutukseen perustuva ja tilannekohtainen maalaisjärjellä asioiden ratkomisen vähenee. Sopimuksellinen toimintatapa syrjäyttää yhteisöllisen. Parantunut selkeys ja tehokkuus ovat monien mieleen, mutta samalla ihmisten välinen luonteva vuorovaikutus vähenee ja tunne oman tekemisen merkityksellisyydestä voi jäädä vähäiseksi.

Kosken (2007; 2009, 12) sopimuksellisuutta ja yhteisöllisyyttä kuvaavassa esimerkissä seuratoimijat ovat kokoontuneet yhteiseen kokoushuoneeseensa neuvonpitoon. Tauon aikana, jolloin huone on tyhjiään, ilmestyy lattialle lätäkkö piimää. Sopimuksellisen toimintakulttuurin seurassa ensimmäisenä paikalle tullut jäisi kädet lanteillaan pohtimaan, kenenköhän tehtäväkenttään kyseinen toimi mahtaisi kuulua. Yhteisöllisen toimintakulttuurin seuroissa taas tulija pyyhkisi lätäkön pois heti ja muut auttaisivat, jos ennättävät.

Version 2.0 seurat joutuvat myös 1.0 seuroja todennäköisemmin tekemisiin juridisten kysymysten kanssa. Esimerkiksi verotukseen liittyviä säädökset ja rajanvedot yhdistys- ja yritys-toiminnan eroista olisi syytä tuntea. Hyvät valmiudet aktiiviseen seuran edunvalvontaan pykäläviidakossa ovat yksi 2.0 seurojen tunnuspiirteistä.

Kasvukeskusten suurimpien seurojen vaikutus koko seurakentässä ja suomalaiseen seurakulttuuriin on suuri. Tulosten yhteydessä todettiin, että kahdeksan prosenttia seuroista jäsenmäärältään suurimmasta päästä piti sisällään 45 prosenttia seurajäsenistä. Tämän suuren osallistujajoukon lisäksi suurten seurojen toimintalogiikalla ja käytännön toimintamalleilla on taipumus valua vuosien saatossa myös muille seuroille. Tätä kautta suuret seurat ovat muovaamassa suomalaista seuratoimintaa kokonaisuudessaan.

On viitteitä siitä, että suurten seurojen kasvu voi myös vallata tilaa pienimmiltä tai keski-suurilta seuroilta. Voi olla, että suomalaisten seurojen polarisaatio edelleen vahvistuu ja seuramäärän kehitys lähtee laskuun, kuten ainakin Norjassa ja Hollannissa tiedetään viime vuosina tapahtuneen (Breuer, Hoekman, Nagel & van der Werff 2015).

6.4 Seuratoiminnan tutkimuksesta

Suomessa on kolmenkymmenvuotinen perinne seurakentän tutkimuksesta seurojen tasolta. Vertailukelpoista tietoa on pidemmältä ajanjaksolta kuin tiettävästi missään muualla. Ajantasaisen tiedonpuutetta seurojen toiminnasta on kuitenkin monilla teema-alueilla. LIITU-tutkimuksen ansiosta lasten ja nuorten liikunnasta ja myös seuratoimintaan osallistumisesta on varsin hyvät tiedot. Tutkimuksen edelleen toistuessa myös pitkäjänteisempää trenditietoa alkaa kertyä. Aikuisten seuraosallistumisesta liikkujana tai muissa rooleissa tuoreita tietoja sen sijaan ei ole käytettävissä. Kansallisen liikuntatutkimuksen lakkauttaminen merkitsi myös sitä, ettei pitkäjänteistä trenditietoa ole enää tarjolla. Tältä osin vuonna 2013 kirjoitettu kommentti siitä, että ”Suomen suurinta kansanliikettä kuvaava tietoaaines on retuperällä” pitää edelleen paikkansa (ks. Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja 2013, 4).

Seuratason tietojen osalta tiedonkeruuta pyritään uudistamaan niin, että kerran kymmenessä vuodessa toteutetusta aineiston keruusta voitaisiin päästä sujuvampaan menettelyyn. Tiedolla johtamisen näkökulmasta olisi tärkeää, että tarjolla olisi monipuolista ja ajantasaista tietoa seuroista. Esimerkiksi valtiovalta, kunnat, järjestöt ja alan tutkijat mutta myös seurat ja seurajohtajat hyötyisivät, jos kyseistä tietomassaa olisi tarjolla. Asiaa on valmistelu jo jonkin aikaa. Esimerkiksi kuntien liikuntaviranhaltijoilla tuntui olevan hyvä valmius asian kehittämiseen. (ks. Koski 2013) Uuden tiedon keruun perustaksi on luotu sähköinen järjestelmä, niin sanottu Seuraverkko. Se on käyttökelpoinen työkalu esimerkiksi kuntien seuratuon jakamisprosessissa. Tällä hetkellä verkossa on jo yli 2400 seuran tiedot ja sen on

käytössä 45 kunnassa. (ks. <https://www.seuraverkko.fi/>) Tähän tutkimukseen vastanneilla seuroilla oli mahdollisuus kyselyn yhteydessä liittyä Seuraverkkoon. Vastanneista 28 prosenttia liittyi. Osa oli liittynyt jo aiemmin. Seuratutkimuksen näkökulmasta Seuraverkko helpottaa niin tutkijan kuin seuran puolesta vastaavien työtä. Mikäli järjestelmä saadaan täydessä mitassa toimimaan, olisi esimerkiksi järjestöillä ja kunnilla ajantasaiset tiedot omista seuroistaan, eikä seuroja vaivattaisi tavan takaa eri suunnista tulevilla kyselyillä. Tutkimuksellisten tarpeiden tyydyttäminen hoituisi myös kaikkien osapuolien kannalta kevyemmin, sillä olemassa oleva perustieto mahdollistaisi sen, että yksittäisessä tilanteessa selvittäisiin muutamalla yksittäisellä kysymyksellä.

Kaiken kaikkiaan seuratoiminnassa riittää vielä runsaasti tutkittavaa. Tarvetta olisi muun muassa tarkemmille analyyseille erityyppisistä seuroista. Esimerkiksi syventyminen suurien seurojen maailmaan ja toimintaan on hyvin perusteltavissa. Tämän hankkeen jatko-osassa paneudutaankin tuohon teemaan.

LÄHTEET

- Bluedorn, A.C. 1980. Cutting the Gordian know: A critique of the effectiveness tradition in organization research. *Sociology and Social Research* 64, 477–496.
- Breuer C., Hoekman R., Nagel S. & Werff H. 2015. (eds.) *Sports clubs in Europe – A cross-national comparative perspective*. Heidelberg: Springer.
- Cuskelly, G. Hoye, R. & Auld, C. 2006. *Working with volunteers in sport. Theory and practice*. London: Routledge.
- Ett år med Idrottslyftet 2009. Rapport om år 1. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- European Commission 2018a. Record high old-age dependency ratio in the EU.
<http://ec.europa.eu/eurostat/en/web/products-eurostat-news/-/DDN-20180508-1> (viitattu 8.5.2018)
- European Commission 2018b. Special Eurobarometer 472 Report. Sport and physical activity.
<http://ec.europa.eu/commfrontoffice/publicopinion/index.cfm/ResultDoc/download/.../82432> (viitattu 8.5.2018)
- Helander, V. 1998. Kolmas sektori. Saarijärvi: Gaudeamus.
- Heinilä, K. 1986. Liikuntaseura sosiaalisena organisaationa. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, Tutkimuksia No 38. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Heinilä, K. 2001. Terve sielu, terveessä ruumiissa. Jyväskylä: Kopijyvä.
- Heinilä, K. & Koski, P. 1991. Suomalainen liikuntaseura. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu no 125. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura.
- Herrting K. 2009. Valuta för pengarna. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Ibsen, B. & Seippel, Ø. 2010. Voluntary organized sport in Denmark and Norway. *Sport in Society*, 13, 4, 593–608.
- Kalenius, A. & Karhunen, H. 2017. Koulutustason nousu on pysähtymässä. *Tieto & Trendit* *
<http://tietotrendit.stat.fi/mag/article/250/> (viitattu 19.4.2018)
- Koski, P. 1987. Suomalainen liikuntaseura. Mitä seuroistamme tiedetään? Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia No 43. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koski, P. 1991. Liikuntaseurojen organisatorinen toimivuus. Liikunnan sosiaalitieteiden laitos, tutkimuksia No 53, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koski, P. 1994. Liikuntaseura toimintaympäristössään. *Studies in Sport, Physical Education and Health* 35. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koski, P. 1995. Organizational effectiveness of Finnish sports clubs. *Journal of Sport Management*, 9, 85–95.
- Koski, P. 2000a. Liikunta kansalaisaktiivisuutena. Teoksessa H. Itkonen, J. Heikkala, K. Ilmanen & P. Koski (toim.) *Liikunnan kansalaistoiminta – muutokset, merkitykset ja reunaehdot*. Liikuntatieteellisen Seuran julkaisu nro 152. Helsinki: Liikuntatieteellinen Seura. 40–55.
- Koski, P. 2000b. Maailma muuttuu, muuttuvatko seurat. Liikunnan kehittämiskeskus 7/2000. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Koski, P. 2009. Liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa. SLU-julkaisusarja 7/09. Helsinki: SLU.
- Koski, P. 2012a. Finnish sports club as a mirror of society. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 4, 2, 257–275.
- Koski, P. 2012b. Palkattu seuraan – mitä seuraa? Seuratoiminnan kehittämistuen tulokset. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisu 263. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus.
- Koski, P. 2013. Liikunta- ja urheiluseuroja koskeva tietopohja ja sen kehittäminen. Teoksessa Liikunnan kansalais-toiminnan tietopohja. Valtion liikuntaneuvoston julkaisu 2013:6. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto. 18–42.
- Koski, P. & Heinilä, K. 1988. Liikuntaseura. Valtakunnallinen peruskartoitus. Raportti I. Liikunnan sosiaali-tieteiden laitoksen tutkimuksia No 48. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Kuntaliitto 2017. Kuntien, kuntayhtymien sekä kuntakonsernien vuoden 2016 tilinpäätökset. Helsinki: Kuntaliitto. <https://www.kuntaliitto.fi/asiantuntijapalvelut/talous/kuntatalouden-tilastot/kuntien-kuntayhtymien-seka-kuntakonsernien-vuoden-2016-tilinpaatokset> (viitattu 8.5.2018)
- Lehti, M. & Rossi, M. (toim.) 2017. *Digitaalinen Suomi 2017 – osa 1: Suomen digitalisoinnin historia 1995–2015*. Helsinki: Verkkojulkaisu
- Lehtonen, K. 2015. Suomalaisen urheiluliikkeen muutosprosessi systeemitieteellisesti tulkittuna. *Hallinnon Tutkimus* (34) 4, 326–340.
- Valtion liikuntaneuvosto 2013. Liikunnan kansalaistoiminnan tietopohja. Helsinki: Valtion liikuntaneuvosto.
- Merikivi J., Myllyniemi S. & Salasuo M. 2016. Media hanskassa. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2016 mediasta ja liikunnasta. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Mononen, K., Blomqvist, M., Koski, P. & Kokko, S. 2016. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & A. Mehtälä (toim.) *Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa*. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Helsinki: Valtion Liikuntaneuvosto, 27–35.

- Nadler, D.A. & Tushman, M.L. 1980. A Congruence Model for Organizational Assessment. In E.E.Lawler III, D.A. Nadler & C. Cammann (eds.) *Organizational Assessment: Perspectives on the Measurement of Organizational Behavior and the Quality of Work Life*. New York: John Wiley & Sons, 261–278.
- Nichols, G. 2005. Issues arising from Sport England's survey of volunteers in sport 2002–3. Teoksessa G. Nichols & M. Collins (eds.) *Volunteers in sports clubs*. LSA Publication No. 85. Eastbourne: Antony Rowe. 1–14.
- Nichols, G., Shibli, S. & Taylor, P. 1998. Pressures that contribute to a change in the nature of the voluntary sector in British sport. *Vrijetijdstudies*, 16 (2), 34–46.
- Nichols, G., Taylor, P., James, M., Holmes, K., King, L. & Garrett, R. 2005. Pressures on the UK voluntary sport sector. *Voluntas*, 16 (1), 33–50.
- OPM 2008. *Liikkuva ja hyvinvoiva Suomi 2010-luvulla*. Helsinki: Opetusministeriö.
- Pesola, A. 2013. *Luomuliikunnan vallankumous*. Lahti: Fitra.
- Puronaho, K. 2014. Drop-out vai throw-out? Tutkimus lasten ja nuorten liikuntaharrastusten kustannuksista. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisusarja 2014:5. Helsinki: Opetus- ja kulttuuriministeriö.
- Puska M., Potinkara P. & Lämsä J. 2017. *Valmentaminen ammattina Suomessa 2016*. Kihun julkaisusarja. Jyväskylä: KIHU.
- Pyykkönen, T & Pajunen, A. (2012) Toimihenkilöiden määrä kaksinkertaistunut 40 vuodessa. https://www.stat.fi/tup/vl2010/art_2012-09-11_001.html (viitattu 8.5.2018)
- Quinn, R.E. & Cameron, K. 1983. Organizational life cycles and shifting criteria of effectiveness: some preliminary evidence. *Management Science*, 29, 33–51.
- Rouhelo, A. 2008. Akateemiset urapolut. Humanistisen, yhteiskuntatieteellisen ja kasvatustieteellisen alan generalistien urapolkujen alkuvaiheet 1980- ja 1990-luvuilla. *Annales Universitatis Turkuensis*, sarja c: 277, Turku: Turun yliopisto.
- Segnestam Larsson, O. 2014. *Förtroendevalda i stormens öga*. FoU-rapport 2014:2. Stockholm: Riksidrottsförbundet.
- Selle, P. & Svåsand, L. 1987. Cultural policy, leisure and voluntary organizations in Norway. *Leisure Studies*, 6, 347–364.
- Sisäministeriö 2006. Vuoden vaihteen muutoksia SM:n hallinnonalalla: Kuntien lukumääräksi 416. http://intermin.fi/artikkeli/-/asset_publisher/andringar-vid-arsskiftet-inom-inrikesministeriets-forvaltningsomrade-kommunernas-antalar-416 (viitattu 27.5.2018)
- Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. & Pukkinen, T. 2016. *Global entrepreneurship monitor. Finnish 2015 Report*. Turku: Turun yliopiston kauppakorkeakoulu.
- Suomen virallinen tilasto 2013. *Kotitalouksien varallisuus*. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/vtutk/2013/vtutk_2013_2015-04-01_laa_001_fi.html (viitattu: 22.12.2017).
- Suomen virallinen tilasto 2015. *Väestön tieto- ja viestintätekniikan käyttö*. ISSN=2341-8699. 2015. Internetin käytön muutoksia 2015. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/sutivi/2015/sutivi_2015_2015-11-26_kat_001_fi.html (viitattu: 28.12.2016).
- Suomen virallinen tilasto 2017a. *Kotitalouksien varallisuus*. ISSN=2242-3214. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/vtutk/> (viitattu: 19.12.2017).
- Suomen virallinen tilasto 2017b. *Muuttoliike*. ISSN=1797-6766. 2016. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/muutl/2016/muutl_2016_2017-05-17_tie_001_fi.html (viitattu: 20.12.2017).
- Suomen virallinen tilasto 2017c. *Syntyneet*. ISSN=1798-2391. Helsinki: Tilastokeskus <http://www.stat.fi/til/synt/tau.html> (viitattu: 28.2.2017).
- Suomen virallinen tilasto 2018a. *Kuolleet*. ISSN=1798-2529. Helsinki: Tilastokeskus. <http://www.stat.fi/til/kuol/index.html> (viitattu: 17.5.2018).
- Suomen virallinen tilasto 2018b. *Suomalaisten matkailu 2017*. ISSN=1798-8837. 2017. Helsinki: Tilastokeskus. http://www.stat.fi/til/smat/2017/smat_2017_2018-03-29_tie_001_fi.html (viitattu: 16.5.2018).
- Tuloerot 2017. <https://findikaattori.fi/fi/58> (viitattu 23.5.2018)
- Unruh, D. 1979. Characteristics and types of participation in social worlds. *Symbolic Interaction*, 2, 115–129.
- Unruh, D. 1980. The nature of social worlds. *Pacific Sociological Review*, 23, 3, 271–296.
- Valtionvarainministeriö 2017. *Kuntien lukumäärä ja vireillä olevat muutokset*. <http://vm.fi/kuntien-lukumaara> (Viitattu 19.12.2017)
- Väestön ikärakenteen kehitys 2018. <https://findikaattori.fi/fi/81> (viitattu 23.5.2017)
- Väestön koulutus rakenne 2017. <https://findikaattori.fi/fi/9> (viitattu 23.5.2018)
- Zacheus, T. 2008. Luonnonmukaisesta arkiliikunnasta liikunnan eriytymiseen. *Suomalaiset liikuntasukupolvet ja liikuntakulttuurin muutos*. Turun yliopiston julkaisuja, sarja C osa 268. Turku: Turun yliopisto.
- Zacheus, T., Koski, P., Rinne, R. & Tähtinen, J. 2012. *Maahanmuuttajat ja liikunta. Liikuntasuhteen merkitys kotoutumiseen Suomessa*. Turun yliopiston kasvatustieteiden tiedekunnan julkaisuja A:212. Turku: Turun yliopisto.

Liite 1. Webropol-kyselyn kysymykset

Arvoisa liikunta- ja urheiluseuran vastuhenkilö

Liikunta- ja urheiluseuroilla on merkittävä rooli suomalaisessa yhteiskunnassa ja liikunta-kulttuurissa. Tarkempaa tutkittua tietoa urheiluseuroista on kuitenkin vähän. **Liikunta- ja urheiluseurat muutoksessa** -tutkimushanke tarvitsee nyt tietoa seuranne toiminnasta. Tutkimuksessa jäljitetään perustietoja seuran toiminnasta, taloudesta, ulkoisista suhteista ja kehitysnäkymistä.

Kyseessä on ainoa suomalaista seuratoimintaa ja sen muutoksia laajasti luotaava tutkimus. Ensimmäisen kerran aineistoa kerättiin koskien vuotta 1986. Sen jälkeen tutkimus on uusittu koskien vuosia 1996 ja 2006. Nyt ollaan kiinnostuneita lähinnä vuoden 2016 tilanteesta. Tutkimuksella saadaan ainutlaatuista tietoa nykyhetken seuratoiminnasta, mutta päästään käsiksi myös 30 vuoden aikana tapahtuneisiin muutoksiin.

Kyselyyn vastaamiseen suositellaan sellaista asiantuntijamenettelyä, jossa seuran johto tai sen nimeämät 1–3 seuran toimihenkilöä antavat pyydetyt tiedot. Kyselyn vastaajaksi toivomme seuran kokonaisuutta hyvin tuntevia henkilöitä (esim. pj, vpj, tj). Kyselyyn vastaamisen voi keskeyttää välillä. Tutkimusaineiston käsittely on täysin luottamuksellista eikä yksittäisten seurojen vastaukset tule raportoinnissa näkyviin.

Vastaamalla tähän tutkimukseen autatte seuratoiminnan kehittämistä. Kyselyyn vastaaminen auttaa teitä myös arvioimaan oman seuranne tilannetta ja sen kehittämistarpeita. **Toivomme seuranne vastauksia 23.4.2017 mennessä.**

Vastanneiden seurojen kesken arvotaan 50 Viking Linen lahjoittamaa matkalahjakorttia kahdelle henkilölle ja yksi lahjakortti kymmenen hengen kokousmatkaa varten. Lahjakortit oikeuttavat risteilyyn Helsinki-Tukholman välillä A-luokan hyteissä. Lisäksi Veikkaus on lahjoittanut arvottavaksi kymmenen kahden henkilön elokuvalippua. Arvonnassa voittaneille seuroille lähetetään tieto voitosta kyselyn lopussa annettuun sähköpostiosoitteeseen kesäkuussa 2017.

Tutkimuksen on rahoittanut Opetus- ja kulttuuriministeriö. Tutkimuksen toteuttaa Turun Yliopisto. Tietojen keruussa ja niiden hyödyntämisessä tehdään yhteistyötä lajiliittojen ja muiden liikuntajärjestöjen kanssa.

Antoisia hetkiä kyselyn parissa. Tiedoista jo etukäteen kiittäen.

Pasi Koski

Tutkimuksen johtaja
Professori, Turun Yliopisto

Tiina Kivisaari

Johtaja, Opetus-
ja kulttuuriministeriö

Sari Virta

Ylitarkastaja, Opetus-
ja kulttuuriministeriö

Tiedustelut: Pasi Mäenpää, projektitutkija, Turun Yliopisto; pasi.maenpaa@utu.fi,
p. 040 - 7788 993

Seuraverkko: Anu Oittinen anu.oittinen@seuraverkko.fi, p. 040 - 9000 849

HUOM! jos seurasta on useampi vastaaja – kaksi vaihtoehtoa:

1. *Ketjussa vastaaminen*: Ensimmäinen vastaaja vastaa osaan kysymyksistä ja painaa tutkimuksen lopussa "Tallenna ja jatka myöhemmin" – painiketta. Sen jälkeen kysytään sähköpostia, johon vastauslinkki lähetetään jatkotyöstöä varten. Toinen vastaaja jatkaa vastaamista ja välittää vastauslinkin tarvittaessa vielä seuraavaan sähköpostiin.

2. *Yksi kerää vastaukset ja vastaa seuran puolesta*: Yksi henkilö kerää tarvittavat seuratiedot ja syöttää seuran vastaukset vastauslinkkiin.

Seuratutkimus 2017

Seuran perustiedot

1. Seuran nimi: _____
2. Seura www-sivujen osoite (jos sellainen on): _____
3. Seuran kotikunta: _____
4. Seuran perustamisvuosi: _____
5. Seuran toiminnan **alueellista** kattavuutta parhaiten kuvaava vaihtoehto
 1. toiminta rajoittuu lähiympäristöön (kaupunginosa, kylä yms.)
 2. toiminta ulottuu useammalle asuma-alueelle
 3. toiminta ulottuu koko kunnan alueelle
 4. toiminta ulottuu useamman kunnan alueelle
6. Seuran perustamishistoriaa kuvaava vaihtoehto
 1. perustettiin uutena seurana
 2. erosi emäseurasta ja itsenäistyi
 3. kaksi tai useampi seuraa yhdistyi uudeksi
 4. toimi aikaisemmin muuna yhdistyksenä
 5. jokin muu perustamishistoria, mikä: _____
7. Mitä lajeja seuranne toimintaohjelmassa on? (=seuran päälaji tai -lajit / lajijaostot)

8. Onko seuranne lajiliiton tai valtakunnallisen liikuntajärjestön jäsenseura?
 1. Seuramme **ei ole minkään** lajiliiton tai valtakunnallisen liikuntajärjestön jäsenseura
 2. Seuramme on **yhden** lajiliiton tai valtakunnallisen liikuntajärjestön jäsenseura
 3. Seuramme on **kahden tai useamman** lajiliiton tai valtakunnallisen liikuntajärjestön jäsenseura
9. Minkä lajilittojen tai valtakunnallisten liikuntajärjestöjen jäsen seuranne on?

10. Mikä on seuranne liikunta- ja urheilutoiminnan **päätarkoitus** toiminnan **painopisteen** mukaan määriteltynä? Valitse seuraavista parhaiten sopiva vaihtoehto:
 1. **kansalliseen** menestykseen ja valiotasoon pyrkiminen kilpaurheilussa tai liikuntasaavutuksissa

2. **alueelliseen** (maakunnalliseen) menestykseen ja kärkitasoon pyrkiminen kilpaurheilussa tai liikuntasaaavutuksissa
3. **kilpaurheilun** tai liikunnan edistäminen **ilman** alueellisia tai kansallisia saavutustavoitteita
4. seuran **jäsenten liikuntaharrastuksen** edistäminen **ilman** saavutustavoitteita
5. ei vain jäsenten, vaan **muidenkin paikkakuntalaisten liikuntaharrastuksen** edistäminen
6. **nuorisokasvatus** liikunnan ja urheilun avulla
7. toiminnalla on **useita tasavertaisia tarkoituksia**, joita kuvaa **yhdistelmä** edellisistä (valitse numeroista 1–6): _____

11. Seuran **jäsenmäärä** ja **toimintaan osallistuvat** (tieto tai arvio)

A. **Jäseniä** 31.12.2016

tyttöjä/naisia yhteensä _____ henkeä
 poikia/miehiä yhteensä _____ henkeä
 jäseniä yhteensä _____ henkeä

B. **Säännöllisesti liikuntatoimintaan osallistuneita vuoden 2016 aikana**

(arvio tai tarkka tieto)

tyttöjä/naisia yhteensä _____ henkeä
 poikia/miehiä yhteensä _____ henkeä
 osallistujia yhteensä _____ henkeä

C. **Vuoden 2016 aikana** seuran toimintoihin (myös muuhun kuin liikuntatoimintaan)

(arvio tai tarkka tieto)

tyttöjä/naisia yhteensä _____ henkeä
 poikia/miehiä yhteensä _____ henkeä
satunnaisesti osallistuneet yhteensä _____ henkeä

D. Kuinka monta **maahanmuuttajaa** osallistui seuranne toimintaan vuoden 2016 aikana? (arvio tai tarkka tieto)

tyttöjä/naisia yhteensä _____ henkeä
 poikia/miehiä yhteensä _____ henkeä
 maahanmuuttajia yhteensä _____ henkeä

(maahanmuuttajalla tarkoitetaan tässä sellaisia henkilöitä, joiden molemmat vanhemmat eivät ole kantasuomalaisia)

12. Arvioi 5 prosentin tarkkuudella seuran **jäsenistön jakaantuminen** seuraaviin ikäryhmiin

alle 7-vuotiaat _____ %
 7–13-vuotiaat _____ %
 13–18-vuotiaat _____ %
 19–34-vuotiaat _____ %

35–64-vuotiaat _____ %

65 v – _____ %

Yhteensä 100 %

13. Montako "itsenäistä" **toimintaryhmää** (esim. joukkuetta tai harjoitusryhmää) seurassanne toimi vuoden 2016 aikana?

_____ kpl

14. Montako **palkallista** toimihenkilöä on seurallanne ja sen tukiyhdistyksellä (jos sellainen on)?

	<i>päätoimisia lkm</i>	<i>sivutoimisia (tuntipalkkio) lkm</i>
Toimiala		
yleinen seuratoiminta ja hallinto	_____	_____
talous- ja liiketoiminta (tukiyhdistys mukaan lukien)	_____	_____
nuorisotoiminta ja -ohjaus	_____	_____
valmennus, liikunnanohjaus	_____	_____
urheilijahuolto (lääkintä-, varuste-, yms.)	_____	_____
kiinteistöhuolto (vahtimestari, talonmies)	_____	_____
tiedotustoiminta, markkinointi	_____	_____
joku muu, mikä: _____	_____	_____

15. Arvioi montako **tos**i aktiivista **palkatonta** toimihenkilöä on seurassanne ja montako sellaista henkilöä, jotka harvemmin, mutta vähintään kerran kuussa osallistuvat eri seuratoimintaan (kokouksiin, toimitsijatehtäviin, ohjaukseen, mainoshankintaan, joukkueenjohtamiseen yms.)

1. **tos**i aktiivisten toimihenkilöiden määrä yhteensä _____ henkilöä

2. niiden määrä, jotka **harvemmin**, mutta vähintään kerran kuussa osallistuvat seuratyöhön _____ henkilöä

16. Kuinka monta valmentajaa ja/tai ohjaajaa seurassanne toimii? _____ (lkm)

Tietoja seuran profiilista ja sisäisestä toiminnasta

17. Jos verrataan seuranne **kilpailumenestystä** tai liikuntasaavutuksia **vuoden 2016** aikana muihin seuroihin, mihin seuraavista "paremmuusluokista" seuranne sijoittuu?

1. kilpailu- ja liikuntasaavutukset **eivät** kuulu seuran toimintatarkoitukseen

2. seura kuuluu **koko maan** menestyksekkäimpiin seuroihin (10 %:n kärkiseurojen joukkoon)

3. seura kuuluu **maakunnan tai alueen** kärkiseuroihin

4. seura kuuluu **maakunnan tai alueen keskitasoa parempiin seuroihin**
 5. seura kuuluu **maakunnan tai alueen keskitason seuroihin**
 6. seura kuuluu **maakunnan tai alueen keskitasoa heikompiin seuroihin**

18. Erilaiset aatteet ja ihanteet ovat perinteisesti sävyttäneet maamme seurojen toimintaa. Arvioi, mitkä **aatteet ja ihanteet** ovat **nykyisin elinvoimaisia** seurassanne sävyttäen ja ohjaten sen toimintaa.

	<i>Aatteen elinvoima ja merkitys</i>			
	<i>"nolla"</i>	<i>heikko</i>	<i>melkoinen</i>	<i>suuri</i>
nuorisokasvatus	0	1	2	3
terveet ja raittiit elämäntavat	0	1	2	3
tapakasvatus, käytöstavat	0	1	2	3
sääntöjen ja reilun pelin kunnioitus	0	1	2	3
isänmaallisuus	0	1	2	3
suomalaisuusaate	0	1	2	3
yrittäminen, eteenpäin pyrkiminen	0	1	2	3
kulttuuriperinteen vaaliminen	0	1	2	3
yhdistysdemokratia	0	1	2	3
seuran itsenäisyys, riippumattomuus	0	1	2	3
rauha, ystävyys, yhteisymmärrys	0	1	2	3
taloudellinen hyötyajattelu	0	1	2	3
kotiseutuaate ja -kiintymys	0	1	2	3
luontoaate ja -harrastus	0	1	2	3
esteettisyys, kauneusarvot	0	1	2	3
ammattimainen ote toiminnassa	0	1	2	3
yhdenvertaisuus, inkluusio	0	1	2	3
kansainvälisyys, monikulttuurisuus	0	1	2	3
suvaitsevaisuus	0	1	2	3

19. Seuran **nykyinen puheenjohtaja**:

a) Sukupuoli: 1. nainen 2. mies

b) Syntymävuosi: _____

c) Ammattiala (työn pääasiallinen luonne):

1. liike- ja talousala (kauppa, teollisuus, pankki yms)
2. opetus- ja sosiaaliala (kasvatus, terveydenhuolto, sosiaalihuolto, yms.)
3. tekninen ala (insinööri, suunnittelu, liikenne yms.)
4. maatalousala
5. kotitalous, kodinhoito
6. muu ammattiala, mikä: _____

d) Montako vuotta ollut

1. puheenjohtajana: _____ vuotta
2. johtokunnassa puheenjohtajakausi mukaan lukien: _____ vuotta

20. Mitä **pysyviä** hallintoelimiä seurassa on ja paljonko niissä on nais- ja miesjäseniä? Mikäli seurassa ei ko. valiokuntaa ole merkitse jäsenmääräksi nolla (0).

	<i>naisten lkm</i>	<i>miesten lkm</i>	<i>yhteensä jäseniä</i>
johtokunta / hallitus	_____	_____	_____
työvaliokunta	_____	_____	_____
laji- ja liikuntajaostot yhteensä (jaostoja _____ kpl)	_____	_____	_____
kilpailuvaliokunta tai vastaava	_____	_____	_____
kuntoliikuntavaliokunta tai vast.	_____	_____	_____
nuorisovaliokunta tai vastaava	_____	_____	_____
naistoimikunta tai vastaava	_____	_____	_____
koulutusvaliokunta tai vastaava	_____	_____	_____
valmennusvaliokunta tai vast.	_____	_____	_____
tiedotusvaliokunta tai vastaava	_____	_____	_____
markkinointi-/myyntivlk tai vast.	_____	_____	_____
juhla- ja huvitmk tai vast.	_____	_____	_____
suunnittelu-/kehittämislk tai vast.	_____	_____	_____
tuomarikerho tai vastaava	_____	_____	_____
muita, mitä: _____	_____	_____	_____

21. Arvioi, **miten usein** seuran aktiivisen toimikauden aikana järjestetään eri tilaisuuksia.

	<i>lähes joka pv</i>	<i>3-4krt/ vk</i>	<i>1-2 krt vk</i>	<i>pari krt/kk</i>	<i>krt kk</i>	<i>har- vemmin</i>	<i>ei lain- kaan</i>
nuorisotoimintaa alle 15 v	6	5	4	3	2	1	0
valmennus-, ohjaus-, ja harjoitustilaisuuksia							
"aktiiveille"	6	5	4	3	2	1	0
kilpailuja, otteluita	6	5	4	3	2	1	0
liikuntaa "tavallisille" jäsenille	6	5	4	3	2	1	0
perheliikuntaa	6	5	4	3	2	1	0
liikuntaa "ikäntyneille"	6	5	4	3	2	1	0
liikuntaa tai urheilua							
erityisryhmille	6	5	4	3	2	1	0
jäseniltoja, illanviettoja, valmentaja-,	6	5	4	3	2	1	0
tuomarikerho yms.	6	5	4	3	2	1	0
liikuntatapahtumia tai -kursseja muille kuin							

seuran jäsenille	6	5	4	3	2	1	0
seuran toiminnan esittely/ markkinointitilaisuudet	6	5	4	3	2	1	0
jotain muuta, mitä: _____	6	5	4	3	2	1	0

22. Seurojen **taloudellinen tilanne** vaihtelee. Arvioi seuranne taloudellista tilaa viimeisimmän tilinpäätöksen mukaan. Valitse yksi kohta.

1. Vaurastuva seura = tulostase **vahvasti ylijäämäinen**
2. Toimeentuleva seura = tulostase **ylijäämäinen**
3. Vakaa seura = tulot ja menot kutakuinkin **tasapainossa**
4. Epävakaa seura = tulostase **alijäämäinen** ja on aiheutunut vakauttamispaineita
5. Velkaantuva seura = tulostase **vahvasti alijäämäinen**, talousongelmia

23. Mitkä olivat euromäärinä (200 euron tarkkuudella) seuranne **tulohankintakeinojen** osuudet tilivuonna 2016 (tai 2015–2016)

Varsinainen toiminta (kilpailutoiminta, muu liikuntatoiminta esim. näytökset, valmennus- ja kurssitoiminta yms.) yhteensä _____ euroa

Tulot jäsenmaksuista yhteensä _____ euroa

(aikuisjäsenmaksun suuruus _____ euroa)

Varainhankinta (liiketoiminnan nettotulos, keräykset, tempaukset, talkootyö, huvi- ja viihdetoiminta, mainos- ja markkinointitulot yms.) yhteensä _____ euroa

Avustukset

kunta-avustus _____ euroa

muu tuki _____ euroa

Tulot yhteensä ===== euroa

24. Mitkä olivat vastaavasti tilivuoden 2016 (tai 2015–2016) **menot**

Menot yhteensä ===== euroa

25. Mitä **toimi- ja liikuntatiloja** on seuranne käytössä?

	<i>Oma</i>	<i>Kunnan tai sen yhtiön omistama</i>	<i>Yksityi- nen</i>	
		<i>Ilmais- käytössä</i>	<i>Käytöstä maksetaan</i>	
Seuratalo/urheilutalo	1	2	3	4
Toimisto- ja kokoustila	1	2	3	4
Hiihto-/ulkoilumaja	1	2	3	4
Liikuntasali	1	2	3	4
Liikunta- tai palloiluhalli	1	2	3	4
Kuntosali/voimailutila	1	2	3	4
Uimahalli/uima-allas	1	2	3	4

Jäähalli	1	2	3	4
Ulkopalloilukenttä (mm. tekonurmet)	1	2	3	4
Yleisurheilukenttä	1	2	3	4
Muu tila, mikä: _____	1	2	3	4

26. Seuratoiminnan **laadulliset** vaatimukset ovat lisääntyneet. Arvioi seuranne käytössä olevan **koulutetun asiantuntemuksen ja tietotaidon** riittävyys eri tehtävälloilla.

Merkintä joka riville.

Tehtävä- ja asia-alue	Seuran asiantuntemus		
	puutteellinen	tydyttävä	hyvä
seuratoiminnan suunnittelu ja johtaminen	1	2	3
talousasiat ja taloudenhoito	1	2	3
valmennus ja liikuntaohjaus	1	2	3
nuorisokasvatus ja -toiminta	1	2	3
kilpailu- ja liikuntatoiminnan organisointi	1	2	3
kilpailutuomaritoiminta	1	2	3
jäsenhuoltoasiat (huolto, vakuutus, yms.)	1	2	3
tiedotustoiminta ja markkinointi	1	2	3
yhdistyslakiasiat (verotus, kirjanpito, yms.)	1	2	3
huvi- ja juhlatoiminta	1	2	3
yhteiskunnallinen asiantuntemus	1	2	3
eettiset toimintaperiaatteet	1	2	3
yhdenvertaisuus- ja tasa-arvoasiat	1	2	3

27. Jokaisella seuralla on tietty **toimintakyky**, jonka varassa seura toimii. Toiset asiat ja tehtävät kuluttavat tätä toimintakykyä eli vaativat työtä, aikaa ja varoja enemmän kuin toiset.

Mitkä **kolme** asia- ja tehtävälloa kuluttivat eniten tätä seuranne toimintakykyä vuoden

2016 aikana? Numeroi 1–3 (1 = kulutti eniten, 2 = kulutti toiseksi eniten ja

3 = kulutti kolmanneksi eniten)

- () seurahengen ylläpitäminen (esim. aatteellisideologiset asiat, toimintaperiaatteet, ristiriitojen sovittelu)
- () jäsenhuolto ja -palvelu (esim. jäsenhankinta, -rekisteri, urheilijahuolto, jäsenedut ja yhteydenpito)
- () talousasiat ja taloushallinto
- () liikunta- ja kilpailutilaisuuksien suunnittelu ja organisointi
- () valmennus- ja ohjaustoiminnan järjestelyt
- () nuorisotoiminta
- () seuran **ulkoinen** yhteistoiminta (esim. kuntayhteistyö, vuoropuhelu viranomaisten kanssa, suhdetoiminta, markkinointi)
- () toimitila- ja liikuntapaikka-asiat

28. Eri seuroissa (ja organisaatioissa yleensä) voi vallita hyvin erilainen "ilmapiiri". Kuvaille seuraavien laatuparien avulla mahdollisimman **yleispätevästi** ja ikään kuin kaikkien jäsenten tunteiden perusteella seuranne ilmapiiriä.

	<i>enem- män</i>	<i>hieman enemmän</i>	<i>yhtä paljon</i>	<i>hieman enemmän</i>	<i>enem- män</i>	
välitön ja rento	1	2	3	4	5	muodollinen ja jäykkä
jäsenkeskeinen	1	2	3	4	5	johtokeskeinen
vieras	1	2	3	4	5	tuttavallinen
iloinen	1	2	3	4	5	vakava
lajikorosteinen	1	2	3	4	5	liikuntakorosteinen
sopuisa	1	2	3	4	5	eripurainen
jännittynyt	1	2	3	4	5	leppoisa
tasa-arvoinen	1	2	3	4	5	eriarvoinen
tosikkomainen	1	2	3	4	5	leikkimielinen
vanhoillinen	1	2	3	4	5	vapaamielinen
vapaa	1	2	3	4	5	velvoitteellinen
hyötypyyteinen	1	2	3	4	5	pyyteetön
seurakeskeinen	1	2	3	4	5	lajikeskeinen

Tietoja seuran ulkoisesta toiminnasta –yhteistyöstä ja asemasta toimintaympäristössään

29. Miten laajalti seuranne ja sen toiminta **tunnetaan**?

1. seura tunnetaan lähinnä vain **omassa** toimintaympäristössään
2. seura tunnetaan koko **paikkakunnalla**
3. seura tunnetaan laajalti **maakunnassa**
4. seura tunnetaan koko **maassa**
5. seura tunnetaan laajalti **kansainvälisestikin**

30. Miten seuranne **toimii suhteessa toimintaympäristöönsä**? Valitse toimintatapaanne parhaiten kuvaava vaihtoehto.

1. Vaikutamme ympäristöömme, jotta se olisi toiminnallemme suotuisampi
2. Kamppailemme ympäristömme resursseista ja mahdollisuuksista kilpailijoidemme kanssa
3. Keskitymme toiminnassamme ensisijaisesti seuran sisäisiin asioihin
4. Pyrimme toimintamme kautta saamaan ympäristön tahot kiinnostumaan meistä
5. Olemme yhteistyössä kunnan ja lähiseurojen kanssa tarvittavassa määrin
6. Tarjoamme palvelujamme avoimesti kaikille halukkaille

31. Minkäläatuista **vakiintunutta yhteistyötä** seurallanne on seuraavien yhteisöjen kanssa?
Merkitse kunkin yhteisön kohdalle yhteistyön eri muodot.

- 1) Ei yht. = ei yhteistoimintaa
- 2) Toiminta = toiminnallinen yhteistyö
- 3) Tila = yhteistyö toimi- ja liikuntatilojen käytössä
- 4) Talous = taloudellinen yhteistyö ja tuki, työvoima-apu
- 5) Muu (joku muu yhteistyön muoto)

	<i>Ei yht.</i>	<i>Toiminta</i>	<i>Tila</i>	<i>Talous</i>	<i>Muu</i>
koululaitos/-toimi	1	2	3	4	5
päiväkodit	1	2	3	4	5
kunnan tekninen toimi tms.	1	2	3	4	5
kunnan sos. ja terveystoimi	1	2	3	4	5
kunnan nuorisotoimi	1	2	3	4	5
kunnan sivistystoimi tms.	1	2	3	4	5
kunnan kulttuuritoimi	1	2	3	4	5
kunnan liikuntatoimi	1	2	3	4	5
muu kunnallistoimi	1	2	3	4	5
yliopistot/korkeakoulut	1	2	3	4	5
kansalais-/työv.opistot	1	2	3	4	5
yritykset/liikelaitokset	1	2	3	4	5
työpaikat	1	2	3	4	5
työmarkkinajärjestöt	1	2	3	4	5
kodit	1	2	3	4	5
kylätoimikunnat/asukasyhdistykset	1	2	3	4	5
puolustuslaitos	1	2	3	4	5
kirkko/srk:tyms.	1	2	3	4	5
eläkeläisjärjestöt	1	2	3	4	5
opiskelijajärjestöt	1	2	3	4	5
Lions, Rotaryt yms.	1	2	3	4	5
poliittiset järjestöt	1	2	3	4	5
tiedotusvälineet	1	2	3	4	5
paikalliset seurat	1	2	3	4	5
paikallinen seura-parlamentti/-yhtymä tms.	1	2	3	4	5
liikunnan aluejärjestö	1	2	3	4	5
lajiliitto/-liitot	1	2	3	4	5
Valo	1	2	3	4	5
TUL	1	2	3	4	5
FSI	1	2	3	4	5
Vammaisurheilujärjestöt	1	2	3	4	5

Kansanterveysjärjestöt ja/tai Soveli	1	2	3	4	5
Kuntoliikuntajärjestöt	1	2	3	4	5
Olympiakomitea	1	2	3	4	5
OK:n urheiluakatemia	1	2	3	4	5
Liikunta- ja urheiluopistot	1	2	3	4	5
muut yhteisöt, mitkä: _____	1	2	3	4	5

Arvioita seuran muutoksista, muutostarpeista ja tulevaisuudesta

32. Miten seuraavat muutokset viimeisen kymmenen vuoden aikana pitävät paikkaansa Teidän seurassanne? Tähän toivotaan kaikkien vähintään kolme vuotta toimineiden seurojen vastaavan.

	<i>Erittäin paljon</i>	<i>Paljon</i>	<i>Jonkin verran</i>	<i>Yhtä paljon</i>	<i>Jonkin verran</i>	<i>Paljon</i>	<i>Erittäin paljon</i>	
jäsenmäärä on								
lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
seuran liikuntatoimintaan osallistujien määrä on								
vähentynyt	1	2	3	4	5	6	7	lisääntynyt
tilakysymykset aiheuttavat ongelmia								
enemmän	1	2	3	4	5	6	7	vähemmän
seurakuva/-imago on								
parantunut	1	2	3	4	5	6	7	huonontunut
seuratyötä tekevät ovat								
aktiivisempia	1	2	3	4	5	6	7	vähemmän aktiivisia
taloudellinen tilanne on								
kiristynyt	1	2	3	4	5	6	7	kohentunut
vapaaehtoisten tekijöiden määrä on								
lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
toiminta on keskittynyt ryhmien tasolle (esim. joukkueisiin)								
enemmän	1	2	3	4	5	6	7	vähemmän
seurahenki on								
kohentunut	1	2	3	4	5	6	7	laimentunut
vapaaehtoistoimijoiden osaaminen on								
kohentunut	1	2	3	4	5	6	7	heikentynyt
seuran toimintatavat ovat								
kehittyneet	1	2	3	4	5	6	7	heikentyneet
riittäisyys seurassa on								
lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt

vapaaehtoisten seuratyön tekijöiden löytäminen on helpompaa	1	2	3	4	5	6	7	vaikeampaa
lajikulttuuri/t ohjaa toimintoja aiempaa enemmän	1	2	3	4	5	6	7	vähemmän
mukaan haluavien lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
vapaaehtoiset sitoutuvat aiempaa projekti- luonteisemmin	1	2	3	4	5	6	7	pitkä- jänteisemmin
naisten toimintamahdollisuudet seurassamme ovat kohentuneet	1	2	3	4	5	6	7	heikentyneet
kilpaurheilun asema seurassamme on vahvistunut	1	2	3	4	5	6	7	heikentynyt
lasten liikuntatoimintamme lapsilähtöisyys on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
nuorten liikuntatoiminnassamme korostuu kilpailullisuus enemmän	1	2	3	4	5	6	7	vähemmän
aikuisten harrasteliikunta on seurassamme lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
vammaisurheilu/erityisryhmien liikunta on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
alue, jolta seuramme toimintaan osallistuvat tulevat on pienentynyt	1	2	3	4	5	6	7	laajentunut
yhteistyö toimintaympäristön eri tahojen kanssa on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
seuramme toiminnassa ammattimainen ote on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
muista kunnista tulevien seuran toimintaan osallistuvien määrä on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt
maahanmuuttajataustaisten osallistujien määrä on lisääntynyt	1	2	3	4	5	6	7	vähentynyt

33. Entä mitkä ovat **merkittävimmät** seurassanne tapahtuneet **muutokset** viimeisen 10 vuoden aikana? Tähän toivotaan kaikkien vähintään kolme vuotta toimineiden seurojen vastaavan.

1. _____
2. _____
3. _____

34. Mitkä ovat **merkittävimmät** seurassanne tapahtuneet **muutokset** viimeisen 30 vuoden aikana? Tähän toivotaan kaikkien yli 30 vuotta toimineiden seurojen vastaavan

1. _____

2. _____

3. _____

35. Kuinka paljon seurassanne on kiinnitetty huomiota toiminnan **jatkuvuuden turvaamiseen**? Valitse kuvaavin vaihtoehto.

1. Ei juurikaan, päivittäinen toiminta vie kaiken huomion
2. Jonkin verran (esim. tulevaisuuden suunnitelmien tekeminen)
3. Paljon, huolehdimme tietoisesti seuran jatkuvuudesta

36. Kuinka tärkeää seurallenne on **lähitulevaisuudessa paneutua** seuraaviin asioihin

	<i>Ei lainkaan tärkeää</i>	<i>Jossain määrin tärkeää</i>	<i>Tärkeää</i>	<i>Erittäin tärkeää</i>	<i>En osaa sanoa</i>
jäsenmäärän ylläpitäminen	0	1	2	3	9
tila- ja olosuhdekysymykset	0	1	2	3	9
seurakuvan/-imagon parantaminen	0	1	2	3	9
vapaaehtoisten aktivointi	0	1	2	3	9
talousasiat	0	1	2	3	9
uusien jäsenten hankkiminen	0	1	2	3	9
vapaaehtoistoimijoiden lisääminen	0	1	2	3	9
seuran yhteishengen lisääminen	0	1	2	3	9
vapaaehtoisväen laadun kohottaminen	0	1	2	3	9
luonnon kuormittamisen vähentäminen	0	1	2	3	9
velkojen hoito	0	1	2	3	9
nykyisten toimintamuotojen kehittäminen	0	1	2	3	9
uusien toimintamuotojen luominen	0	1	2	3	9
toimihenkilön/-löiden palkkaaminen	0	1	2	3	9
seurakulttuurin luominen/vahvistaminen	0	1	2	3	9
lajiristiriitojen tasoittaminen	0	1	2	3	9
vapaaehtoisten pitkäjänteinen sitouttaminen	0	1	2	3	9
tasa-arvoisuuden ja					
suvaitsevaisuuden edistäminen	0	1	2	3	9
yhteistyön lisääminen erityisesti kunnan kanssa	0	1	2	3	9
yhteistyön lisääminen toimintaympäristön					
eri tahojen kanssa	0	1	2	3	9
muuta kieltä kuin seuran valtakieltä puhuvien					
palveleminen heidän omalla äidinkielellään	0	1	2	3	9
kilpaurheilun panostaminen	0	1	2	3	9
terveysliikuntaan panostaminen	0	1	2	3	9

lasten ja/tai nuorten toimintaan panostaminen	0	1	2	3	9
harrastusmaksujen kurissa pitäminen	0	1	2	3	9
seuratoimijoiden sisäisten riitojen vähentäminen	0	1	2	3	9
maahanmuuttajille suunnatun toimintaan panostaminen	0	1	2	3	9

37. Halutessanne voitte kirjoittaa vielä lisäinformaatiota tai muuta palautetta tutkimukseen liittyen _____

38. Sähköpostiosoite, johon mahdollisesti arvontapalkinnosta ilmoitetaan kesäkuussa 2017 _____

39. Seuraverkkoon liittyminen. Kenelle lähetetään tiedot seuraverkkoon liittymisestä? Seuraverkkoon liittyvät tiedustelut Anu Oittinen anu.oittinen@seuraverkko.fi tai p. 040-9000 849)

Nimi ja sähköpostiosoite: _____

40. O Seuran tietoja ei saa siirtää Seuraverkkoon.

41. EXTRA-kysymys: Veikkaus, Raha-automaattiyhdistys ja Fintoto yhdistyivät vuoden vaihteessa yhdeksi peliyhtiöksi. Miten uskot urheilun rahoituksen käyvän jatkossa?

1. Pienenee merkittävästi
2. Pienenee hieman
3. Pysyy samana
4. Kasvaa hieman
5. Kasvaa merkittävästi

KIITOS YHTEISTYÖSTÄ!

Liite 2. Seurojen sisäisen ilmapiirin profiili vuosien 1986, 1996, 2006 ja 2016 aineistoissa. (Lukema kuvaa keskiarvoa kolmiluokkaisella asteikolla, jossa 1 ja 3 kuvaavat ulottuvuuden eri päitä)

	1986 (n=745)	1996 (n=454)	2006 (n=518)	2016 (n=807)
Rento – Jäykkä	1,3	1,2	1,2	1,1
Jäsenkeskeinen – Johtokeskeinen	1,8	1,6	1,5	1,4
Tuttavallinen – Vieras	1,3	1,3	1,2	1,2
Iloinen – Vakava	1,4	1,4	1,3	1,2
Liikuntakorosteinen – Lajikorosteinen	2,3	2,2	2,1	2,4
Sopuisa – Eripurainen	1,3	1,3	1,3	1,2
Leppoisa – Jännittynyt	1,3	1,3	1,3	1,2
Tasa-arvoinen – Eriarvoinen	1,3	1,4	1,3	1,2
Leikkimielinen – Tosikkomainen	1,6	1,5	1,5	1,3
Vapaamielinen – Vanhoillinen	1,5	1,6	1,5	1,6
Vapaa – Velvoitteellinen	1,7	1,6	1,7	1,5
Pyyteetön – Hyötypyyteinen	1,6	1,6	1,5	1,5
Seurakeskeinen – Lajikeskeinen			2,1	2,2

Liite 3. Muutoskehitystä kuvaavan summamuuttujan laskentaperusteet

Osiot koodattiin siten, että ”huonompi” suunta (esim. jäsenmäärän pieneneminen) sai arvon -1, ennallaan olo arvon 0 ja ”parempi” suunta arvon +1)

Muuttujia muodostettaessa seuraavat osio on laskettu käännettynä: 4, 5, 7, 9, 10, 11, 13, 15, 17 ja 24.

Muutoskehitys = osio 1 (jäsenmäärä) + osio 2 (osallistujien määrä) + osio 3 (tilaongelmat) + osio 4 (imago) + osio 5 (tekijöiden aktiivisuus) + osio 6 (taloustilanne) + osio 7 (vapaaehtoisten määrä) + osio 9 (seurahenki) + osio 10 (vapaaehtoisten osaaminen) + osio 11 (toimintatavat) + osio 12 (riitaisuus) + osio 13 (vapaaehtoisten löytäminen) + osio 15 (halkkaiden lasten ja nuorten määrä) + osio 17 (naisten toimintamahdollisuudet) + osio 23 (yhteistyö) + osio 24 (ammattimaisuus)

n=712 ja Cronbachin alpha= .77

Luokitetun muutoskehitysmuuttujan rajat: taantuneet ≤ -3 , ennallaan -2 – $+3$, kehittyneet $>+3$

Muutosta analysoitiin myös osa-alueittain:

Toimijoiden muutos = osio 5 tekijöiden aktiivisuus) + osio 7 (vapaaehtoisten määrä) + osio 10 (vapaaehtoisten osaaminen) + osio 13 (vapaaehtoisten löytäminen) + osio 16 (vapaaehtoisten sitoutuminen)

Resurssien muutos = osio 3 (tilaongelmat) + osio 6 (taloustilanne)

Hallinnon muutos = osio 4 (imago) + osio 11 (toimintatavat) + osio 24 (ammattimaisuus)

Ilmapiirin muutos = osio 9 (seurahenki) + osio 12 (riitaisuus)

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la Culture

ISBN: 978-952-263-575-4 (PDF)
ISSN: 1799-0351 (PDF)

